

577

А.П.О.

КН
КН

Н

ВІСЛЮЖЕННЯ ЦАРСЬКОГО ВІСЛЮЖЕННЯ
АПОСЕНКИ

20311

А.П.О.

C. F. WEITZMANN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΘΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΚ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ
ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΙΣΤΩΝ
ΠΡΟΣΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

ΒΙΒΛ. ΟΙΚΗΚΗ
Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ
ΑΡΙΘ. 4438

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΥΠΟ

Ι. Α. ΛΟΝΤΟΥ

Δρ. Φιλ. καὶ καθηγητοῦ ἐν Ἀθήναις

*Ἐν ἀποτίμῳ καὶ
Νικαγ. Πόττιν, καὶ διὰ
ἀντὶ Παλαιολογίου.
ὁ ποιητής*

Βιβλ. Εισ. 12884

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

3 — Ὅδὸς Ὁφθαλμιατρείου — 3.

1895

109698

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

285

1930

ML
189
• L6616
1895
C1

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΝΤΟΣ

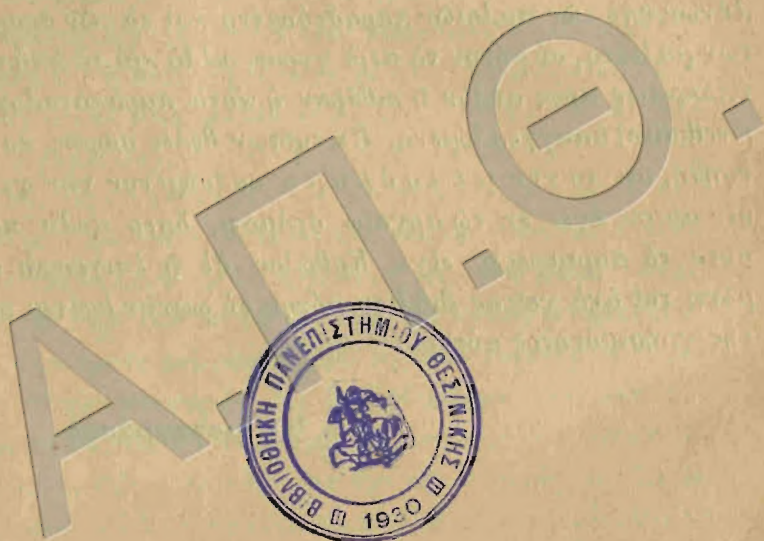
Ὅτε ἐν ἔτει 1892 ἐκδιδόμενον ἤρξατο πᾶν φιλοκάλως τὸ περιοδικὸν «Καλλιτεχνικὸς κόσμος», παρεκλήθημεν καὶ ἡμεῖς σὺν ἄλλοις ὑπὸ τῶν φιλοτιμῶν αὐτοῦ ἐκδοτῶν, ὅπως τὴν ἰδίαν πνευματικὴν ἡμῶν συμβολὴν παράσχωμεν. Ἀρμοδιώτατον δὲ πρὸς τὸ περιοδικὸν τοῦτο καὶ προσήκον μάλιστα ἔργον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὑπελάβομεν, διὲν ἡ σύντομος καὶ ἀξία λόγον πραγματεία περὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς τοῦ Weitzmann. Τοῦ ἔργου τούτου ὀλίγα τιρὰ ἐκ τοῦ α' κεφαλαίου ἐδημοσιεύθησαν· διότι ἀτυχῶς οἱ φιλόκαλοι ἐκδότες τοῦ «καλλιτεχνικοῦ κόσμου» μὴ τυχόντες ἤς ἔδει παρὰ τῶν δυναμένων καὶ φιλομούσων νὰ τύχωσιν ἐπιβοηθείας καὶ εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας μὴ δυνάμενοι ν' ἀντίσχωσιν, ἠναγκάσθησαν ἀναβαλόντες εἰς εὐθετωτέρους καιροὺς νὰ παύσωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς εἰς τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ ἱκανῶς εἰχομεν προβῆ, πολλὰς προσθήκας καὶ βελτιώσεις ἐπετεγκόντες ἐνιαχοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, εὐλογον ἐκρίναμεν νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὸ ἐν τινι τῶν παρ' ἡμῖν ἐκδιδομένων περιοδικῶν. Ἀρτηρέχθημεν λοιπὸν εἰς τὸν τῆς Ἑστίας ἐκδότην, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη, ὡς εἶπε, τότε ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὸ ἔργον τοῦτο μεταπεφρασμένον ὑπὸ τοῦ κ. Μάλτου. Πιστεύσαντες ἀνεμένομεν τὴν δημοσίευσιν, ἥτις ἐγένετο μὲν, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, παρελθόντων πολλῶν μηνῶν. Ἡ ἀνάγνωσις ὅμως τοῦ πονήματος τούτου προδήλως δεικνύει καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐπαίοντας ἐτι τὰ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσι-

κῆς, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ φιλολογικὸν τοῦ ἔργου μέρος μετὰ σπουδῆς ἢ μετάφρασις ἐγένετο· διότι ἀνακρίβειαι καὶ πεπαλαιωμένα σφικταῖα γινώμιναι, αἵτινες οὐδαμῶς ὀλίγαι καὶ ἀσήμαντοι εἶνε, ἔπρεπε γὰρ διορθωθῶσιν ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος. Διότι καὶ οἱ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἤδη σχολετα φοιτῶντες παῖδες, ὅτι ἄλλως ἔχουσιν ἱστορικὰ τινα γεγονότα γινώσκουσι διδασκόμενοι. Πάντων δὲ μάλιστα ἔπρεπε γὰρ διορθωθῶσι τὰ ἑξῆς: α') τὰ περὶ Ἑρμοῦ καὶ Παλλάδος λεγόμενα (σελ. 2 καὶ 3), β') ὅτι εἰς Ἑλλάδα ἐκόμισε τὰ Ὀμήρου ποιήματα ὁ Σόλων (σελ. 12), δ καὶ ἐν σελ. 45 περὶ Πεισιστράτου λέγεται, γ') ὁ περὶ κινωρείου εἰρήνης μῦθος (σελ. 49), δ') ἡ περὶ ἰδρύσεως σχολῶν ὑπὸ Σόλωνος δόξα (σελ. 55), ε') τὸ περὶ Ἀλκιβιάδου, ὅτι ἔργον οὐκ ἦν Περικλέους (σελ. 64), ς') τὸ περὶ ἐπτὰ ἐλευθερίων τεχνῶν, (σελ. 79), αἷς ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐπιστήμης καταλέγει, καὶ τινα ἄλλα. Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους λόγους καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἡμῶν ἐργασίαν, εἰς τὰς πηγὰς ἀναδραμόντων περὶ τῶν ἐν τῇ πραγματεῖα ταύτῃ μνημονευμένων, ὅσα ἡμεῖς ἀναγκαῖον καὶ πρέπον ἐκρίναμεν σαφέστερον γὰρ ἐξηγητέωμεν καὶ διεξοδικώτερον γὰρ ἐκθέσωμεν καὶ ἐμλείψειν γὰρ ἀναπληρώσωμεν, οὐδαμῶς ἀπωκνήσαμεν γὰρ ἐκδώσωμεν τὸ ἔργον ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον πολλῷ πληρέστερον καὶ τελειότερόν ἐστιν.

Ὅποσον δὲ χρήσιμόν ἐστιν, οὐ πολλῶν δεόμεθα λόγων πρὸς Ἑλληνας ἱστορίαν τῆς παρ' Ἑλλησι μουσικῆς παραδιδόντες. Ἡ εὐνοίῃς ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀρξαμένη διέγερσις καὶ ἀναζωπύρησις παρ' ἡμῖν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος διὰ τε τοῦ παλαμάχου Ὠδείου, τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ τοῦ Ὀμίλου τῶν φιλομούσων, ἀπόδειξις ἐστὶν ὅτι εἰς πολλοὺς πολλὴν τὴν ὠφέλειαν θέλει παράσχει, μάλιστα μὲν εἰς τοὺς δυναμένους γὰρ συγκρίνωσι τὴν ἀρχαίαν

πρὸς τὴν νεωτέραν τῶν Εὐρωπαίων μουσικὴν, λέγω δὲ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ὁπαδοὺς τῆς θείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν τέχνης, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας φιλομαθείᾳ καὶ περιεργίᾳ ἀγομένους, ὅπως εὖρωσί τι τῶν παρ' αὐτῶν ἐγνωσμένων ἐν ἐκείνῃ. Διότι διὰ τοῦ βιβλίου τούτου θέλουσι διδαχθῇ τὴν γένεσιν καὶ ἐπίδοσιν, τὴν ἀκμὴν καὶ ἀπάνθησιν τῆς ροῦν καὶ καρδίας διακατεχούσης θεοδότου τέχνης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σπουδάζουσαν χρυσοῦν νεολαίαν χρησιμώτατον τὸ ἔργον ἔσται· διότι δι' αὐτοῦ καταληπτότερα αὐτοῖς ἔσονται τὰ τε περὶ ἀγωγῆς καθόλου τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν παλαιῶν παραδεδομένα καὶ τὰ τῶν δραμάτων μάλιστα, οὐ μόνον τὰ περὶ χοροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν πρὸς αὐλὸν ἢ κιθάραν ἢ κατὰ παρακαταλόγην (recitative) ἀπαγγελλόμενα. Ἐκ τούτων θέλει σαφῶς κατανοηθῇ, ὅτι τὸ ρῦν μελόδραμα καλούμενον τὴν γένεσιν αὐτοῦ ἔχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι, ὅπερ πολὺ πρὸς αὐτὸ τὸ παρεμφερές εἶχε. Καθόλου δὲ ἡ ἐπιγραφή καὶ μόνον τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου μόνον οὐ φωνὴν ἀφήσει περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ.

Ὁ μεταφράσας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ¹

I

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΙ ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1800 — 1000 Π. Χ.

ΟΙ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΥΜΝΟΙ

Ἡ Ἑλλάς, ἡ νοτιοανατολικὴ τῆς Εὐρώπης χερσόνησος, διασχίζεται ὑπ' ἀγρίων, θελκτικῶν καὶ τερπνῶν ὁρέων, ὧν πολυφύλιντα εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ τὰς ἐρατεινὰς Μούσας ἐνδιαιτήματα ἐγένοντο ὁ **Ὀλυμπος** ὑπὸ τῶν δώδεκα μάλιστα θεῶν οἰκούμενος, καὶ ὁ **Παρνασσός** εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἰδίως ἀφιερωμένος, ἔτι δ' ὁ προσφιλεῖς ταῖς Μούσαις **Ἑλικὼν**. Τὰ μὲν ὄρη ταῦτα αἶρουσι τὰς κορυφὰς ὑπερφάνως μέχρι τοῦ ἀνεφέλου οὐρανοῦ· ποταμοὶ δὲ καλλίρροοι καὶ διαυγέστατοι καταρδεύουσι δάση ἐλαιοδένδρων καὶ δρυῶν καὶ πλατάνων καὶ δαφνῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς

¹ Σ. Μ. Μουσικὴ κατὰ τὴν Ἀριστείδην Κοϊντιλιανὸν (περὶ Μουσ. σελ. 5 ἐκδ. Meibom.) καὶ Ἀνώνυμον (bei Foerstner Berlin 1844 p. 27) λέγεται «ἡ περὶ μέλους ἐπιστήμη». Πρὸς Βάκχιον ἐκδ. Meibom. p. 1 Διαρεῖ δ' ὁ Κοϊντιλιανὸς αὐτὴν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Καὶ ἡ μὲν θεωρητικὴ διαρεῖται εἰς φυσικὸν μέρος καὶ τεχνικόν, ὃ ὑποδιαρεῖται εἰς τὸ ἁρμονικόν, ῥυθμικόν καὶ μετρικόν ἢ δὲ πρακτικὴ διαρεῖται εἰς ὀργανιστικὸν καὶ ἐξαγγελετικόν. Καὶ τοῦ μὲν χρηστικοῦ μέρους εἰσὶ μελοποιία, ῥυθμοποιία, ποίησις· τοῦ δὲ ἐξαγγελετικοῦ ὀργανικόν, ψδικόν, ὑποκριτικόν.

Ἑλλάδος διαβρεχομένης ὑπὸ θαλάσσης ἀπὸ τριῶν μερῶν, οἷς πρόκεινται ἀναρίθμητοι νῆσοι, πρωτῶς συνεσχετίσθησαν πρὸς τὰς περικειμένας χώρας τῶν τριῶν ἀρχαίων ἡπείρων διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας. Τῶν δ' ἀρχαιοτάτων αὐτῆς κατοίκων διεκρίνοντο οἱ **Πελασγοὶ** μάλιστα, οἵτινες οἱ αὐτοὶ ὄντες ἴσως λαοὶ οἱ **Ἕλληνας** ἑαυτοὺς ὕστερον ὀνομάσαντες, ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν λαῶν **Γραικοί**.¹ Ὁ λαὸς οὗτος, κατακοσμηθεὶς δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τελειοτάτων καὶ θαυμαστῶν χαρακτηριστικῶν τύπων καὶ διὰ πνευματικῆς εὐφυΐας δραστηκωτάτης, ἐξηπλώθη τοῦ χρόνου προϊόντος καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς κύκλῳ αὐτὴν περιβαλλούσας νήσους. Ἐπὶ τῶν μυθικῶν χρόνων παρίστανται οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ὡς ἄγριοι ἔτι καὶ βάρβαροι, ἀγνοοῦντες μὲν πᾶσαν τοῦ βίου εὐζωίαν καὶ εὐμάρειαν, γνωστοὶ δὲ μόλις γενόμενοι διὰ τοῦ Προμηθέως, ὃς ἔδωκεν αὐτοῖς, ὅπως χρῆσονται, ἐξ οὐρανοῦ κλέψας τὸ πῦρ. Ἀλλ' ὁμῶς, ἐπειδὴ τὸ μὲν κλίμα ἦν εὐκραὲς ἢ δὲ γῆ εὐφορὸς, συνέρρευσαν δελεασθέντες ταχέως ἔποικοι ἐκ πεπολιτισμένων χωρῶν, οἷα ἡ Αἴγυπτος καὶ Φοινίκη καὶ μικρὰ Ἀσία. Οἱ πεπολιτισμένοι δ' οὗτοι ξένοι, εὐρόντες εὐνουν ὑποδοχὴν, ἐδίδαξαν τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν καλλιτεργίαν τῆς γῆς καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου, ἔκτισαν τὰς πρώτας πόλεις καὶ εἰσήγαγον καὶ τὴν πάτριον τῶν θεῶν λατρείαν. Οἱ δ' εὐφυεῖς καὶ ὑπὸ ζωντῆς φαντασίας πεπροικισμένοι Ἕλληνες προσεδέξαντο ἀσμένως τὴν λατρείαν θεοτήτων, αἵτινες οἰκείως καὶ ἐμπείρως εἶχον τῆς μουσικῆς γλώσσης, ἣν αἰσθάνονται πᾶσαι αἱ εὐαίσθητοι καρδίαι. Ὁ ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἑλλάδα μετενεχθεὶς Ἑρμῆς,²

¹ Σ. Μ. Γ ρ α ι κ ο ἰ ὀνομάζοντο ἐν μυθικοῖς χρόνοις λαὸς τις τῆς Ἠπείρου, ἐξ ἧς μεταδοθεὶς εἰς Ἰταλίαν τῆς ὀνομασίας ταύτης δι' ἐμπορευομένων Ἐτρούσκων, ἐκλήθη οὕτως ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἐν αὐτῇ ἦδη τῇ Ἑλλάδι ἀπὸ μακροῦ εἶχεν εἰς λήθην περιέλθει τὸ ὄνομα τοῦτο.

² Σ. Μ. Ἐπειδὴ ἡ λέξις Ἑ ρ μ ῆ ς, ἥτις παρ' Ὀμήρῳ συνήθως λέγεται Ἑ ρ μ ε ῖ α ς, ἡ αὐτὴ τῇ τῶν Ἰνδῶν Σ α ρ μ ε ῖ α ς εἶνε, δῆ-

ἔφευρὼν τὴν λύραν¹ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεὸν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ᾠδικῆς. Κρούων δὲ τὰς χορδὰς αὐτῆς ὁ **Φοῦδος Ἀπόλλων** ἠγεῖτο τοῦ χοροῦ τῶν προστατίδων τῶν ὠραίων τεχνῶν Μουσῶν, ὧν αἱ ᾠδαὶ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἐκλείσαν ἀγῶνας. Καὶ ἡ μὲν λιθυκὴ² **Παλλὰς** ἐφεῦρε τὸν αὐλόν· ὁ δὲ ποιμενικὸς θεὸς **Πᾶν** τὴν ἐξ ἐπτὰ καλάμων συγκειμένην σύριγγα. Ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἀπήχουν αἱ δελεαστικαὶ τῶν **Σειρήνων** φωναί· ὁ δὲ **Βάκχος** ἀκολουθούμενος ὑπὸ Σατύρων καὶ Σιληνῶν εἰσέηλυνεν εἰς Ἑλλάδα ἠχοῦντων τῶν φρυγικῶν αὐλῶν καὶ συρίγγων. Ὑπολαμβάνεται, ὅτι ὁ μετενεγκὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Λυδίας τὴν μουσικὴν τέχνην ὁ τῆς ᾠδικῆς ἦν γνώστης **Ἀμφίων**, εἰς ὃν ἰδίαις χερσὶν ὁ Ἀπόλλων ἔδωκε τὴν χρυσὴν αὐτοῦ λύραν. Ἦν δ' ὁ Ἀμφίων βασιλεὺς ἐν Θήβαις, ἃς περιέβαλε διὰ τείχους, οὗ οἱ λίθοι ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς λύρας μόνοι ἐνηρμόζοντο. Οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνθηρᾶς καὶ δεῖ νεαζούσης αὐτῶν εὐφυνίας εἰς τοιαύτην τελειότητα προήγαγον τὰς παραδοθείσας αὐτοῖς τέχνας, εἰς οἷαν οὐδεὶς ἐξίκετο οὔτε τῶν προὔπαρξάντων, οὔτε τῶν συνακμασάντων λαῶν. Πάντα δὲ τὰ δημιουργήματα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τοὺς πρώτους βωμοὺς ᾠκοδόμησαν εἰς τὸν

λον γίνεται, ὅτι Ἕλληνές τε καὶ Ἴνδοι τῆς αὐτῆς φυλῆς ἦσαν, τῆς τῶν Ἀρίων³ ὥστε, ἃν ὁ Ἑρμῆς μετνέχθῃ εἰς Ἑλλάδα, τὴν καταγωγὴν ἔχει πάντως ἐξ Ἀσίας.

¹ Σ. Μ. Ὁργανον συγγενὲς πρὸς τε τὴν κίθαριν καὶ κιθάραν.

² Σ. Μ. Ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ εἰκονίζει παρ' Ὀμήρῳ μάλιστα γηνησιωτάτην ἑλληνικὴν θεὰν καὶ οὐχὶ λιθυκὴν, ὥς τινες ὑπ' ὄψει ἔχοντες τὸ ἐπίθετον τῆς θεᾶς *τριτογένεια* καὶ τὰ παρ' Ἡρόδοτῳ (IV. 180) περὶ λατρείας αὐτῆς ἐν Λιδύῃ περὶ τὴν λίμνην *Τριτωΐδα* λεγόμενα εἰκασάν, ὅτι ἡ Λιδύη εἶνε ὁ ἀρχαιότατος λατρείας τόπος τῆς θεᾶς. Τὴν πεπλανημένην ὁμῶς ταύτην δόξαν, ἣ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας, ἀνῆρσαν πρὸ μακροῦ ἥδη χρόνου ὁ K a n n e (Mythol. I. 160) καὶ ὁ O. M ü l l e r (Orchomenos ἐκδ. Β' σελ. 350) ἀποδείξαντες, ὅτι τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς μετήνεγκον εἰς τὴν λίμνην Τριτωνίδα Μινύαι μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Βοιωτίας.

Ἀπόλλωνα κοὶ τὰς Μούσας, χάρις διέθεε καὶ μεγαλοπρέπεια θαυμαστή.

Οἱ τῶν Ἑλλήνων ἱερεῖς καὶ μάντις, εἰδήμονες εὐεργετικῶν τινῶν τῆς φύσεως δυνάμεων ὄντες καὶ ἀμεταβλήτων φυσικῶν νόμων, ἐχρησιμολογοῦν κηρύττοντες τοῖς βροτοῖς τὴν θέλῃσιν καὶ τὰ βουλευόμενα τῶν κατὰ τοὺς φυσικοὺς τούτους νόμους ἰσχυόντων Θεῶν· οὕτω δ' ἐγένοντο οὗτοι οἱ πρῶτοι σπορεῖς πνευματικῆς λατρείας ἐν τοῖς Ἑλλήσιν. Ἱεροὶ χρησμοί, θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ παραγγέλματα ἐξαλιναγώγουν τὰ βίαια πάθη καὶ τὰς φιλαύτους ὁρμὰς τῶν ὁμῶν καὶ κατὰ φύσιν ζώντων ἀνθρώπων καὶ ἐπενήργουν εὐεργετικῶς καὶ ὠφελίμως ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Οἱ ἱερεῖς ἐμψυτεύοντες τὰς γνώσεις ταύτας, δι' ὧν παρίστασαν ἑαυτοὺς ὡς οἰκείους καὶ συνήθεις εἰς τοὺς οὐρανίους θεοὺς, διηκονίζον μεταδιδόντες αὐτὰς εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν διαπλάσθεισαν ἱερατικὴν τάξιν ὡς μυστήρια. Πᾶσα δὲ χρησιμοδότησις, πρὸς τὸν λαὸν παρεχομένη ὑπὸ τῶν χρησμοδῶν τούτων, ἐν μυστικῇ ἐγίνετο γλῶσση, παρακολουθουμένη ὑπὸ συμβολικῶν καὶ ἀλληγορικῶν παραστάσεων. Ἀλλ' οἱ μεγαλοπρεπῶς ἐκφραζόμενοι μουσικοὶ φθόγγοι¹ ἐν ταῖς πανηγύρεσι, καὶ αἱ τοῦτους ἐπιβοηθοῦσαι πολυσήμαντοι μιμικαὶ κινήσεις, διεπλάσθησαν ταχέως, ἐκεῖνοι μὲν εἰς ἐκφραστικωτάτην ἐμψυχοῦσαν ὑμνωδίαν, οὗτοι δὲ εἰς ἔρρυθμον ὄρχησιν. Κατὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν πανηγυρικαῖς πομπαῖς λατρείαν ἠδοντο ὕμνοι μετὰ μιμικῶν ὀρχήσεων. Μόνος δ' ὁ πικρὸς καὶ ἀπαραμύθητος θάνατος οὐδένα εἶχε

¹ Σ. Μ. Φθόγγος ἐστὶν ἡ ἡχὴ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φωνῆς. Παρὰ δὲ Σέξτω Ἐμπείρ. (Μουσικ. 756 ἐκδ. Bekk) τάδε: «Ὅταν ἀπ' ἴσης ἐκφέρηται ἡ φωνὴ καὶ ὑπὸ μίαν τάσιν (= ἔντασιν) ὡς μηδὲνα περισπασμὸν γίνεσθαι τῆς αἰσθήσεως ἥτοι ἐπὶ τὸ βαρύτερον ἢ τὸ ὀξύτερον, τότε ὁ τοιοῦτος ἡχος φθόγγος καλεῖται, παρ' ὃ καί πτωσις οἱ μουσικοὶ ὑπογράφοντές φασιν «φθόγγος ἐστὶν ἐμμελοῦς φωνῆς ὑπὸ μίαν τάσιν». Πρὸλλ. Ἀριστδ. Κόιντ. Μουσ. I. σελ. 9. Ἐκδ. Meib. Διαφέρει δὲ ὁ φθόγγος τῆς φωνῆς παρὰ Πλάτ. Φιληθ. p. 18 B. «φωνῆς μὲν οὐ, φθόγγου δὲ μετέχοντά (τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπείρῳ) τινος»

βωμόν· μόνον χάριν αὐτοῦ οὐδέποτε ἤδοντο ὕμνοι ἀντη-
χοῦντες.

Ἐν Θράκῃ,¹ τῇ πατρίδι τῶν θρησκευτικῶν μυστηρίων,
τῶν χρησμῶν καὶ τῶν Μουσῶν, ἀπαντῶσιν ἱερεῖς καὶ δοιδοί,
ὧν ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα ὑπὸ ὅλως μυστηριώδους ἔτι καὶ σκο-
τεινοῦ πέπλου καλύπτονται. Οὗτοι δ' εἰσὶν ὁ **Μουσαῖος**
καὶ **Λῆνος** καὶ μάλιστα ὁ **Ὀρφεύς**, ὅστις ἠμέρωσε διὰ τῶν
ἤχων τῶν ἐκ τῆς λύρας αὐτοῦ ἀναδιδομένων καὶ ἀνθρώ-
πους καὶ ζῶα καὶ δῆ καὶ ὄρη καὶ δένδρα, ἅτινα κατεκν-
λοῦντο ὑπὸ τῆς ἠδύτητος τῶν ᾠμάτων αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς
δ' ὁ τοῦ ἄδου ἄρχων ὁ Πλούτων, μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστῇ
εἰς τὴν γοητεῖαν τῶν μελωδικῶν ἤχων, παραδίδωσιν αὐτῷ
αἰτοῦντι, εἰ καὶ ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὸν ἄδην, τὴν σύζυγον
Εὐρυδίκην, εἰς ἣν ἐπιτρέπεται μὲν νὰ συναναβῇ μετ' αὐ-
τοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὀρφεύς παρέδωκε τὴν δο-
θεῖσαν ἐπιταγὴν, ὅπως μὴ μεταστραφῆς ἰδὼν τὴν σύνευνον
κατὰ τὴν ἀνοδὸν, μεταφέρεται πάλιν αὕτη ἐκ νέου ὀπίσω
ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὸ ζοφῶδες τοῦ σκότους βασίλειον. Τε-
ταραγμένος ἐπὶ τοῦτω λίαν ὁ Ὀρφεύς καὶ μὴ εὐρίσκων
ἀνάπαυλιν καὶ ἡσυχίαν μήτε εἰς Ἀσίαν μήτε εἰς Αἴγυ-
πτον, εἰς ἧς ἀπεδήμησεν, ἐπιστρέφει ἐπὶ τέλους εἰς τὴν
πατρίδα, ἀφιερὼν ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

Ἐνταῦθα καταργῶν τὰς φονικὰς ἐκδικήσεις, οἰκοδομεῖ
εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀναιμάκτους βωμούς καὶ εἰσάγει ἐγ-
καθιδρύων τὴν **λύραν** ὡς σύμβολον παραστατικὸν τῆς τοῦ
ἀνθρωπίνου βίου ἀρμονίας. Ὑπέργηρος ἤδη ὧν μετέχει

¹ Σ. Μ. Οἱ ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις βιοῦντες Θράκες ἔκουν οὐ
μόνον τὴν καὶ νῦν ἔτι οὕτω καλουμένην ἐν Εὐρώπῃ χώραν, ἀλλὰ
καὶ τὴν παρὰ τὸν Ὀλυμπον, τὴν Πιερίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν
Βοιωτίαν παρὰ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὸν Ἑλικῶνα. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ
δῆλον διὰ τί ὁ συγγραφεὺς τὴν Θράκην μάλιστα ὡς πατρίδα τῶν τε
Μουσῶν ὑπολαμβάνει καὶ τοῦ κατωτέρω μνημονευομένου Αἰνίου,
ὅστις καὶ ἐν Θήβαις ἐτιμᾶτο καὶ ἐν Ἀργεῖ. Καὶ ὁ Πλούταρχος δ' ἐν
τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει, ὅτι ὁ Αἰνὸς ἐξ Εὐβοίας ἦν ποιήσας
θρήνους. Κατὰ δ' Εὐστάθιον ἐν Ἰλιάδ Σ. 570 «ἡ ἱστορία καὶ τρεῖς
παραδίδωσι Αἰνούς».

τῆς τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα στρατείας (περὶ τὸ 1350 π. Χ.), πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χρυσοῦ δέρατος γενομένης, καὶ διαφυλάττει τοὺς συστρατεύοντας ἀπὸ παντοίων κινδύνων διὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν μουσικῶν ἤχων καὶ ῥόδων. Ἐπανίων δὲ μετ' αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα ἐπορεύθη εἰς τὴν πατρίδα, ἐν ἣ προσβληθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ ἐκμανέντων βακχίδων, διότι περιεφρόνησε καὶ ἠτίμασε τὴν ὀργιαστικὴν αὐτῶν λατρείαν. Τὸ σῶμα τοῦ Ὀρφέως καταμελισθὲν ὑπὸ τῶν βακχίδων, ἐρρίφθη εἰς τὸν Ἑβρον ποταμὸν· ἡ κεφαλὴ ὅμως αὐτοῦ καὶ ἡ λύρα, παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἤχθησαν εἰς τὴν νῆσον **Λέσθον**, ἥτις τὸ ἀπὸ τοῦδε ἡ κοιτὶς ἐγένετο γλυκυτάτων καὶ χαριεστῶν μελωδιῶν.

Μετὰ τῆς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθείσης λατρείας τοῦ Βάκχου ἡ Διονύσου μετνέχθη ἅμα εἰς τὴν Ἑλλάδα νέα τις διεγερτικωτέρα ἱερατικὴ μουσικὴ ἐκ Φρυγίας, ἐν ἣ κατὰ τὸν μῦθον πρῶτος ὁ **Ῥαγνὴς** πρὸς αὐλὸν ἦδε, συνοδεύων δι' αὐτοῦ τοὺς πρὸς τοὺς θεοὺς ὕμνους. **Μαρσύας** δ' ὁ τούτου υἱὸς διηγωνίσθη πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, αὐτὸς μὲν μουσικὸν ὄργανον ἔχων τὸν αὐλόν, ὅστις, ζῶν ἐμπνέων καὶ ἐνθουσιασμὸν, σύμβολον ὑπελαμβάνετο νέας καὶ ἐνθουσιαστικωτέρας πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας· ὁ δὲ Ἀπόλλων τὴν **λύραν**, ἥτις πραινέει πάσας τὰς ἀγρίας ὀρμὰς καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων. Τὴν νίκην τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν συμπαρίσταντο, ἔκριναν αἱ Μοῦσαι ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις τὴν θρασύτητα καὶ προπέτειαν τοῦ Μαρσύου ἠττηθέντος ἐκδικῶν ἀπέκτεινεν αὐτὸν λαβόντα θάνατον τραγικόν. Ὁ δ' εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας τοὺς αὐλωδικοὺς ὕμνους λέγεται ὁ τοῦ Μαρσύου μαθητὴς **Ὀλυμπος**, εἰς ὃν καὶ ἀποδίδονται οὐ μόνον αἱ ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ὁμωνύμου αὐλητοῦ γενομέναι ἐφευρέσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἀπλουστάτων καὶ ἀξιολογωτάτων ῥόδων τῶν Ἑλλήνων,

Οἱ ἱερεῖς διέγνωσαν, ὅτι ὁ λαός, οὔτινος ὁ βίος ἦν ἐτι νηπιώδης, εἶχε νοῦν ἐπιδεκτικὸν τῶν ἐν εἰδὲι ἀσμάτων γενομένων διδασκαλιῶν αὐτῶν διὸ περιέβαλον ταχέως διὰ

δεσμοῦ κοινῆς θρησκείας πάντας τοὺς λίαν ἐξηπλωμένους καὶ μεγίστην ἐπίδοσιν ἔχοντας κλάδους τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ ὅμως διέφερον ἀλλήλων κατὰ τε τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς ιδιωτισμοὺς τῆς γλώσσης, εἰς διαλέκτους διακρινομένης, οἱ τὴν ἰωνικὴν μάλιστα φυλὴν καὶ δωρικὴν καὶ αἰολικὴν καὶ ἀχαικὴν ἀποτελοῦντες, ἐχαρακτηρίσθησαν ἅμα διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων οὐ μόνον αἱ ὕστερον συστάσαι παρ' αὐτοῖς καλλιτεχνικαὶ σχολαί, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐφευρεθεὶς ἢ ἰδίᾳ εἰθισμένος τρόπος τοῦ ᾄδειν, τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ οἱ ῥυθμοί. Ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ ἱκανὰς ἐποιοῦντο προόδους διαδιδόμεναι θαυμαστῶς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διὰ μεγαλοπρεπῶν πανηγύρεων, αἵτινες προήγοντο συνδεδεμέναι δι' ἀγώνων παντοίων, εἰς οὓς ἀγομένους κατὰ τακτῶς ὀρισμένης περιόδου χιλιάδες μετέχοντες αὐτῶν συνέρρεον ἀπανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀγῶνες δ' οὗτοι συνέστησαν, ὡς φαίνεται, κατ' ἀπόφασιν τῶν προμνημονευθέντων Ἀργοναυτῶν,¹ οἵτινες πύχοντο νὰ ἴδωσι πανηγυριζομένην δι' ὁμοίων θρησκευτικῶν ἑορτῶν τὴν αἰσίως γενομένην ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ διατηρήσωσι πάσας τὰς ἑλληνικὰς φυλάς ἐν ὁμονοίᾳ κρατερᾷ. Ὀνομαστότατοι τῶν ἀγῶνων τούτων ἦσαν οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, Πυθοῖ, (ἐν Δελφοῖς), ἐν Νε-

¹ Σ. Μ. Οὐδεὶς τῶν ἐπαϊόντων ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ σύστασις τῶν παρ' Ἑλλήσιν πανηγύρεων καὶ ἀγώνων εἰς τοὺς μυθικοὺς καὶ ἡρωικοὺς χρόνους ἀνάγεται ὅτι δ' ὅμως ὀρισμένως ἀπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν, ὡς ὁ συγγραφεὺς ἰσχυρίζεται, ἀγνωστὸν τυγχάνει ὄν. Ἐπιθι Ζ. Η. Krause: Ἑλληνικά. Die Gymnastik und Agonistik d. Hellenen μάλιστα ἐν § 5. σελ. 8—11. Οἱ ἀγῶνες δύνανται, συντόμως εἰπεῖν, ὁρθῶς νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν γυμναστικὴν, τὴν γένεσιν ἔχουσαν ἐν τῇ φυσικῇ κινήσει, ἥς τὴν δυναμικὴν ἐνέργειαν ἐξετάζων ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ζώων κατ' Ἀριστοτέλην (Περὶ τῆς κοινῆς τῶν ζώων κινήσεως. Περὶ ζώων πορείας), καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐφαρμοζών, ἔγνω ἐκ πείρας, ὅπόσον ὠφελίμως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ μυϊκὸν καὶ νευρικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἡ φυσικὴ δὲ κίνησις τοῦ χρόνου προϊόντος διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς πολιτισμὸν προαγομένου εἰς γυμναστικὴν, ἐξ ἧς, ὡς προεῖπομεν, οἱ ἀγῶνες προῆλθον.

μέα καὶ Ἰσθμοὶ (κορινθιακῷ Ἰσθμῷ) γινόμενοι, ὧν οἱ Ὀλυμπιακοὶ διήρκουν ἐκάστοτε πέντε ἡμέρας. Τῆς ἐορτῆς ἑναρξίς ἐγένετο ἀφ' ἐσπέρας δι' ἱερῶν θυσιῶν, αἷς ἠκολούθουν τὴν ἐπομένην δρόμος, σωμασκία καὶ παντοῖοι ἄλλοι ἀγῶνες, οἵτινες τὸ πέρας ἐλάμβανον διὰ ποιητικῶν καὶ μουσικῶν ἐπιδείξεων. Εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις νικῶντας ὡς ἄθλον ἐδίδοτο δάφνης ἢ δρυὸς ἢ ἐλαίας στέφανος.¹ Καὶ οἱ μὲν συμπολῖται τῶν νικῶντων ὑπερήφανοι ἐπὶ τούτοις ὄντες ἴδρουν αὐτοῖς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ ἀνδριάντας· αἰδοὶ δὲ καὶ ποιηταὶ ὕμνον καὶ διηρώνιζον δοξάζοντες τὸ ὄνομα αὐτῶν δι' ᾠμάτων καὶ ποιημάτων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ. ἐωρτάζοντο τὰ Ὀλύμπια τακτῶς κατὰ πεντετηρίδα· τοσοῦτον δ' ἐτίμων οἱ Ἕλληνες αὐτά, ὥστε διήρουν τὴν χρονολογίαν κατ' Ὀλυμπιάδας, ὧν ἐσχάτη ἐγένετο ἡ διακοσιοστὴ ἐνενηκοστὴ τρίτη (394 μ. Χ. ἐπ' αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α'). Ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσιν, οἵτινες, τελούμενοι ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος νικῆσαντος τὸν δράκοντα **Πύθωνα**, ὠρισμένοι ἀρχῆθεν ἦσαν μόνον πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ ποιητικὴν τέχνην, συνέστη ἀγώνισμα μουσικῶν ᾠμάτων, ἅπερ συνωδεύοντο μὲν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς λύρας, βραδύτερον δ' ὑπὸ τοῦ αὐλοῦ, ἐλάμβανον δὲ πέρας ἐκτελούμενα μετὰ μιμικῆς τινος ὀρχήσεως. Τὰ ᾠσματα ταῦτα ἦσαν εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνος, ὅστις πυθικός νόμος καλούμενος διηρεῖτο εἰς πέντε μέρη τὰ ἐξῆς· α' εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ ὄπλισιν πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος, β' εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ δράκοντος, γ' εἰς τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος, δ' εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀπόλλωνος φρονέυσαντος τὸ τέρας καὶ ε' εἰς τὴν ἐπινίκιον ἐπὶ

¹ Σ. Μ. Ἀκριδῶς εἰπεῖν τὰ διδόμενα τοῖς νικηταῖς ἄθλα ἦσαν πλὴν τοῦ κ λ α δ ο υ ἐκ φ ο ἰ ν ι κ ο ς, διδομένου ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἐθνικῶν πανηγύρεων, σ τ ε φ α ν ο ς ἐν μὲν τοῖς Ὀλυμπίοις ἀ γ ρ ι ε λ α ῖ α ς (κο τ ῖ ν ο υ) ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐν Ἀλταί δάσους· ἐν Ἰσθμίοις δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν σ ε λ ῖ ν ο υ, πολλῶ δὲ ὕστερον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου (146 π. Χ.) π ῖ τ υ ο ς στέφανος· ἐν δὲ τοῖς Νεμέοις κατὰ τινες μὲν ἐ λ α ῖ α ς, κατ' ἄλλους δὲ σ ε λ ῖ ν ο υ· ἐν δὲ τοῖς Πυθίοις δ α φ ν η ς στέφανος.

τοῦτο ὄρχησιν αὐτοῦ. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι (ἐν ὑστέροις χρόνοις) οἱ συνοδεύοντες τὸν ὕμνον αὐλοὶ ἀπεμιμοῦντο τὸν συριγμὸν τοῦ δράκοντος ἀποθνήσκοντος.¹ Πρῶτος νικήσας ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις λέγεται ὑπὸ Πausανίου (X. 7. 2) ὁ Κρῆς **Χρυσόθεμις**, δεῦτερος δὲ τούτου μνημονεύεται, ὅτι ἐνίκησεν ὧδῃ ὁ **Φιλάμμων**, ὅστις πρῶτος διέταξεν ἐν τῇ πατρίδι Δελφοῖ τὰ χορικά ἄσματα τῆς ἐν τῷ ναῷ λατρείας τοῦ θεοῦ.²

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων τεσσάρων κοινῶν ἱερῶν πανηγύρεων καὶ πᾶσα καθ' ἑαυτὴν πολιτεία αὐτόνομος καὶ δὴ καὶ πᾶσα μεγάλη ὅπωςδήποτε πόλις εἶχε τὰς ἰδίας αὐτῇ ἑορτάς, ἃς ἐφαίδρυνον πάντοτε εὐθυμίαν παρέχοντες οἱ μετέχοντες τούτων αἰδοί. Τῶν ἑορτῶν δὲ τούτων ὀνομαστόταται ἦσαν τὰ Ἀθήνησι **Παναθήναια** καὶ τὰ ἐν Σπάρτῃ **Κάρνεια**. Κατὰ πάσας τὰς ἑορτάς ταύτας παρείχοντο τοῖς νικηταῖς μέγισται τιμαί, αἵτινες ἐκέντριζον μὲν σφόδρα τὴν πρὸς δόξαν ἐπιθυμίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνεζωπύρουν τὴν δημιουργικὴν αὐτῶν δύναμιν, αἰτίαι δ' ἐγένοντο, ἵνα πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι εἰς ἀνέφικτον προαχθῶσι τελειότητα.

II

Ο Μ Η Ρ Ι Κ Ο Ι Χ Ρ Ο Ν Ο Ι

1000 — 700 Π. Χ.

ΤΑ ΤΩΝ ΡΑΨΩΔΩΝ ΕΠΗ

Τὰ ἀρχαιότατα ἑλληνικῆς ποιήσεως λείψανα ὕμνοι εἰσὶ θρησκευτικοί, ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν προμνημονευθέντα Ὀρ-

¹ Στράβ. 3, 10 ἢ c. 421—422.

² Σ. Μ. Κατὰ Φερεκύδην (παρὰ τῷ ἀρχαίῳ τοῦ Ὀμήρου Σχολιαστῇ ἐν (Ὀδυσ. Τ 432) «πρῶτος (ὁ Φιλάμμων, ὅστις καὶ Θρᾷξ λέγεται) ἐδόκει χοροῦς (= χορῳδίας) συστήσασθαι». Ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει «Λητοῦς τε καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος γένεσιν δηλῶσαι ἐν μέλεσι (τὸν Φιλάμμωνα) καὶ χοροῦς πρῶτον περὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν στῆσαι»..

φέα. Ὡσαύτως οἱ παιᾶνες καὶ αἱ τῶν ἀοιδῶν προσφθία ἡδοντο ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσιν ἀρχῆθεν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν μόνων. Ἐπειτα δ' ὅμως, ὅτε κοιναὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγίνοντο ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, οἷα ἡ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα καὶ μάλιστα ἡ ἐπὶ Τροίαν στρατεία πάντων τῶν Ἑλλήνων ἠνωμένων (1200 π. Χ.), ἀνάγκη παρέστη, ἵνα καὶ αὗται ὑμνηθῶσι καὶ ἐγκωμισθῶσιν ὡς τολμηραὶ ἡρώων πράξεις. Καὶ αἱ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη μετὰ τὰ Τρωικὰ ὀλοκλήρων φυλῶν γινόμενα μεταναστάσεις ἐκ τῆς ἔσωτερικῶν τότε ἐρίδων σπαρασσομένης Ἑλλάδος εἰς τε τὰς νήσους καὶ τὰς δυτικὰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀκτὰς, αἵτινες εἰς τελείας μετεβλήθησαν ἑλληνικὰς ἀποικίας, συνέτειναν καὶ αὗται εἰς ἀψύπνισιν καὶ διέγερσιν τοῦ μουσικοῦ παρ' Ἑλλήνων αἰσθήματος, καθόσον καὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς μᾶλλον πεπολιτισμένους τῆς Ἀσίας λαοὺς γοργῶ τῷ ποδὶ διεδόθη ὁ πολιτισμὸς παρὰ τοῖς μετανάσταις τούτοις. Ἐτι δὲ καὶ τὰ ἐξαίσια καὶ παράβολα ἔργα τῶν ἡρώων τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, νικητῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανιόντων, ἐκέντρισαν καὶ ἀνεξωπύρηνσαν τὸ παρ' αὐτοῖς ποιητικὸν πνεῦμα. Ραψῶδοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβαίνοντες συνέλεγον παντοίας διηγήσεις περὶ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων ἔργων, ὅπως μεταδῶσωσιν αὐτὰ ἔπειτα ἐν ἀλληλουχίᾳ συνηρμοσμένα πρὸς τὸν λαόν. Ἡ διάδοσις δὲ τῶν συμβάντων τούτων ἐγένετο ἐκαστοτε δι' ἀπαγγελίας συνοδευομένης ὑπὸ μουσικῆς, ἥτις ἐνισχύουσα τὴν ἐκ τῶν λόγων αἴσθησιν, ἐδίδου αὐτοῖς ὠρισμένην διεύθυνσιν καὶ ῥυθμὸν καὶ διετύπου ἐπὶ τέλους αὐτὰ ἐν μέτρῳ πεποιημένα. Ἡ ζωνρὰ τῶν ραψῶδῶν τούτων ἀπαγγελία, συνοδευομένη ὑπὸ τῶν ἡχῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν κρουομένων χορδῶν, διεπλάσθη εἰς ᾄσμα· οἱ ἐρρύθμως ὅμως πρὸς ἀλλήλους συνειρμένοι ἐκείνοι μῦθοι ἐγένοντο ῥ α ψ φ δ ί α ι, ἐξ ὧν ὕστερον ἀπετελέσθη τὸ μέγα παρ' Ἑλλήνων ἔπος.

Ἴωνες μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Ἀττικῆς κατέλαβον ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου ἡδὴ π. Χ. αἰῶνος τὰς τε ἀκτὰς τῆς Λυδίας

καὶ τὰς ἐπικειμένους αὐτῇ νήσους, καὶ ὠνόμασαν Ἴωνίαν. Ἐνταῦθα περὶ τὸ 900 π. Χ. ἀκμάσας ὁ μέγιστος καὶ ἐνδοξότατος τῶν ῥαψωδῶν ἐκείνων **"Ομηρος** ἐποίησεν ἐν καλλιπεῖ γλώσσει καὶ τεχνικῷ ἐξαμέτρῳ περιπαθῇ ἐπικά ᾄσματα καὶ ἐγένετο διὰ τε διδασκαλίας καὶ παραδείγματος ὁ ἡγεμὼν τῆς περικλυτῆς τῶν ἰόνων ἀοιδῶν σχολῆς. Εὐφύμως πάνυ καὶ εὐσεβῶς μνημονεύει ὁ "Ομηρος τῶν προγεγεννημένων ῥαψωδῶν **Θαμύριος, Δημοδόξου καὶ Φημίου**, οἵτινες συνώδενον τὰς ἑαυτῶν ἀπαγγελίας διὰ τοῦ ἐξ Αἰγύπτου μετενεχθέντος ἐγχόρδου ὄργανου, τῆς φόρμιγγος, διὰ τῆς κιθάρας ἢ χέλυσ,¹ συγκινοῦντες τοὺς ἀκροατὰς συχνάκις μέχρι δακρύων. Ὁ θεῖος ἀοιδὸς ἀπ' οὐδεμιᾶς λείπων ἐορτῆς, ἐκάθητο ἐπ' ἀργυροῦ θρόνου, παρὰ τὸν στῦλον τῆς πομπικῆς αἰθούσης ἐρεϊσσομένου, καὶ ἔχων πρὸ αὐτοῦ κύπελλον πλήρες ἀνθοσμίου οἴνου ἦδε κλείζων τὰ ἔργα τῶν τε θεῶν καὶ ἀνδρῶν. Τὸ δὲ νεώτατον ᾄσμα ἠκούετο ἡδίστα καὶ προθυμότατα.

*Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἣτις ἀκούοντες νεωτάτη ἀφιέλλεται.*

Ὅδυσ. α. 351 καὶ 352.

Ὁ Θαμύρις, ὑπολαμβανόμενος, ὅτι μαθητὴς ἐγένετο τοῦ προμνημονευθέντος Λίνου, τῶν πρώτων ἦν ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νικητὴς, συνοδεύων τὴν ἡδίστην καὶ θεσπεσίαν φωνὴν διὰ τῆς κιθάρας. Τολμήσας ὅμως ποτὲ νὰ διαγωνισθῇ καὶ πρὸς τὰς Μούσας ἠττήθη καὶ τὰς ὁψείας ὑπ' αὐτῶν διεφθάρη διὰ τὴν ἀλόγιστον τόλμην καὶ τὴν θεσπεσίαν ἀοιδίαν ἀφῆρέθη.²

Ὁ "Ομηρος ἐγεννήθη πιθανότατα ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ.

¹ Σ. Μ. Χέλυσ κυρίως εἶνε χελώνη, ἥς τὸ κέλυφος μετεσκέυαδεν ὁ Ἑρμῆς κατὰ τὸν μῦθον εἰς λύραν, ἐντείνας ἐπ' αὐτῆς χορδὰς, (Ὅρα Ἑμν. Ἑρμ. 25 καὶ ἐξῆς).

² Σ. Μ. Πλάτχ. περὶ μουσικ. III. Ὀμήρ. Ἰλ. Β. 594 — 600. Ἀπολλοδώρ. 1, 3, 3.

ἀγνοοῦμεν ὅμως ἀτυχῶς τελέως τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Τὰ δ' ἀθάνατα ἔργα τοῦ ἀπαραμίλλου καὶ εὐμουσοτάτου τῶν ποιητῶν πιστὴ ἀπεικόνισις εἶνε τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ ὑφ' ἡ τοῦ λόγου εἶνε εὐγενής, μεγαλοπρεπής καὶ ἀπαθής. Διὸ ἐν τοσαύτῃ τιμῇ παρ' Ἑλλήσιν ἦν, ὥστε νομίζοντες ἐκεῖνοι ἀλάνθαστα τὰ ῥήματα αὐτοῦ θείας ἀπένεμον τιμᾶς, ἀνδριάντας ἰδρύοντες καὶ ναοὺς ἀφιεροῦντες. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντες καὶ κατὰ τὸ ἴδιον ἥρονημα καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην ἄδοντες **Ὀμηρίδαι** συνεπλήρωσαν καὶ ἐπεξέτειναν τὰς ῥαψωδίας κατὰ τὴν ὑφ' ἡν τοῦ λόγου, ἣ αὐτὸς ἐχρήσατο, καὶ μετεδίδουσιν ἐπὶ αἰῶνας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Πρῶτος, ὡς λέγεται, ὁ Σόλων¹ (590 π. Χ.) μετεφύτευσεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὀμηρικὰ ἔπη, διατάξας, ὅπως ἄδονται ὑπὸ πολλῶν ἐναλλάξ ῥαψωδῶν ἐν ταῖς ἐορταῖς, αἵτινες πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς συνέστησαν. Ὑστερον δ' ὁ Πεισίστρατος οὐ μόνον τάξιν εἰς τὰς ῥαψωδίας ἐπέθηκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνέγραψεν αὐτάς. Εἰς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους κριτικοὺς τοὺς Ἀλεξανδροεῖς (170 π. Χ.) ὀφείλομεν τὴν ἑγγραφὸν φυλακὴν τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας περιωθέντων 48 ὀμηρικῶν ἐπῶν.

¹ Ὁ ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἀοιδός, πανταχοῦ ἀσπα-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος εἰς Ἑλλάδα τὰ ὀμηρικὰ ἔπη ἤγαγε (κατὰ Πλουτ. Λυκούργ. 4, 4.) Λυκούργος ὁ τοῖς Σπαρτιάταις τοὺς νόμους δοὺς· ὁ δὲ Σόλων διέταξεν ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἀπαγγέλλωνται δημοσίᾳ. Πρῶτος δ' ὁ Πεισίστρατος ἐν ὅλῳ ἀπετέλεσε διασκευάσας τὰς ῥαψωδίας καὶ κατὰ σύστημα τάξας διὰ τῶν διασκευαστῶν ποιητῶν, ὧν προϊστάτο ὁ Ἀθήνηθεν ὀρφικὸς ποιητὴς Ὀνομάκριτος, καὶ ὥρισεν αὐτὸς ἢ ὁ υἱὸς Ἰππαρχος (Πλατ. Ἰππαρχ. σελ. 22· Β), ἵνα ἄδονται ἐν τοῖς Παναθηναίοις. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Θουκυδίδης (VI. 55) πρ ε σ β ὑ τ α τ ο ν υἱὸν λέγει οὐχὶ τὸν Ἰππαρχον, ἀλλὰ τὸν Ἰππίαν· ὥστε κατὰ Θουκυδίδην μᾶλλον εἰς τὸν Ἰππίαν τυραννήσαντα πρέπει νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος περὶ Ἰππαρχοῦ λεγόμενα, ὅτι ἠνάγκαζε τοὺς ῥαψωδοὺς «Παναθηναίοις ἐξ ὑπολήψεως (ἐναλλάξ) ἐφεξῆς αὐτὰ (τὰ Ὀμήρου ἔπη) διειναι». Γνωστὸν δ', ὅτι ἡ γνησιότης τοῦ διαλόγου τούτου τοῦ Πλάτωνος ἀμφισβητεῖται.

στος καὶ περιβλεπτος ὢν καὶ ἐνθερμον εὐρίσκων ὑποδο-
χὴν, ἦν αἰ ποιητὴς ἅμα καὶ ψάλτης συνοδεύων τὰ ᾄσματα
διὰ τῆς *ὀ ρ μ ι γ γ ο ς ἢ κ ι θ ἄ ρ α ς*, αἵτινες ἐγχορδα
ὄργανα οὔσαι κοινόν. φαίνεται, εἶχον ὄνομα *λ ύ ρ α ν ἢ*
χ έ λ υ ν. Ἡ γνῶσις δὲ τοῦ συνοδεύειν τὰ ἔπη δι' ὄργανου
ἦν οὕτως ἀναγκαία εἰς τὸν ποιητὴν καὶ ἀπαραίτητος, ὥστε
ὁ **Ἡσίοδος**, ὅστις ἀρχηγέτης ἐγένετο τῆς ἐν Βοιωτίᾳ περὶ
τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἢ καὶ πρότερον ἀκμασάσης ἀοι-
δῶν σχολῆς, «*ἀ π η λ ἄ θ η τ ο ῦ ἀ γ ω ν ί σ μ α τ ο ς, ἄ τ ε*
ο ὔ κ ι θ α ρ ί ζ ε ι ν ὁ μ ο ῦ τ ῇ ῶ δ ῇ δ ε δ ι δ α γ μ έ
ν ο ς». ¹ Ὡς δὲ πρότερον οἱ ἱερεῖς μόνοι, οὕτω καὶ νῦν οἱ
ἀοιδοὶ ἐκέκηντο γνώσεις, δι' ὧν ἐδύναντο νὰ ἐπιδράσωσι
προτρεπτικῶς καὶ ὠφελίμως ἐπὶ τὴν ἐξευγένισιν τοῦ καθό-
λου τῶν Ἑλλήνων ἔθνους. Πεζοποροῦντες οὗτοι ἀπὸ χώρας
εἰς χώραν ἐλάμβανον πείραν τῶν ἐν αὐταῖς μετεδίδουσάν τας
ιδίας γνώσεις καὶ συνετέλουν οὕτω τὰ μάλιστα, ὥπως παι-
δεύηται καὶ εὐήμερῃ ὁ λαός. Παρὰ πάσαις ταῖς δημοσίᾳ
καὶ ἰδίᾳ γινομέναις ἐορταῖς διήχουν τὰ τῶν ἀοιδῶν ᾄσματα,
χορευταὶ δ' ἄδοντες ἅμα ὠρχοῦντο πρὸς τὸν ἦχον τοῦ αὐ-
λοῦ ἢ τῆς λύρας. Καὶ οἱ εἰς βραχείας δὲ φράσεις συνιστά-
μενοι πολιτικοὶ νόμοι καὶ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ Δράκοντος
(624 π. Χ.) οἱ δι' αἵματος γεγραμμένοι, ² (ὡς ὑπὸ Δημάδου
ἐλέγετο), μετεδίδοντο τῷ λαῷ ἐπαδόμενοι διὸ ἡ λέξις «νό-
μοι» σημαίνει καὶ ᾄσματα καὶ νόμους ἅμα πολιτικούς.

Εἰς τὰ ἀρχαιότατα παντὸς λαοῦ μουσικὰ ὄργανα κατα-
λέγονται πάντοτε τὰ ῥυθμικῶς μόνον θορυθητικὰ καὶ τα-
ταραχῶδη· τοιαῦτα παρ' Ἑλλήσιν ἦσαν τὸ *τ ύ μ π α ν ο ν*
(*ὀ ό π τ ρ ο ν*), τὰ ἐκ ξύλου πλαταγοῦντα, οἷον τὸ *κ ρ ό τ α*-
λ ο ν καὶ *σ ε ῖ σ τ ρ ο ν* καὶ τὰ μετάλλινα *λεκανοειδῆ*, οἷον
τὸ *κ ύ μ β α λ ο ν*. Ἰνῶστὰ δ' εἶτα γίνονται τὰ ὀστέϊνα, κα-
λαμῶφωνα καὶ συριγγόφωνα (*σ ύ ρ ι γ γ ε ς*) καὶ οἱ ἐκ σκλη-

¹ Σ. Μ. Παρὰ Πaus. X, 7, 3.

² Σ. Μ. Σήμερον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν μάλιστα τῆς «Ἀθηναίων
πολιτείας» τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γνώμη, ὅτι παντὸς ἀμαρτήματος
ποινὴ θάνατος ἦν ὑπὸ Δράκοντος ἐπιβεβλημένος, δὲν ἰσχύει.

ροῦ ξύλου κατασκευαζόμενοι αὐλοί, οἵτινες ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις κεκοσμημένοι παρ' Ἑλλήσιν ἦσαν διὰ προστομίδων ἢ γλωττίδων, ὅπως ὁ ἥχος πληρέστερος ἢ ὀξύτερος γίνηται. Ὁ Ὅμηρος λόγον ποιεῖται, πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγχόρδων ὀργάνων, καὶ περὶ τοῦ μοναύλου ἢ αὐλοῦ καὶ τῆς ἐξ ἑπτὰ συνήθως καλάμων διαφόρου μήκους συνισταμένης σύριγγος, ἀλλ' ὅμως μόνον, ὅπως συνοδεύωσι πάντοτε τὰς τε ψῆδας καὶ τὴν ὄρχησιν. Ἀντὶ δὲ σαλπίγγων χαλκίνων καὶ κερατίνων, ἃς πολλῶ ὕστερον οἱ Ἕλληνες ἐν πολλῇ τῇ χρήσει εἶχον, ὑπῆρχον ἀναπληροῦντες αὐτὰς οἱ μεγαλοφωνότατοι κήρυκες, ὧν περικλυτὸς καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον δι' Ὀμήρου ἐγένετο ὁ «χαλκεόφωνος» **Στέντωρ**.

Τὸ ἐγχορδον τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων ἀοιδῶν ὄργανον, οὗ ἢ εὗρεσις εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀποδίδοται ἢ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τέσσαρας εἶχε μεμονωμένως ἐντεταμέναις χορδαῖς. Τὸ δ' ἀρχαιότατον τετραχορδον τοῦτο ὄργανον τοσοῦτον ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων ἐτιμᾶτο, ὥστε ἢ ἑκτασις (τὸ διάστημα) τῶν χορδῶν αὐτοῦ (quarte)¹ ἐλαμβάνετο ὡς βάσις πάντοτε εἰς πάντα τῆς μουσικῆς τὰ συστήματα τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἥχοι τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν τρόπων (modi), ὧν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ, ὠρισμένος ἦν ἅμα οὐ μόνον ὁ ὅλος χαρακτήρ τοῦ ὑπὸ τῆς μουσικῆς συνοδευομένου ποιήματος, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἢ ὅλη αὐτοῦ ἐκφάνσις, φαίνεται, ὅτι εἶχον τὰς ἀκολουθούσας ἀναλογίας.

τρόπος λυρικὸς	τρόπος φρυγικὸς	τρόπος δωρικὸς
do re mi fa	re mi fa sol	mi fa sol la
$\underbrace{\quad\quad\quad}$	$\underbrace{\quad\quad\quad}$	$\underbrace{\quad\quad\quad}$
1 1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$ 1	$\frac{1}{2}$ 1 1

Οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες παραδιδόασιν ἡμῖν τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων τετραχορδῶν καὶ τῆς

¹ Σ. Μ. Τοῦ τετραχορδου τούτου αἱ χορδαὶ ἡρμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν, ὡς οἱ παλαιοὶ ἔλεγον κατὰ τὸν διὰ τεσσάρων λόγον. Πλουτ. περὶ μουσ. XXIII.

βραδύτερον γενομένης βελτιώσεως καὶ ἐπαυξήσεως αὐτοῦ, διαφωνοῦσιν ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν μέσων τόνων· ὡσαύτως δ' ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἀκριβῶς παραδίδεται τὸ ἀπὸ λυτοῦ ὕψους ὀρισμένου τινὸς τόνου τοῦ παρ' Ἑλλήνων συστήματος τῆς μουσικῆς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί αἱ μὲν ὀνομασίαι τῶν τετραχόρδων τούτων συνεχῶς ἤδη παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλας, οἱ δὲ νεώτεροι συγγραφεῖς μόνον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς δύνανται νὰ ἀποδώσωσι διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων τὸ τονικὸν αὐτῶν ὕψος.

III

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

700 — 533 π. Χ.

ΛΥΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Οἱ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς σχολῆς προελθόντες ἀοιδοὶ διέδσαν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τῆς μικρᾶς Ἀσίας οὐ μόνον τὴν ποίησιν καὶ μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν καὶ πολιτισμὸν ἡμεροῦντα τὰ ἄγρια ἤθη. Οἱ δὲ τῶν ἀποικιῶν τούτων κάτοικοι ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ ὄντες διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας πρὸς τὴν μητρόπολιν ἔσπειραν καὶ ἐν αὐτῇ τὸν σπόρον εὐγενεστέρου καὶ λεπτοτέρου πολιτισμοῦ. Περσῶν δ' ὁ σπόρος οὗτος ἐφ' ἀπαλὴν καὶ ἀγαθὴν γῆν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη προαχθεὶς κατὰ μικρὸν εἰς ἀκμὴν, ὥστε, ὥσπερ πρότερον ἡ Ἀσία καὶ Ἀφρική, οὕτω νῦν ἡ Εὐρώπη ἡ κυρία ἔδρα ἐγένετο καὶ κοιτὶς λεπτοτέρων καὶ βαθυτέρων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄρα, ἧς ὁ περίλαμπρος ἥλιος νὰ διαφωτίσῃ ἔμελλε τὴν ἐτι ὑπὸ ὀμίχλης κεκαλυμμένην Εὐρώπην, ἡ μουσικὴ ἐγένετο ἐν τῶν οὐσιωδῶν μέσων, ὅπως ἡμερώτερα καὶ λεπτότερα γένωνται τὰ ἤθη καὶ εὐγενῇ ἐμπνευσθῶσι καὶ ἀναζωπυρῇθωσιν αἰσθήματα. Οὕτως ὁ Πολύδριος

διηγείται, ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν Ἀρκάδων νομοθῆται ιδρύοντες τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ ῥυθμίζοντες τὸ πολίτευμα, ὑπ' ὧσι μάλιστα ἔσχον τὴν εὐεργετικὴν τῆς μουσικῆς ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ παῖδες ἐθιζόμενοι εἰς τὴν μουσικὴν ἡδον ὕμνους εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ διδασκόμενοι ὄρχησιν ἠσκοῦντο ἅμα εἰς τὰ πολεμικὰ ἠχοῦντος τοῦ αὐλοῦ. Καὶ ἐν πάσαις μὲν ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις ποικίλα ἡδοντο ἄσματα, ἐν δὲ ταῖς τοῦ Βάκχου ἑορταῖς διηροῦντο παῖδες καὶ ἔφηβοι εἰς δύο χοροὺς καὶ ἐτέλουν πρὸς τὸ μέλος τῶν αὐλῶν, πανηγυρικοὺς ἀγῶνας.¹

Ἡ **Σπάρτη** ἐκέκτητο ἤδη ἀπὸ τοῦ 888 π. Χ. διὰ Λυκούργου νόμους, δι' ὧν τοῦτο μάλιστα ἐσκοπεῖτο, ἔντονα καὶ νευρώδη τὰ σώματα νὰ γένωνται καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῶσι καὶ καρτερικοὶ οἱ πολῖται διὰ τούτων ν' ἀποδειχθῶσιν, ὅπως ἀνδρείως ἀμύνωνται ἐπερχομένους τοὺς πολεμίους. Ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεία προσελάβετο διὰ τῶν νόμων τούτων μείζονα πολιτικὴν δύναμιν ἐπικρατήσασα τῶν ταυτοχρόνως διαπλαττομένων ἀσθενεστέρων ἑλληνίδων πόλεων, ὧν ἡγεμὼν ἦν, ἄχρις οὗ αἱ Ἀθῆναι μεγάλαί γενόμεναι διὰ νόμων, οἵτινες ἔτι καὶ τὰς πνευματικὰς τῶν πολιτῶν δυνάμεις ἀνέπτυσσον καὶ προῆγον, ὑπερέβαλον τὴν Σπάρτην πέφοβημένην. Ὁ Λυκούργος, πρὶν γένηται νομοθέτης, ἀπῆλθεν εἰς Κρήτην, ὅπως γνωρίσῃ ἐκεῖ καὶ σπουδάσῃ τοὺς ἐπὶ μακρὸν δοκιμασθέντας νόμους τοῦ Μίνως. Ἐνταῦθα ἐγνώρισε τὸν **Θαλῆν** ἢ **Θαλήταν**, ὃς παρὰ τὰς ἀμφιβόλους εἰδήσεις, ἃς περὶ αὐτοῦ ἔχομεν, συχνὰ ὑπολαμβάνομένου καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Σόλωνος ἀκμάσαντος **Θάλητος** τοῦ Μιλησίου, φαίνεται ὅμως συνενῶν ἐν ἑαυτῷ πλεονεκτήματα πολιτικοῦ ἀνδρός, παγκοσμίου ἀπολαύον-

¹ Σ. Μ. Ὁ Πολύδιος ἐν IV. 21, 3 λέγει «καὶ πρὸς τούτοις συνόδους κοινὰς καὶ θυσίας πλείστας ὁμοίως ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατεῖθισαν, ἔτι δὲ χοροὺς παρθένων ὁμοῦ καὶ παιδῶν, καὶ συλλήδων πᾶν ἐμνηχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον (τραχύ) διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πρᾶνναι».

τος φήμης ὡς σοφοῦ καὶ δοιδου. Τὰ ἄσματα τοῦ Κρητὸς Θαλήτου οὐ μόνον ἀκαταμάχνητον, ὡς ἐλέγето, ἥσκουν κράτος ἐπὶ τὰς καρδίας, ἀλλὰ μάλιστα φαίνονται ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ ἰδῶνται καὶ νόσους διὸ καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον μετεπέμψατο αὐτὸν εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ διὰ τῶν μαγευτικῶν ῥόδων τὸν ἐν αὐτῇ λοιμὸν. Ἀκολουθήσας λοιπὸν τῷ Λυκούργῳ¹ εἰς Σπάρτην ἐψυγάδευσε διὰ τῶν ἁσμάτων τὴν νόσον, ὡς λέγεται, καὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν καὶ πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοὴν ἀρωγὸς ἦλθε τῆς ἀνακαινιζομένης μὲν καὶ ἀνασχηματιζομένης Σπάρτης, συντεταραγμένης δ' ἔνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων. Ἐποίησε δ' ὁ Θαλήτας ὕμνους (π α ι ᾱ ν α ς) καὶ θρησκευτικὰ χορικά ἄσματα (ὑ π ο ρ χ ῆ μ α τ α), πρὸς τὴν τῶν θεῶν λατρείαν ἀρμόττοντα, καὶ διέταξε τὰς ἐ ν σ π λ ί ο υ ς ὀρχήσεις (π υ ρ ρ ί χ η ν), ἅς, ἀποτελούσας ἅμα μέρος τῆς γυμναστικῆς, ἐδιδάσκετο ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνατρεφόμενη νεότης.² Αἱ δωρικαὶ μελωδίαὶ τοῦ Θαλήτου ἤδοντο ἐν Λακεδαίμονι ἐπὶ μακρὸν ἔτι μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ· ὁ δὲ Πυθαγόρας, ὅστις ἤκμασε τριακόσια ἔτη ὕστερον, λέγεται, ὅτι καὶ οὗτος ἐτέρπετο θελγόμενος ὑπὸ τῶν ἐκείνου παιάνων.

Οἱ τοῦ Λυκούργου νόμοι συνταχθέντες καὶ τοῖς πολίταις παραδοθέντες δὲν ἀνεγράφησαν, ἀλλὰ διεμνημονεύοντο ἀείποτε ᾄδόμενοι ἢ ἀπαγγελλόμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐκράτυνον μὲν καὶ ἐπαιδαγώγουν τὸν λαὸν οὕτως, ὥστε ἀπτόητος νὰ βαίνει πρὸς τὸν πόλεμον, ἐκώλυον ὅμως ἅμα καὶ πᾶσαν πρόοδον καὶ ἐμποδὼν ἐγίνοντο διὰ δεσμῶν ἀνασταλτικῶν εἰς προαγωγὴν τῶν ἐλευθερίων καὶ καλῶν τεχνῶν. Οὕτως ἄρα περιωρίσθη καὶ ἡ τῶν Σπαρτιατῶν μουσικὴ εἰς τοὺς τέσσαρας τόνους τοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ τετραχόρδου καὶ εἰς τὰς σεμνάς καὶ ἀπλᾶς θρησκευτικὰς χορωδίας, αἵτινες διακυ-

¹ Σ. Μ. Κατὰ Κ. Ο. Μύλλερων (Ἱστορ. τ. ἐλλ. φιλολ. I. σελ. 234 κατὰ μετὰφρ. Κυπριανοῦ) ὁ Λυκούργος ἦν πολὺ προγενέστερος τοῦ Θαλήτου ἀκμάσαντος περὶ τὸ 620 π. Χ.

² Σ. Μ. Μάλιστα ἐν ταῖς γυμνοπαιδείαις (Ἀθην. XV.).

μαινόμενοι ἐν αὐτοῖς κατεστάθησαν ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ὠρισμένοι διαρκῶς. Καὶ ὅμως περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο πάντες οἱ μελωδοί, ὅπως ἀναγνωρισθῶσιν ὡς δόκιμοι καὶ ἐπαινεθῶσι καὶ ἐν τῇ ἡγεμονίδι τῆς μουσικῆς Σπάρτῃ. Οἱ δ' εὐτολμότετοι καὶ εὐφυσέτατοι τούτων πολλαχῶς καὶ ἐτόλμησαν πολλάκις νὰ διαρρήξωσιν ἢ τοῦλάχιστον εὐρύνωσι τοὺς φραγμούς, οἵτινες τεθειμένοι ἐνταῦθα ἦσαν ἐπὶ τὴν ἐλευθέριον τῆς μουσικῆς τέχνην. Διὸ ματαίως προσεπάθησαν οἱ αὐστηροὶ Ἑφθοροὶ νὰ ἀποκωλύσωσι τὴν Σπάρτην ἀπὸ παντοίων ἀναμορφώσεων ἢ νέα ἄλλων χρόνων μουσικὴ ἐγένετο μὲν καὶ ἐνταῦθα ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ δεκτὴ, ἀλλὰ μόνον βραδύτερον καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας.

Τίνα δύναμιν ἱκανὴ ἦν μουσικὴ ἐνθουσιῶσα νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν τραχέων καὶ ὠμῶν Σπαρτιατῶν ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν τῷ β' μεσσηνιακῷ πολέμῳ (682 π. Χ.) γενόμενα. Ἡττηθέντων τῶν Σπαρτιατῶν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μάχαις, συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἐρωτηθὲν τὸν δελφικὸν μαντεῖον νὰ προσλάβωσιν ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως εὐτυχίσωσι, στρατηγόν· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν αὐτοῖς ὡς τοιοῦτον πρὸς χλαίην μετὰ πονηρίας ὑποκεκρυμμένης τὸν χῶλον καὶ τῆς νεότητος διδάσκαλον καὶ ἀοιδὸν Τυρταῖον.¹

¹ Σ. Μ. Τῶν παλαιῶν, ὅσοι περὶ Τυρταίου λόγον ποιοῦνται, ὁ μὲν τοῦ Πλάτωνος Σχολιαστῆς (Νόμ. Ι. σελ. 629 Α), ὁ Πausanias (IV, 15, 3) καὶ ὁ Σουίδας (ἐν λ. Τυρταῖος) παραδιδόσιν, ὅτι ὁ Τυρταῖος καὶ χῶλος τὸν ἕνα πόδα ἦν καὶ ἀμβλὺς τὸν νοῦν καὶ διδάσκαλος γραμμάτων. Οἱ προγενέστεροι ὅμως τούτων Πλάτων (ἐν τῷ προμνημονευθέντι χωρίῳ) καὶ Λυκούργος (Λεωκρ. § 106) καὶ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Θ (Ε), 6 (7) 2) ἀγνοοῦσι ταῦτα. Τοῦναντίον δὲ καὶ ὁ Λυκούργος καὶ Διόδωρος (XV, 66, 3) καλοῦσιν αὐτὸν ὁ μὲν στρατηγὸν ὁ δὲ Διόδωρος ἡγεμόνα (Λακεδαιμονίων) καὶ ποιητήν. Καὶ ὁ Pausanias δὲ λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι «καὶ τὰ ἐλεγεία καὶ τὰ ἐπὶ σφίσιν (Λακεδαιμονίοις) τὰ ἀνάπαιστα ἦδεν» ὁ δὲ Σουίδας καλεῖ αὐτὸν ἐλεγεῖοποιόν καὶ αὐλητήν. Ἐκ δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς περιωθέντων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τυρταίου ποιημάτων καὶ συνετὸς φαίνεται καὶ οὐχὶ ὁ τυχών, ἀλλ' ἀγαθὸς ποιητής. Διὰ τῶν ποιημάτων δὲ τούτων τοιοῦτον ἐνέπνευσε τοῖς ἀποτεθαρρυσμένοις Σπαρτιαταῖς ἐνθουσιασμόν καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον, ὥστε λαμπρῶς ἐνίκη-

Καταφρονήσαντες ὅμως καὶ ὀλιγωρήσαντες αὐτοῦ οἱ Σπαρτιᾶται, ἠττήθησαν πολεμήσαντες. Ἀλλὰ νῦν ἐνέτεινεν ὁ Τυρταῖος τὴν φωνὴν ὑψώσας καὶ ἐξέκαυσε διὰ τῶν θουρίων ἄσμάτων πρὸς φρυγικὸν αὐλὸν ἀδομένων τὸ θάρρος αὐτῶν· ἐν τινι δὲ νέα μάχῃ¹ πολεμήσαντες πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Εἰς τὸν Τυρταῖον, ὅστις ἐν μελωδίαις συγκινοῦσαις ἐξόχως καὶ τὴν ἀνδρείαν ὕμνησε καὶ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον καταφρόνησιν, ἀπένειμαν οἱ Σπαρτιᾶται τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν πολίτην Σπαρτιάτην ποιήσαντες, καὶ ἦδον τὸ ἀπὸ τοῦδε τὰς ῥόδας αὐτοῦ καὶ τοὺς παιᾶνας πάντοτε πρὸ τῆς μάχης, ἡχούντων τῶν λιγυρῶν αὐλῶν.

Πέρας λαβόντων τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων, διατρίβων ἐν Σπάρτῃ καὶ δὴ καὶ ἐνδημος ἦδη γενόμενος ἐν αὐτῇ ὁ

σαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἀστεία δὲ πάνυ φαίνεται ἡ μεταποίησις, ἣν τινες τῶν παρ' ἡμῖν ἱστορίας συγγραφάντων ἐποίησαν τῶν λόγων τοῦ Πausανίου «γραμμάτων διδάσκαλος» εἰς γ ρ α μ μ α τ ο δ ι δ α σ κ α λ ο ς, αὐτοί, φαίνεται, τοιοῦτοι ὄντες. Ἀληθῶς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν παιδαρίων αὐτῶν ἀκατάληπτον ὑπολαμβάνεται, πῶς ἡλίθιος καὶ εὐτελής ποιητὴς κατάρθωσεν ὅ,τι ἀνευ αὐτοῦ ἡδυνάτουσι οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐπὶ δὲ ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἀντιζηλία, ἥς ἐνεκα διήκεν τοιοῦτον εὐτελεῖ ποιητὴν ἐπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν μεταγενέστεροις ἀνεπτύχθη χρόνοις μάλιστα ἀπὸ τῶν Περσικῶν διότι ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ἐν οἷς ἐξη χρόνοις ὁ Τυρταῖος (β' μεσσην. πόλεμ. 545 — 628 κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας) οὐδαμῶς ἦν σφόδρα ἐπιφύοδος, φιλίως δὲ μάλιστα δύναται τις εἰπεῖν διέκειντο καὶ τότε καὶ πολλῷ ἔτι ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, οὓς ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν (515 π. Χ.), ὅπως ἐξωσθῇ ὁ Ἰππίας. Τὸ τῆς χωλότητος τοῦ ποιητοῦ ἐξηγεῖται προελθὼν ἐκ τῆς τῶν ποιημάτων χωλότητος, ἀνίστων τῶν στίχων τοῦ εξαμέτρου καὶ πενταμέτρου ὄντων. Οἱ μεταγενέστεροι λοιπὸν συγγραφεῖς ἐξ ὕστερων κρίνοντες καὶ ἀποκρύφους καὶ ἐπιπολῆς γεγραμμένας παραδόσεις ὑπ' ὅψει ἔχοντες ἴσως, ἄς ἀδαδανίστως παρέλαβον, ἐπὶ τὸ χλευαστικώτερον ἐμνημόνευσαν τοῦ Τυρταίου. Ἐκ τούτων ἄρα πάντων εὐδηλον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαθὸν ἐπεμψαν τοῖς Σπαρτιάταις ποιητὴν, ὅστις πιθανῶς καὶ τῆς στρατηγικῆς, μάλιστα ἐν ταῖς πολιορκίαις, εἰς ἃς οἱ Ἀθηναῖοι διεκρίνοντο, οὐχὶ παντάπασις ἄμοιρος ἦν.

¹ Σ. Μ. Ἐν τῇ μεγάλῃ λεγομένῃ τ ᾱ φ ρ ω.

Λυδὸς τὸ γένος Ἀλκμάν, κατάρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἀκραιφνῇ καὶ ἄθρυπτον πρὸς τε τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν ἔρωτα. Ἡ τῶν Δωριέων λυρική χορική ποίησις, δι' ἧς ἐδοξάζοντο καὶ ὑμνοῦντο ἐν μελωδίαις παρὰ στατικαῖς ὁρμηῖς ἐν θοῦσι ὁδοῦς, οἷ τε θεοὶ καὶ ἡ γλυκυτάτη πατρίς καὶ ἐπηνεῖτο ἡ πρὸς ἀρετὴν ἐμμονὴ τῶν ὀπλιτῶν ὡς πᾶσαν εὐδαιμονίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα, προσελάβετο νῦν πρῶτον δι' αὐτοῦ μείζονα σπουδαιότητα καὶ τεχνικὴν διάπλασιν. Ὁ Ἀλκμάν ἐμελοποίησεν ᾠδὰς παρθενίους (ἀδομένας ὑπὸ παρθένων), καὶ ἐγένετο, ὡς ὑπελαμβάνετο, καὶ ὁ εὐρετῆς τῶν ἐν Λακεδαίμονι πολεμικῶν ἄσμάτων, ὀνομαστῶν διὰ τε τὴν λακωνικὴν βραχυλογίαν, τὴν δύναμιν καὶ ζωτικότητα.

Χορὸς τῶν γερόντων

ἄμμες ποκ' ἤμμες ἄλκιμοι νεαροί.

Χορὸς τῶν ἀκμαζόντων

ἄμμες δὲ γ' εἰμέν· αἱ δὲ λῆς πεῖραν λαβέ.

Χορὸς τῶν παίδων

ἄμμες δὲ γ' ἐδομέθα πολλῶ κάρρονες.¹

Διὰ τῆς ποιήσεως ὑμνοῦντο τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς ἐν τοῖς ἔμ-προσθὲν εἶπομεν, θεοὶ ἢ ἥρωες θείαν περιδεδλημένοι αἶ-γλην· τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ὑμνεῖτο καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνδρίαν ἔρως καὶ ἐπηνεῦντο οἱ ἐν πολέμοις ἀριστεύοντες ἥρωες καὶ οἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι νικηταί. Ὑπηρετικὴ δὲ μάλιστα νῦν ἐγένετο ἡ ποίησις καὶ τοῖς ποιη-ταῖς αὐτοῖς, ὅξέως ἐπιτιθεμένοις καὶ ἰσχυρῶς ἀμυνομένοις, εἰ προσεδάλλοντο. Τῶν ἀρχαιοτάτων προβιδαστῶν τῆς εὐ-

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Λυκουργ. 21. Προβλ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XV. Αἱ ᾠδαὶ αὗται κατὰ Πολυδεύκην (Ὀνομαστ. IV, 197) ἐκαλοῦντο τριχο-ρία, ἣν συνέστησεν, ὡς ἐπιστεύετο, ὁ Τυρταῖος. Τὰ μὲν «παρθένια» δὲν ἦσαν ποιήματα πρὸς παρθένους ἔρωτικά, ἀλλὰ ποικίλα, σεμνὰ καὶ πανηγυρικά ἄσματα ὑπὸ παρθένων ἀδόμενα· τὸ δὲ «λακωνικόν» λε-γόμενον μέτρον, ὃ ἐστὶν εἶδος ἀναπαίστων, ἐξ ὧν τὰ ἐμβατήρια ὁ Τυρταῖος ἐποίησεν, ἀμφίβολον, ἂν ὁ Ἀλκμάν ἐξεῦρεν.

ρυτάτας διαστάσεις λαβούσης ᾠδικῆς ταύτης λέγεται ὁ τῇ τῶν Ἰώνων σχολῇ καὶ αὐτὸς καταλεγόμενος **Ἀρχιλόχος** ὁ Πάριος (688 π. Χ.), ὅστις πρὸς τε ἄλλοις ἴσα τῷ Ὀμήρῳ ἐτιμῆθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφιερωθείσης μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς ἀνάμνησιν ἀμφοτέρων. Αἱ μὲν ᾠδαὶ αὐτοῦ, ὡς αἱ τοῦ Ὀμήρου ῥαψωδίαί, ἀπηγγέλλοντο δημοσίᾳ βραδύτερον ὑπὸ ῥαψωδῶν· ἐν δὲ τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν ἔτυχε βραβεῖον ποιήσας ὕμνον εἰς Ἡρακλέα. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ ιάμβου , δι' οὗ ἐκαυτηρίαζε τὴν μωρίαν καὶ τὴν κακοήθειαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀρχιλόχου τοσοῦτον ἦν ἐνδεῆς φύσεως ἀνδρικῆς καὶ τὰ ἱαμβικὰ ποιήματα τοσοῦτον δηκτικὰ ἦσαν, ὥστε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπηγόρευσαν ἔνεκα τούτου οὐ μόνον αὐτῷ τὴν εἰς τὴν Λακεδαίμονα εἰσόδον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ποιημάτων εἰσαγωγὴν.¹ Λυκάμπης ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀρχιλόχου παραβάς τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ὅπως ἐκδώσῃ αὐτῷ εἰς σύζυγον τὴν νεωτάτην τῶν θυγατέρων Νεοβούλην τοσοῦτον καυστικῶς καὶ πικρῶς προσεδλήθη καὶ ἐμυκτηρίσθη διὰ τινος τοῦ Ἀρχιλόχου μεστοῦ ἐκδικήσεως ποιήματος, ὥστε καὶ οὗτος καὶ ἡ θυγάτηρ ἐξ αἰσχύνης καὶ θλίψεως πολλῆς εἰς ἀπελπισμὸν καταντήσαντες ἀπηγχονίσθησαν. Κατὰ Πλούταρχον ὁ Ἀρχιλόχος ἐτελειοποίησε τὴν ῥυθμοποίησιν τὴν μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνου ἐπικρατοῦσαν ἔτι ἐν τοῖς ποιήμασι καθόλου προσεξευρὼν τὸ (ἐξ ἑπτὰ ποδῶν) τρίμετρον καὶ τὸ (ἐξ ὀκτὼ ποδῶν) τετράμετρον καὶ τὴν μετὰ τὰς μεταβολὰς ἀπὸ ῥυθμοῦ τινος εἰς ἕτερον. Τὸ ἡμιπεντάμετρον — — — — —, ᾧ συνήθως ἐχρῆτο, καλεῖται ἀρχιλόχειον. Λέγεται δὲ προσέτι, ὅτι συνέζευξε τὴν κροῦσιν τῶν ἐγγόρδων ὀργάνων, οἷς ἔτι ἐχρῶντο οἱ δοιοὶ μάλιστα, ὅπως συνοδεύωσιν ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιήματα

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἀρχιλόχος ἐξεώσθη τῆς Σπάρτης ὡς ῥήψασπις. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XXXIII. Ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ Berg ἐκδομένοις ἀποσπάσμασιν αὐτοῦ (Lyr. Gr. p. 468, 5. Πρὸλ. Στραβ. I, 2, 17. IB, 3, 20) πολεμιστῆς τις τῶν Σαίων Θρακῶν χαίρει εὐρὼν τὴν Ἀρχιλόχου ἀσπίδα, ἣν οὗτος παρὰ θάμνον κατέλιπε φυγὼν ἐκ τῆς μάχης.

αὐτῶν, πρὸς πᾶν τῆς ποιήσεως μέτρον, ὥστε ὅτε μὲν ἥδοντο, ὅτε δὲ κρουομένων τῶν ὀργάνων ἀπηνυγέλλοντο μόνον.¹

Διὰ τοιούτων καινοτομιῶν, οἷαι αἱ προμνημονευθεῖσαι τοῦ Ἀρχιλόχου, οὐ μόνον ὠδηγῆθησαν οἱ μελοποιοί, ὅπως συντονώτερον ἐπιμεληθῶσι τῆς μουσικῆς συνοδείας ἀπαγγελλομένων τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς γένεσιν οὕτω καὶ νῦν προσεπάθησαν νὰ καταστήσωσι καὶ τοὺς ᾠδικοὺς τόνους ποικιλωτέρους. Τὸ ἔκπαλαι ὅμως ὡς ἱερὸν ὑποληφθὲν σύστημα τῶν τετραχόρδων οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ καταργήσῃ· διὸ πᾶσαι αἱ μεταβολαί, γινόμεναι μόνον εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μέσους τόνους τῶν ἀρχαίων ἐκείνων τετραχόρδων, ἀπετέλεσαν πλὴν τοῦ προμνημονευθέντος διατονικοῦ γένους καὶ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον βραδύτερον. Κατὰ ταῦτα καὶ εἰς τὰ τρία γένη ἀφείθησαν μὲν ἀμετάβλητοι αἱ ἐξωτερικαὶ σταθερῶς ὀρισμέναι ἢ ἀκίνητοι χορδαὶ τῶν τετραχόρ-

¹ Σ. Μ. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἡ χρῆσις αὕτη ἐλέγето «ᾄδειν ἢ λέγειν παρὰ τὴν κρούσιν», «κρούσις ὑπὸ τὴν ᾠδὴν». Προβλ. Πλουτ. Περί μουσ. κεφλ. XXVIII.—Ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. λέγονται τὰ ἑξῆς· «οἴονται δὲ καὶ τὴν κρούσιν τὴν ὑπὸ τὴν ᾠδὴν (= τὴν πρὸς τὸ ἄσμα συνοδίαν ἐγχόρδου ὀργάνου) πρῶτον εὐρεῖν (Ἀρχιλόχον), τοὺς δ' ἀρχαίους πάντας πρὸς χορδα κρούειν» (= τοὺς αὐτοὺς τόνους τοῦ ἁσματος κρούειν ἐπὶ τῆς κιθάρας). Ταῦτα σαφηνίζονται ἐξ ὁσων περὶ Λάδου ἐν κεφαλ. XXIX λέγει. «Λάδος δὲ ὁ Ἑρμioneύς εἰς τὴν διθυραμβικὴν μεταστήσας τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ κατακολουθήσας πλείοσι τε φθόγγοις καὶ διεσπριμένους (διαφόροις δῆλον ὅτι τόνους ἢ οἱ τοῦ ἁσματος) χρυσάμενος εἰς μετάθεσιν τὴν προϋπάρχουσαν ἡγάγε μουσικὴν». Προβλ. Πλατ. Νόμ. VII, 16. p. 812. D. E. Ἐκ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων δῆλον, ὅτι ἐγίνωσκον οἱ Ἕλληνες τὴν πολυφωνίαν (ἁρμονίαν, ὡς ἡμεῖς αὐτὴν νοοῦμεν). Προβλ. Ἀριστοτ. Προβλ. XIX, 16. 39. Ἀθῆν. XIII, 46.—Ὁ Γαυδέντιος ἐν § 11 λέγει «παράφωνοι δὲ οἱ μέσοι συμφώνου καὶ διαφώνου, ἐν δὲ τῇ κρούσει φαινόμενοι σύμφωνοι». Προβλ. Εὐκλ. Εἰσαγ. ἁρμον. σελ. 20 ἔκδ. Meibom. καὶ τὴν τούτου ἐρμηνείαν παρὰ J. Papastamatopulos Studien zur alt. griech. Musik σελ. 40 καὶ ἑξῆς.

δων, ἔσχον ὅμως αἱ δύο μέσαι μεταβληταὶ ἢ κινηταὶ χορδαὶ τὰς ἐξῆς διὰ γραμμῶν καὶ ἀριθμῶν κατὰ προσέγγισιν σημειούμενας τονικὰς σχέσεις.

διατονικὸν τετράχορ. χρωματικ. τετράχορδον ἑναρμόνιον τετράχορ.

si do re mi	si do \flat re mi	si do $\flat\flat$ re mi
$\underbrace{\hspace{1.5cm}}$ $\underbrace{\hspace{1.5cm}}$ $\frac{1}{2} \quad 1 \quad 1$	$\underbrace{\hspace{1.5cm}}$ $\underbrace{\hspace{1.5cm}}$ $\frac{1}{2} \quad \frac{1}{2} \quad 1\frac{1}{2}$	$\underbrace{\hspace{1.5cm}}$ $\underbrace{\hspace{1.5cm}}$ $\frac{1}{2} \quad \frac{1}{4} \quad 2$

Ὁ τρίτος τόνος τῶν τετραχόρδων τούτων περιλαμβάνοντων ἐκάστοτε δύο τόνους καὶ ἡμῖσιν σημειοῦται ἐνταῦθα διὰ τοῦ re, re bemol (διέσεως) καὶ double bemol. Ὡνόμαζον δ' αὐτὸν οἱ Ἕλληνες (ἐν τῷ βαρυτάτῳ τετραχόρδῳ) λιχανὸν μετὰ τῆς ἀκριβέστερον ὀρισμένης προσθήκης διὰ τὸ ν ο ν, χ ρ ω μ α τ ι κ ὸ ν ἢ ἑ ν α ρ μ ὶ ο ν. Ἐκ τῶν μουσικῶν ὅμως τούτων γεγῶν ἔχρῳντο οἱ Ἕλληνες συχνότατα μὲν καὶ κοινότατα ἀείποτε τῷ διατονικῷ, σπανιώτατα δὲ τῷ ἑναρμονίῳ ἕνεκα τῶν δυσκόλων ὑποδιαίρέσεων ἐνὸς τετάρτου τόνου. Ἐνίοτε ἐμίγνυνον συνδυάζοντες καὶ τὸ διατονικὸν πρὸς τὸ χρωματικὸν καὶ ἑναρμόνιον γένος, ἢ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ τῶν τριῶν γενῶν ἐν συνειρμῷ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ᾄσματι.

Εὐρετῆς τοῦ ἑναρμονίου τῆς μουσικῆς γένους τῶν Ἑλλήνων λέγεται ὁ **Ὀλυμπος**.¹ Οἱ αὐλῶδικοὶ δ' αὐτοῦ

¹ Σ. Μ. Παρὰ Πλούτ. περὶ μουσ. XI. Ὁ νεώτερος οὗτος Ὀλυμπος ἀπόγονος ὑπολαμβάνομενος κατὰ Πλούταρχον τοῦ μυθολογούμενου ἐκ Φρυγίας ὁμωνύμου, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐγένετο ἡδὴ λόγος, συνήροσε τὴν φρυγικὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν, ἣν ἐξέμαθε διατρίψας ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν ᾗ ἀγωνισθεὶς μάλιστα ἐν Πυθίοις κατὰ νέους μουσικοὺς τρόπους ἔσχε μαθητὰς τὸν Κροάτην καὶ Ἰέρακα (Πλούτ. περὶ μουσ. VII καὶ XXVI. Πολυδεύκ. Ὀνομ. IV, 10, 79. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. I. p. 363. Potter). Περὶ δὲ τῆς προσαυξήσεως, ἥτοι τῆς εὐρέσεως τοῦ τρίτου ῥυθμικοῦ γένους, ὅπερ καλεῖται ἡμιόλιον, ἴδε Ἱστορ. ἑλλ. φιλ. Κυπριανοῦ I. σελ. 231—233. Ὁ Ὀλυμπος οὗτος, ὑπολαμβάνεται πρεσβύτερος μὲν τοῦ Θαλήτου, νεώτερος δὲ τοῦ Τερπάνδρου, περὶ οὗ κατωτέρω ἔσται λόγος, ἀκμάσας περὶ τὸ 660 — 620 π. Χ. διότι κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἑλλ. μουσικῆς καὶ μαρτυρίας ἀσφαλεῖς ἡ καθαροδία ἀρχαιότερον ἡκμάδε τῆς αὐλῳδίας.

ν ό μ ο ι οί πρὸς ὥδᾱς καὶ αὐλοὺς ἐκτελούμενοι καὶ εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκοντες κατέθελγον καὶ νῦφραινον τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροωμένων. Πρῶτος ὁ Ὀλυμπος οὐ μόνον ἀπέδωκεν εἰς τὸν αὐλὸν ἦν καὶ ἡ κιθάρα εἶχε σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μουσικὴν καθόλου ἔδωκε ζῶην, εὐκινησίαν καὶ εὐστροφίαν διὰ σπουδαίας προσαυξήσεως τῶν ῥυθμῶν. Ἐξεῦρε δὲ σὺν ἄλλοις καὶ τοὺς ῥυθμούς, ἐν οἷς συσχετίζονται ἡ ἄρσις καὶ θέσις ὡς 2 πρὸς 3, ὡς παρὰ τοῖς παῖοσι (— — — — ἢ — — — —) καὶ κριτικοῖς (— — — —), ἐνῷ οἱ προγενέστεροι ἐχρῶντο ἐκείνοις τοῖς ῥυθμοῖς, ἐν οἷς τὰ μνημονευθέντα μέρη ἐν ὁμοίῳ ἦσαν λόγῳ, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ 1 πρὸς 2. Ὁ Ὀλυμπος ὑπολαμβάνεται ἅμα καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀρχαίας καλῆς μουσικῆς, αἱ μελωδίαὶ δ' αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι ἐπὶ Πλάτωνος ἔτι καὶ Ἀριστοτέλους ἦσαν ἐν χρήσει. Ὡς δὲ πᾶσαι αἱ καινοτομίαι οὐδέποτε ἄνευ ἐχθροτήτων μένουσιν, οὕτω καὶ αἱ πλήρεις αἰσθήματος μελωδίαὶ αὐτοῦ κατεχλευάσθησαν ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς ἰ π π ε ὕ σ ι ν ὡς ἐξῆς

Δημοσθένης. ἀδελφο δὴ πρόσελλο', ἴρα

ἐτραυλίαν κλαύσωμεν Οὐλύμπου νόμον.

Δημοσθ. Νικίας μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ.

(στίχ. 8 — 10).

Οἱ μὲν πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ἰ ε ρ ο ἰ ἀ ο ι δ ο ἰ, οἱ ἱερεῖς, πληρώσαντες οὐρανὸν καὶ γῆν, δάση καὶ ποταμούς δι' ὄντων, ὑπὲρ ἄνθρωπον φύσιν ἐχόντων, ἔτρεψαν τὸν νοῦν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ λῆαν αἰσθητῶς καὶ κατὰ φύσιν ζῶντος ἀνθρώπου ἐπὶ τὴν περιβάλλουσιν αὐτὸν φύσιν, ἥτις ζωογονεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τέρπει τὸ πνεῦμα. Οἱ δὲ κ ο σ μ ι κ ο ἰ ἀ ο ι δ ο ἰ ἐν ἡμερωτέροις καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένοις ἀκμάσαντες χρόνοις προήγαγον ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀρξάμενον διαμορφωτικὸν ἀγῶνα, παρακελεύοντες καὶ παρορμῶντες πρὸς μίμησιν τῶν ὑπ' αὐτῶν ὕμνουμένων ἡρώων, οἵτινες ὡς ἀστέρες φαεινοὶ ἐξέλαμψαν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ π α ρ ε λ θ ό ν τ ο ς καὶ διεφύλαχθησαν

προστατευθέντες ὑπὸ τῶν θεῶν ἐκείνων. Οἱ δ' ἐπακολου-
θήσαντες κυκλικοὶ ποιηταὶ ἐποίησαν ἐν ἀλληλου-
χίᾳ τοὺς τε ποικίλους περὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν δημιουργιῶν
αὐτῶν μύθους (θεογονίαν καὶ κοσμογονίαν) καὶ ἐπεξεργά-
σθησαν ἐνίοις τῶν μύθων καθ' ἐκάστους καὶ τὰ θαυμα-
στά τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἔργα. Βραδύτερον δ' ἔτι αἱ διδα-
σκαλῖαι τῶν ἱερέων συνδεθεῖσαι καὶ συμμιχθεῖσαι πρὸς τὴν
φιλοσοφίαν τοῦ λαοῦ ἀπετέλεσαν τὰ διδασκτικὰ καὶ
γνωμικὰ ποιήματα. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ πάντα χρόνον ἐν
πολλῇ τῇ χρήσει ἀσπασίων τοῦ λαοῦ ἀσμάτων, ἅτινα καὶ
ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὡς ἀπανταχοῦ, ἀπετέλουν ἀρχῆθεν ἐσωτε-
ρικόν τινα σύνδεσμον ποιήσεως, μουσικῆς καὶ ὁρχήσεως,
συνέστη ἡ λυρική ποίησις, ἀφ' ἧς νῦν πρῶτον ἤρ-
ξατο καλλιεργούμενον τὸ οἰκεῖον τῇ μουσικῇ ἔδαφος. Οἱ
λυρικοί, ὧν τὸ ὄνομα ὑποσημαίνεται ἤδη ἐν τῇ τῶν ποιη-
μάτων συνοδείᾳ διὰ τῆς λύρας, τότε μόνον ἐδύναντο νὰ
προφανῶσιν, ὅτε πάντες ἐπεθύμουν νὰ ἀπολαύσωσι τὰ δα-
ψιλῇ καὶ ποικίλᾳ τοῦ κόσμου ἀγαθὰ, προελθόντα ἐξ ἐλευ-
θέρας συνειδησεως καὶ παιδραῶς περὶ βίου θεωρίας. Οὗτοι
ἀφ' ἑαυτῶν τὰς ἐμπνεύσεις τούντευθεν λαμβάνοντες, ἥδον
τὰς παραχρῆμα καὶ στιγμιαίας τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ
ἐδίδασκον τὴν μετὰ συνέσεως ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος.

Πάντες οἱ προμνημονευθέντες λυρικοὶ τῆς τε δωρικῆς
καὶ ἰωνικῆς σχολῆς ἀνέπλασαν ἐξεργασθέντες τὸ ῥυθμικὸν
ἐν μάλιστα μέρος τῆς μουσικῆς τέχνης τὴν πλήρη ὅμως
αἰσθήματος μελωδικὴν λυρικὴν εὐρίσκομεν ἀκμάζουσαν
καὶ εὐδοκιμοῦσαν ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὠδοποιοῦ
καὶ φιλαοιδοῦ νήσου Λέσβου θαυμαστῶς καλλιεργου-
μένην ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἐπιχωρίων αἰολέων ἀοιδῶν. Ἡ
παραδεισιακὴ φύσις τῆς νήσου ταύτης, διασχιζομένης μὲν
ὑπὸ χαριέντων λόφων καὶ ὀρέων, καταφύτου δ' ἐκ μυρρι-
νῶνων οὔσης καὶ ἐλαιῶνων καὶ συκεῶνων, ἧς ὁ συγκε-
ραυνῶν φρένας¹ ἡδύποτος οἶνος ὀνομαστὸς ἦν ὡς
ὁ ἄριστος τῶν ἐν Ἑλλάδι, προσεῖλκυσε ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-

¹ Σ. Μ. Ἀρίωνος ἀποσπάσμ. 79.

τάτων ἤδη χρόνων αἰολικὰς ἐξ Ἑλλάδος ἀποικίας. Μεταξὺ τῶν παρακτίων καὶ ἐπιχαρίτων πόλεων, αἵτινες διὰ τοῦ χρόνου εὐδαίμονες ἐγένοντο καὶ πολυάνθρωποι, ἡ Μυτιλήνη ἦν ἡ Ἀντισσα καὶ ἡ Μήθυμνα, αἵτινες γενέθλιοι πόλεις ἐγένοντο τῆς Σαπφούς, τοῦ Ἀρίονος καὶ Τερπάνδρου. Ἐν αὐταῖς ἀναρίθμητοι ἰδρύθησαν βωμοὶ εἰς τε τὸν Ἑρώτα, τὸν Βάκχον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, πᾶσα δὲ ἡ νῆσος ποίησιν ἀποπνέουσα καὶ μουσικὴν παραδεδομένη ἦν εἰς ἔρωτας καὶ ἡδονάς, ἄκρατον τῶν ἐρωτικῶν ἀπόλαυσιν καὶ φαιδρὰν ἀνάπαυλαν. Κατὰ τὸν μῦθον οἱ Μηθυμναῖοι θάψαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν μαινάδων Ὀρφέως ἀφίερωσαν τὴν λύραν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ δ' ἀρχηγέτης τῆς μουσικῆς θεὸς ἔδωκεν ἀντὶ τούτου τοῖς Λεσβίοις τὴν τέχνην τοῦ μελωδικῶς ᾄδειν, ἥτις ἀπὸ τῆς νήσου ταύτης διεδόθη ἔπειτα ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μουσική, ἥτις παντάπασιν ὑπηρετικὴ ἦν πάντοτε μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ποίησιν, ἔνεκα δὲ τούτου συνεξεύγνυτο προσπλεκομένη πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης μελωδίαν καὶ διεκυμαίνετο εἰς μόνον τὸ περιορισμένον τοῦ τετραχόρδου σύστημα, εἶχεν ἀνάγκην ἐντελοῦς ἀνακαινίσεως, ὅπως προσαρμοσθῇ πρὸς τε τὸ πνεῦμα σπινθηροβολούντων ποιημάτων καὶ τὸν ἀνετον βίον τῶν αἰολέων λυρικών. Πάντες οἱ συγγραφεῖς ἐν ὁμοφωνίᾳ ἀποδέχονται, ὅτι τοιοῦτος ἀνακαινιστὴς ἐγένετο ὁ ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης νήσου γεννηθεὶς **Τέρπανδρος**, ὅστις μάλιστα ὑπολαμβάνεται καὶ ὁ μόνος δημιουργὸς τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς. Περὶ δὲ τῆς προσανξίσεως τοῦ ἀρχαιοτέρου τῆς μουσικῆς συστήματος μαρτυρεῖ αὐτὸς οὗτος λέγων.

ἡμεῖς τοι τετράγῃην ἀποστέρξαντες αἰοδῇν
ἐπατάτοφ φάρμῃγι νέους κελαδήσομεν ἕμους». ¹

¹ Σ. Μ. Εὐκλείδου εἰσαγ. ἀργ. σελ. 19. Στραβ. XIII. σελ. 618. Κλήμ Ἀλεξ. Στρωμ. VI. σελ. 814 Potter. Τῶν δύο τούτων στίχων τῶν μόνων τοῦ Τερπάνδρου, οὓς ἔχομεν, ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν αὐτῶν.

Πρῶτος ὁ Τέρπανδρος ἀπήγγειλε μελωδικώτερον πρὸς κιθάραν ὁμηρικὰς ῥαψωδίας προτάξας ὕμνους (π ρ ο ο ί μ ι α) πρὸς κιθάραν. Αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ, αἵτινες συνήρπαζον τοὺς ἀκροωμένους, τοιαύτης ἔτυχον φήμης, ὥστε μετεκλήθη εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ δι' αὐτῶν στάσιν τινά. Ὁ Τέρπανδρος ἀποδοὺς εἰρήνην καὶ γαλήνην εἰς τὴν πόλιν δι' ἁσμάτων, ἅτινα συντεθειμένα ἦσαν ὡς προσῆκεν εἰς τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν, ἐτελειοποίησε τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις λυρικὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς Σπάρτην τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντας κιθαρωδικοὺς νόμους (645 π. Χ.) Καὶ ἐκλήθη μὲν εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τῶν Ἐφόρων¹ ἕνεκα τῶν καινοτομιῶν αὐτοῦ, ἀπελύθη ὅμως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀννέχθη, διότι ἐπεσημάνεν, ὡς ἐλέγετο, ὅτι ἄγαλμά τι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπτάχορδον ἔφερον εἰς χεῖρας λύραν. Τετράκις βραβευθεὶς ἐν πυθικοῖς καὶ ἅπαξ ἐν καρνείοις ἀγῶσιν, ἀναριθμητοὺς προσεξεύρε νόμους, οἵτινες ἀφορμὴ ἐγένοντο, ὅπως ὅμοιαι τοῖς Καρνείοις συσταθῶσιν ἑορταί· ὁ δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα εἰσαχθεὶς λεσβιακὸς τρόπος τοῦ ἄδειν² διεφύλαξεν ἐπὶ μήκιστον τὴν μετὰ θάνατον εὐκλείαν. Οἱ Σπαρτιάται τοσοῦτον ἐσέβοντο τὸν Τέρπανδρον, ὥστε ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς μισητοὺς αὐτοῖς εἴλωτας νὰ ἄδωσι τὰ ᾠσματα καὶ τούτου καὶ τοῦ μνημονευθέντος Ἀλκμᾶνος. Τὸ λεγόμενον ὅμως, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἐκόσμησεν ἥδη ὁμηρικὰ ἔπη διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσεξευρεθέντων σημείων μουσικῶν (ἴσως τῶν γραμματικῶν τόνων, εἰ καὶ βραδύτερον ἢ σημασία αὐτῶν φαίνεται ἐτυμολογικὴν μόνον ἔχουσα δύναμιν) στερεῖται ὀρθῆς βάσεως.

¹ Σ. Μ. Ὁ Πλούταρχος ἐν Λακεδ. ἐπιτῆδ. XVII λέγει τὰ ἑξῆς· «ἀλλὰ καὶ τὸν Τέρπανδρον ἀρχαιώτερον ὄντα καὶ ἀριστον τῶν καθ' ἑαυτὸν κιθαρωδῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων ἐπαινέτην, ὅμως οἱ ἔφοροι ἐζημίωσαν καὶ τὴν κιθάραν αὐτοῦ προσεπαττάλευσαν φέροντες· ὅτι μίαν μόνην χορδὴν ἐνέτεινε περισδοτέραν, τοῦ ποικίλου τῆς φωνῆς χάριν. Μόνα γὰρ τὰ ἀπλούστερα τῶν μελῶν ἐδοκίμαζον». Πρὸβλ. Müller, Dorier II. S. 320.

² Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ τῶν ὑπὸ τ. θεοῦ βραδ. τιμωρουμένων XIII. «Λέσβιος ᾠδός».

Οὕτω πρέπει νὰ ὑποληφθῶσι καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Τουλίου Πολυδεύκου, ὅτι ὁ Τέρπανδρος συνέταξε νόμον μετὰ προοιμίου προκιθαρίσματος, θέματος, μετατροπῆς αὐτοῦ, ἐπαναγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κύριον τόνον, μεταστροφῆς τῶν θεμάτων, περιπλοκῆς αὐτῶν, τέλους καὶ ἐξοδίου ἐπιλόγου·¹ διότι συσχετίζονται πάντως πρὸς τὴν διάταξιν τῶν μερῶν τοῦ ποιήματος, ἅτινα προοιμιάζετο μὲν μόνον ἡ μουσική, συνεδέοντο δὲ καὶ ἐφωδιασμένα ἦσαν διὰ τινος ἐξοδίου. Ἡ συναρμογὴ τῆς ἐπταχόρδου τοῦ Τερπάνδρου κιθάρας συνίστατο ἐκ τῆς συνθέσεως δύο ὁμοειδῶν διατονικῶν τετραχόρδων·² ἂν ὅμως ταῦτα δι' ἐνός συνεδέοντο κοινοῦ τόνου (si do re mi fa sol) ἢ ἀσύνδετα ἦσαν, ὁπότε εἰς ἓν τούτων νὰ λείπῃ ἔπρεπεν εἰς τόνος (do re mi fa sol la—do), περὶ τούτου ἀσυνιφωνία ὑπάρχει.

Μαθητεύσας ὑπὸ διδασκάλῳ τοσοῦτον φιλελευθερίῳ, οἷος ὁ Τέρπανδρος ἦν, διερρηξεν ὁ μνηστῆρας ἀοιδὸς Ἀρίων (624 π. Χ.) διὰ τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ διθυράμβων, οἵτινες ἦσαν ὑπεράγαν ἐνθουσιαστικοί, πάντα τοὺς μέχρῃς αὐτοῦ νομίμους ὑπολαμβανομένους τῶν ἀσμάτων ῥυθμούς. Ἡ διὰ κραιπάλης ἀληθοῦς ἢ μόνον φανταστικῆς προαχθεῖσα ζωνρὰ πρὸς ἐπίδειξιν ἀπαγγελία βακχικῶν ὕμνων, οὓς ἐκόσμουεν φανταστικαὶ εἰκόνες, τετολμημένῃ λέξεων συνάφεια καὶ προπέτεια ἰδεῶν ἀλόγιστος, διεσπάσθη διὰ βακχικῶν χορῶν καὶ ὀργιαστικῶν καὶ ἀκολάστων ὀρχήσεων. Ὅτε δὲ βραδύτερον προῆλθεν ἐκ τοῦ διθυράμβου τὸ ἐλληνικὸν δρᾶμα,³ ἀφιερῶθη καὶ τοῦτο ὥσπερ τὰ

¹ Σ. Μ. «Ἐπαρχα, μέταρχα, κατάτροπα, μετακατάτροπα, ὁμφαλός, σφραγίς, ἐπίλογος». Πολυδ. IV, 9, 66.

² Σ. Μ. Τὸ ἀπλοῦν δηλ. τετράχορδον ἐγένετο διπλοῦν. Τὰ περὶ τούτου λεπτομερέστερον περιγράφονται ἐν τῇ ὑπὸ Κυπριανοῦ μεταφρασθεῖσῃ Ἱστορίᾳ τῆς φιλολ. τοῦ Μυλλέρου. Τόμ. I. σελ. 221—222.

³ Σ. Μ. Ὅτι ἡ τραγωδία ἀρχὴν ἔχει ἐκ τοῦ περὶ τὰς βακχικὰς τελετὰς σφθοροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ συναφούς αὐτῷ διθυράμβου, οὗ ἀνακαινιστὴς ἐγένετο ὁ Ἀρίων, διαρρηθὲν διαμνημονεῦει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν οἷς ἔλεξεν ἐν τῷ «περὶ ποιητικῆς» βιβλίῳ IV, 15. «ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθυράμβον». Ἦν δὲ ὁ διθυράμβος ἐνθουσιῶδες

θέατρα, ἐν οἷς ὅμοιαι παραστάσεις ἐγίνοντο, εἰς τὸν θύοντα ταῖς χάρισι Διόνυσον. Ὁ Ἀρίων καταλιπὼν τὴν πατρίδα Λέσβον, ἀπῆλθεν εἰς ἀφνειὸν Κόρινθον, ὅπως διδάξῃ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ τυράννου Περιάνδρου τοὺς διθυράμβους, ἐφαπτομένους ἤδη τῶν ὀρίων τοῦ δράματος. Μετὰ μακρὰν ἐνταῦθα διατριβὴν ἐφιέμενος πλούτου καὶ δόξης ἐπλευσεν ὁ κράτιστος τῶν συγχρόνων κιθαρωδῶν εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, ἐν αἷς ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἤδη π. Χ. αἰῶνος ἀποικοὶ Ἕλληνες ὥκουν. Τυχὼν δ' ἐν Τάραντι νικητηρίου στεφάνου ἐν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι καὶ ἄργυρον ἄγων καὶ χρυσὸν πολὺν ἐπέβη κορινθιακοῦ πλοίου, ὅπως ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν ἐρίτιμον αὐτοῦ προστάτην καὶ φίλον εἰς Κόρινθον. Οἱ ναῦται ὅμως ἐν τῷ πελάγει γενόμενοι μακρὰν ἐβουλεύσαντο βουλὴν ἐποφθαλμιῶντες πρὸς τοὺς κόπη κτηθέντας θησαυρούς, νὰ ἀποκτείνωσι τὸν Ἀρίωνα. Ὁ δὲ νοήσας παρεδίδου αὐτοῖς τὰ χρήματα, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ ὅμως ἀνένδοτοι οἱ πορθμεῖς ἦσαν, ῥητήσατο ὑπακούσας τῷ Ἀπόλλωνι παραινοῦντι, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἐν τῇ σκευῇ πᾶσῃ ἅπαξ ἔτι πρὸ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς νὰ ἐντείνῃ τὴν φωνὴν τὸ κύκνειον ἐξάδων μέλος. Συγχωρηθέντος αὐτῷ, ἐνεδύσατο ὡς ἐντάφιον τὸν ἐναγώνιον κόσμον καὶ λαβὼν τὴν κιθάραν ἔκρουσε τὰς χορδὰς καὶ ἤρξατο ἄδων νόμον τὸν ὀρθιον. Ἡ ἡδύτης τῆς φωνῆς καὶ οἱ μαγεύοντες τῆς λύρας τόνοι εἴλκυσαν περὶ τὴν ὀλκάδα δελφῖνας δελεασθέντας. Ὅτε δὲ ὁ Ἀρίων περαίνων τὸ ἥσμα ἔρριπεν ἑαυτὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ πόντου, εἰς τῶν δελφίνων, τιμηθεὶς ἔνεκα τούτου μεταξὺ τῶν

ἥσμα εἰς Διόνυσον, ἐκφράζον ἐν ὑπερβολῇ καὶ χαρὰν καὶ θλίψιν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦδετο ἀνευ ῥυθμικῆς ἀκριβοείας καὶ ἦν μεστὸν ὀλολυγμῶν ἀνάνρθρων ἀπὸ δὲ Ἀρίωνος ἦδον χοροὶ κύκλιοι περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου (Ἀριστοτέλ. παρὰ Φωτίῳ Βιβλ. κώδ. 239) ὀρχούμενοι. Καὶ θλίψιν μὲν ἐξέφραζον οἱ χοροὶ ἄδοντες ἐπὶ τοῖς παθήμασι καὶ κινδύνους τοῦ Διονύσου μετὰ μιμικῶν κινήσεων οὕτως, ὥς εἰ τὰ ἀδόμενα ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ συνέβαινον· χαρὰν δὲ καὶ συμπάθειαν ὑπεράγαν ζωηρὰν ἐξεδήλουν ἄδοντες ἐπὶ τῇ ἀποτροπῇ καὶ ἀποφυγῇ τῶν παθημάτων.

αστέρων,¹ ἀνέφερε σφῶν αὐτὸν καταδυόμενον ἐπὶ τῶν νώτων εἰς τὴν μεμακρυσμένην τοῦ Ταινάρου ἀκτὴν. Καὶ οὗτος μὲν ἀφίκετο εἰς Κόρινθον· οἱ δὲ ναῦται ὅμως δὲν διέφυγον τὴν ὑπὸ Περιάνδρου ἐπιβληθεῖσαν προσήκουσαν ποινήν. Ἐν ὑστέροις χρόνοις οἱ παραπλέοντες τὸ Ταίναρον ἐδλεπον ἐπ' αὐτῷ ἀνάθημα Ἀρίονος χαλκοῦν ἐπὶ δελφίνος.²

Καὶ ἡ ἐγκωμιασθεῖσα δὲ καὶ ἔρωτι παρ' ὅλον τὸν βίον διακαιομένη μελωδὸς Σ α π φ ὦ λ ε σ β ί α ἦν, γεννηθεῖσα ἐν Μυτιλήνῃ περὶ τὸ 612 π. Χ. Ἀνθηροτάτῃ ἐτι ἐν χρεία γενομένη, συνήγαγε περὶ ἑαυτὴν παρθένους, ὧν μάλιστα προεῖχεν ἡ ἀγαστή καὶ λίαν πνευματώδης **Ἡριονα**, μουῦσα αὐτὰς τὴν τοῦ ἄδιδν τέχνην. Προσεξευροῦσα ἡ ἐν χρήσει ἔχουσα καὶ διαφερόντως ἀγαπῶσα τὸ ὅμοιον μὲν πρὸς τὴν λύραν πλείονας ὅμως χορδὰς ἔχον ὄργανον βάρδιτον (κατ' ἄλλους τὴν πικτίδα),³ πρώτη, ὡς λέγεται, αὕτη

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἐρατοσθένει ἐν Καταστερισμοῖς κεφ. 31.

² Σ. Μ. Περὶ τοῦ χαλκοῦ τούτου συμπλέγματος, οὗ μνημονεύουσιν ὁ Ἡρόδοτος (I. 24), Πανδανίας (III. 25, 7) καὶ ἄλλοι, ὅτι τοῦ Ἀρίονος ἦν, διαφωνοῦσιν οἱ ἀρχαιολογοῦντες. Καὶ ὁ μὲν Ο. Μύλλερ (ἐν Ἰστ. ἐλλ. φιλ. I. δελ. 306 Σημ. 2) νομίζει, ὅτι ἦν ἀνάθημα εἰκονίζον «τὸν Τάραντα ἐπὶ δελφίνος ὀχοῦμενον» (πρὸς Dorier. II. S. 369), ἄλλοι δὲ, ὅτι εἰκόνιζε Ποσειδῶνα. Ὁ Πανδ. ἐν IX, 30, 2. μνημονεύει καὶ ἑτέρου ἀγάλματος Ἀρίονος ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος «Ἀρίων δ' ὁ Μνηθυμναῖός ἐστιν ἐπὶ δελφίνος».

³ Σ. Μ. Πικτίς (ἥτις μετασκευασθεῖσα μετωνομάσθη σ α μ δ ὕ κ η) μάγαδις καὶ βάρδιτος ἢ βάρδιτον πολλὴν φαίνεται ὁμοιότητα ἔχοντα τριγωνοειδῆ ἔγχορδα ὄργανα, περιλαμβάνοντα δύο διὰ πασῶν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (XIV, 635 καὶ ἐξῆς) λέγοντος «Μέναιχμος ... τὴν πικτίδα, ἦν τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ μαγάδι Σαλπῶ φησὶν εὔρεῖν ... Διόπερ καὶ Πίνδαρον εἰρηκέναι ... τὴν μάγαδιν ὀνομάσαντα ψαλμὸν ἀντίφθογγον, διὰ τὸ δύο γενῶν ἅμα καὶ διὰ πασῶν ἔχειν τὴν συνωδίαν, ἀνδρῶν τε καὶ παιδῶν». Πρὸς. καὶ IV, 182. Ὁ Πλάτων σὺν ἄλλοις καὶ τὸ βάρδιτον, ὅπερ ἐξ ἐλέφαντος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατασκευαζόμενον καὶ τριχορδον ἦν (Ἀθην. VI, 183) καὶ τετράχορδον (Tischbein Collection Bd. I. Tafel 50) καὶ ἐξάχορδον (αὐτόθι Band. IV. Taf. 38) ἐξέωσε τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας· διότι ἐκεῖνα μόνον ἐνέκρινε τῶν ὀργάνων, ἅτινα ἀπεδίδοσαν πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασιν τὴν δ' ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύ-

ἐκρουσε τὰς χορδὰς διὰ τοῦ π λ ή κ τ ρ ο υ, ὅπερ ἐν κοινῇ χρήσει βραδυτέρον ὄν, ἐπειδὴ μίαν μόνην ἐκρουε τῆς λύρας χορδήν, καθίστη πασαν νῦν ἀρμονικὴν συνοδείαν, ὥσπερ ἡμεῖς σήμερον αὐτὴν νοοῦμεν, ἀδύνατον. Διὰ τῶν περιπαθῶν ὥδων ἐκτίσαστο ἡ Σαπφὼ πολλοὺς θαυμαστάς, οὗ ἕνεκα ὁμῶς φθονηθεῖσα καὶ μισηθεῖσα ἐξωρίσθη· διὸ βουλὴν ἔθετο νὰ διαγάγῃ τὸν ὑπόλοιπον τοῦ βίου χρόνον μακρὰν τῆς πατρίδος ἐν Σικελίᾳ, ἐν ἣ ὁ περίφημος Ἀθήνηθεν χαλκοτέχνης Σιλανίων ἵδρυσεν αὐτῇ μετὰ θάνατον ἀνδριάντα.¹

ρας ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἰσιῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελωδίαν ξυθέντος ποιητοῦ ... ἐναντία ὄντα καὶ ἄλληλα ταράττοντα, δυσμάθειαν παρέχει». Νόμ. VII, 812, D). Προβλ. Ἀθην. IV. 482, ἐν ᾧ τὰ ἐξῆς εἰσὶν «Πλάτων δὲ φησὶν οὐκ ἄρα ... πολυχχορδίας γε οὐδὲ παναρμονίου ἡμῖν δεήσει ἐν ταῖς ᾠδαῖς τε καὶ μέλεσιν. Οὐ μοι, ἔφη, φαίνεται. Τριγώνων ἄρα καὶ τετραγώνων καὶ πάντων ὀργάνων ὅσα πολυχχορδα καὶ παναρμονία».

¹ Σ. Μ. Τῆς Σαπφούς, ἣν οἱ παλαιοὶ λεσβίαν ἀπὸ δόνα ἐκάλουν καὶ δεκάτην μουσαν (Ἀνθολ. ἐλλ. I, 105), ὁ δὲ Πλάτων καλεῖν (Φαίδρ. 235, C), οἱ μὲν ἀρχαιότατοι συγγραφεῖς ἐξαίρουσι τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα καὶ σωφροσύνην πικρῶς μεμψαμένης καὶ σκωψάσης τὸν ἀδελφὸν Χάραξον· διότι ἑταιρικὸν διήγε βίον. (Ἡροδ. II. 135. Ἀθην. XIII. σελ. 596). Ἀντίθετα ὁμῶς τούτων νεώτεροι συγγραφεῖς περὶ αὐτῆς ἀποφαίνονται λέγοντες, ὅτι διεβίου ἀκολάστως καὶ ἑταιρικῶς. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη, ὅτι δύο ἐγένοντο ποιήτριαι ταῦτο φέρουσαι ὄνομα, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν· διότι αἱ δυσφημίζουσαι τὴν Σαπφὼ μαρτυρίαι, μάλιστα αἱ τῶν ἀττικῶν κωμικῶν, προῆλθον ἐκ τε αὐτῶν τῆς μελωδοῦ τῶν ποιημάτων, ἐν οἷς ἀφελῶς λίαν ἐκφράζει τὰ διακατέχοντα καὶ διαφλέγοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς σφοδρὰ αἰσθήματα καὶ ἐκ τοῦ ἐλευθερίου βίου, ὃν τὸ γυναικεῖον ἐν Λέσβῳ φῦλον διήγε. Τὸ δὲ λεγόμενον, ὅτι ἐν προβεσηκίᾳ ἡλικίᾳ ἐρασθεῖσα νέου τινὸς καλλίστου τὴν ὄψιν Φάωνος ἢ Φαέθονος, ἀλλὰ καταφρονηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, ἐρρίφθη ἀπὸ πέτρας τηλεφανοῦς τῆς νήσου Λευκάδος (Στράβ. I. 452) εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως κατασβέσθῃ ἐν τοῖς κύμασι τὸν καταβλέγοντα αὐτὴν ἔρωτα, οὐδαμῶς φαίνεται τῆς ἀληθείας τυγχάνον· διότι πρῶτον μὲν οὐδαμοῦ τῶν ποιημάτων αὐτῆς μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Φάωνος, ἔπειτα δὲ τὸ θανάσιμον ἀπὸ τῆς λευκαδίας πέτρας ἄλμα εἶνε μᾶλλον ἐρωτικῶν παθημάτων ποιητικὴ εἰκὼν, οἷον καὶ καθαρτήριον (ἄλμα τὸ τοῦ ἐρωτα παύειν πεπιστευμένον κατὰ Στράβ.) τοῦ κατατήκοντος

Ὁ δὲ Ἀλκαίος, ὅστις διάσημος ἐγένετο διὰ τῶν εὐτόλμων καὶ εὐθύμων αὐτοῦ ῥόδων, ὁ ἐξυμνήσας τὴν ἐλευθερίαν, τὸν Ἑρωτα καὶ τὸν οἶνον, συμπολίτης ἦν καὶ παράφορος λάτρις τῆς πρὸ μικροῦ μνημονευθείσης Σαπφούς, ἥτις ὁμῶς ἀπέπεμψεν αὐτὸν ψυχρῶς παρωθήσασα. Διὸ ἀνταλλάξας οὗτος τὴν λύραν πρὸς τὸ ξίφος ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως καὶ ἐκεῖ σπεῖρῃ τὸν σπόρον ἐλληνικῆς ποιήσεως καὶ τὴν τοῦ σωφρόνως ζῆν ἐπιστήμην.¹

Ἑρωτος ἄλμα. Ὁμοίου συμβάντος μνημονεύει καὶ ὁ Σπιδίχορος (παρ' Ἀθην. XIV, 619) παρθένου τινὸς καὶ ὁ Ἀνακρέων μᾶλλον ἀηρημένως καὶ εἰκονικῶς. Καὶ ἴσως μὲν τινες εἰς ἀπόγνοϊαν ἐξ ἐρωτικῆς μανίας καταντήσαντες ἀπετόλμησαν τὸ πῦρ τοῦτο, ἢ εἰκὼν ὁμῶς παρελήφθη πάντως ἐκ τῆς ἐν Λευκάδι ἀγομένης καθαρτηρίου εἰς Ἀπόλλωνα θυσίας, καθ' ἣν κακοῦργοι, ῥιπτόμενοι ἀπὸ ἱψηλῆς πέτρας προκλινούσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐφυγαδεύοντο, εἰ ἐσφύζοντο. Ἀκατανόητα καὶ οὐδαμῶς ἀληθῆ εἶνε τὰ περὶ τῶν ἐρωτικῶν καὶ ὑπεράγαν τρυφερῶν τῆς Σαπφούς σχέσεων πρὸς παρθένας καὶ γυναῖκας λεσβίας. Καὶ ἡ δόξα αὕτη προῆλθε πάντως ἐκ τοῦ πάνυ φαιδροῦ ἐν Λέσβῳ βίῳ τῶν γυναικῶν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν Σπάρτῃ, πεπαιδευμέναι δέσποιναι καὶ φιλόσοφοι ἀνεδέχοντο νὰ παιδεύσῃ παρθένας εἰς τε τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν, νύδοκίμουν δ' ἐκείναι μάλιστα, αἵτινες διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν τῶν τρώπων διεφνηρίζοντο. Τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφούς, δεινῶς ἐπισκωποῦσθαι τὰς ἀντιτέχνους, χαριέστατα εἶνε τὰ ἐπιθάλια, διακρινόμενα ἐπὶ τῇ ζωγραφικῇ δεινότητι (διότι καὶ φιλανθής σφόδρα ἦν) τοῦ τε ἀνδρικοῦ καὶ γυναικείου κάλλους καὶ ἐπὶ τῇ ἀφελείᾳ, μεθ' ἧς ἐκφράζει τὰ συνταράσσοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς αἰσθήματα. Καθόλου δὲ οἱ παλαιοὶ περιπαθῶς ἠγάπησαν τὰ ποιήματα τῆς λεσβίας μελωδοῦ διὰ τὴν περισσὴν χάριν καὶ ἡδυμέλειαν. Κατὰ δὲ Στροβώνα (II' 617) «ἡ Σαπφὼ θαυμαστόν τι χρῆμα ἦν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἐν τῷ τοσούτῳ χρόνῳ τῷ μνημονευομένῳ φανείσαντινα γυναῖκα ἐνάμιλλον οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐκείνῃ ποιήσεως χάριν». Κατὰ Πολυδεύκ. IX, 6, 84 οἱ Μυτιληναῖοι ἔκοψαν νόμισμα φέρον τὴν προτομὴν τῆς Σαπφούς. Ἴδε καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῆς Σαπφούς ἐν ἐκδόσ. Bergk poet. lyr. Graec. σελ. 874. Stob. X, 452. XVII 805. XXIX, 28. Αἰλ. ποικιλ. ἱστορ. XII, 18, τοὺς ἀρχαίους λεξικογράφους καὶ τὸ περισπούδαστον ἔργον τοῦ O. Müller Dorier ἐκδ. β' I. σελ. 233. II 293. 298.

¹ Σ. Μ. Περὶ Ἀλκαίου προσθετέα τὰ ἐξῆς· ὁ βίος αὐτοῦ ἐξ ἐπιφανῶν καταγομένου στενῶς συνδέεται πρὸς τὰ πολιτικά τῆς πατρί-

Ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ Λέσβιοι ἀοιδοὶ διεθρύπτοντο ἀπολαύοντες τοῦ παρόντος μάλιστα καὶ ᾗδον τὰ τε καλὰ καὶ λαμπρὰ τοῦ ζῆν καὶ ἐξύνουν τὰς τε χάριτας καὶ τὰς κατ' αἰσθησιν ἡδονάς, δὲν ἔμμενον ὅμως καὶ ἄθικτα ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τὰ κακὰ καὶ σκιερὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. **Μίμνερος** ὁ Κολοφώνιος (600 π. Χ.), ὃς ἐρασθεὶς ἐν γῆρα ἐμμανῶς τῆς νεαρᾶς αὐλητρίδος Ναννοῦς ἠτύχησε, κατ' ὥκτειρε καὶ ἐθρήνησε διὰ τῶν ἐπιχαρίτων καὶ αἰμύλων ᾠδῶν τὴν ταχεῖαν τῆς νεότητος φθίσιν καὶ παρακμὴν καὶ τὸν μετ' αὐτῆς συμπαρὰνθοῦντα καὶ συναπομαραινόμενον ἔρωτα, δι' οὗ μόνου μακάριος καὶ εὐδαίμων ὁ ἄνθρωπος γίνεται. Ὁ Μίμνερος ὑπολαμβάνεται, ὅτι ἐγένετο ἰδρυτῆς τῆς θρηνώδους ἐρωτικῆς ἐλεγείας.¹

δος τυραννουμένης. Εἰς ᾗξιν πρὸς τοὺς κρατοῦντας περιελθὼν ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐξ ἧς ἐπανὼν μετὰ πολυπλάνητον βίον ἐδυνάθη νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν πατρίδα συμπράξας μετὰ τοῦ σοφοῦ Πιπτακοῦ, ὃν ὅμως βραδύτερον πᾶν ἐν τοῖς διχοστασιαστικοῖς ποιήμασι δεινῶς καὶ ἐδριζὼν καὶ χλευάζων. Ἐν τοῖς ποιήμασι, τοῖς ἀρενωπὸν χαρακτῆρα ἔχουσιν, ὅτε μὲν ἐνθαρρύνει τοὺς συμπολίτας καὶ προτρέπει ἀδεῶς ἐπὶ τοὺς πολεμίους νὰ ἐπέρχωνται μηδαμῶς αὐτοὺς φοβούμενοι, ὅτε δὲ πάλιν, ὡς ὁ Ἀρχίλοχος, μετ' ἀφελείας πολλῆς λέγει ('Απόσπασ. 32), ὅτι ἐσώθη ἐκ τινος μάχης, ἀπορρίψας τὰ ὄπλα, ἅπερ οἱ πολέμοι ('Αθηναῖοι) ἔλαβον. Μέτρῳ ἐν τοῖς γενναῖον χαρακτῆρα ἔχουσι ποιήμασιν ἐχρήσατο ὁ Ἀλκαῖος τῷ προσφιλεῖ τοῖς Αἰολεῦσι λογαοιδικῷ, συγκειμένῳ μάλιστα ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων. Ἀρμόδιον δὲ εἶνε τὸ μέτρον τοῦτο εἰς ἐκδηλώσιν τρυφερῶν αἰσθημάτων.

¹ Σ. Μ. Διὰ τῆς λέξεως ἐλεγείας σημαίνεται κυρίως οὐχὶ ἡ οὐσία, ἡ φύσις, τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ ὁ μετρικὸς χαρακτῆρ, τὸ εἶδος τοῦ μέτρου. Τὸ ἐλεγεῖον δὲ μέτρον ἦν ἐξάμετρον μετὰ δακτυλικοῦ πενταμέτρου. Ἡ λέξις παράγεται παρὰ τὸ ἐλεγος, ὃ σημαίνει θρηνῶδες ἄσμα οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ μέτρον. Καταγωγὴν δὲ φαίνεται ἔχον ἀσιατικὴν· διότι οἱ Ἀσιᾶται ἐχρῶντο θρηνητικαῖς μελωδίαις, ὥς συνάδουν δι' αὐλοῦ. Καὶ ὁ Μίμνερος δὲ κατὰ Πλούταρχον «πύλινδε τὸν ἀρχαῖον νόμον κραδίας» ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐλεγεία μεμελοποιημένα οἱ αὐλοδοὶ ᾗδον». Ἐλεγείαις ἐχρήτο καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος ποιητῆς μελῶν. (Πλουτ. Περὶ μουσ. VIII).

ἡ δὲ μετρική, ἥ πρὸς τοῦτο ἐχρῆτο συνδέων τὸ ἐξάμετρον πρὸς τὸ πεντάμετρον, ἔμεινε τὸ ἀπὸ τοῦδε ἰδιάζουσα ἐν τῷ γένει τούτῳ τῶν ᾠδῶν.

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις, ἐν οἷς ἐπίδοσιν μεγάλην ἔλαβον πάντες τῆς μελωδίας οἱ κλάδοι, ἀνεκαινίσθησαν καὶ οἱ ἱεροὶ χοροί, οἱ ἐν ταῖς θυσίαις ἐκτελούμενοι. **Στησίχορος** ὁ Ἱμεραῖος, Σικελιώτης, ὃς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησε (τῷ 556 π.Χ.), κατέστησε τοὺς χοροὺς τούτους εὐπρεπεστέρους τὴν στάσιν καὶ κοσμιωτέρους τὸ σχῆμα διὰ τινων κανονικῶς γινομένων ἀναπαύσεων, ὅτε περιήρχοντο τὸν βωμόν, καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν αὐτῶν ἀκροτελεύτιόν τι ᾄσμα, τὴν ἐπὶ φιδόν. Ὡς δ' ὁ Πλούταρχος διηγείται, περιέθηκεν ὁ Στησίαρχος τοῖς δωρικοῖς αὐτοῦ ποιήμασι καὶ τὰς μελωδίας, καθ' ἃς ἐκεῖνα νῦν ᾄδονται ἔδει.¹

Πᾶσαι αἱ τῆς ψυχῆς διαθέσεις, πάντα τὰ τῆς καρδίας αἰσθήματα ἀντήχουσιν εὖρον εἰς τοὺς τόνους τῶν λυρικῶν ποιητῶν, δι' ὧν γνωριμώτεραι τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ μᾶλλον ἐγίνοντο ποίησις καὶ μουσική. Σεμνὰ καὶ εὐφρόσυνα ᾄσματα ἀντήχουν παρὰ φιλικαῖς συμποσίοις καὶ ἄλλαις ἐορταῖς. Τὰ δ' ἐπὶ τοῦ Ἀλκμᾶνος, Ἀρχιλόχου, Τερπάνδρου, Σαπφούς, Ἀλκαίου, Σόλωνος, Ἀνακρέοντος, Λάσου, Πινδάρου

¹ Σ. Μ. Πλούτ. Περὶ μουσ. III. Ὁ Στησίχορος πρότερον Τισίας καλούμενος μετωνομάσθη κατὰ Σουίδαν οὕτω διὰ τὸ ἰσθάναι χορούς, οἰονεὶ χοροδιδάσκαλος. Ὁ χορός, ὅν ὁ Στησίχορος συνέστησεν ἐξ ὀκτῶ χορευτῶν κατὰ στίχους παρατασσομένων, ἦρχετο ᾄδων τὴν στροφὴν πρὸς κιθάραν καὶ βαδίζων ἄμα ᾄδων δὲ πάλιν τὴν ἀντιστροφὴν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν θέσιν πρότερον ἦν. Τούτοις προσέθηκεν ὁ Στησίχορος τὴν ἐπὶ φιδόν, ἣν ὁ χορὸς ἦδεν ἰσθάνμενος. Ὁ Στησίχορος δύναται νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ἐγένετο ὁ πρόδρομος τῆς τε βουκολικῆς ποιήσεως (Ἀθην. XIV, 619. Αἰλιαν. ποικ. ἰστορ. X, 18) καὶ τῆς ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐπίδοσιν λαβούσης μυθιστορίας· διότι ἐποίησεν ᾄσματα ἐρωτικά οὐχὶ μὲν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Λεσβίων, περιέχοντα ὅμως ὑποθέσεις ἐρωτικὰς ἐκ μύθων καὶ δημοτικῶν παραδόσεων καὶ ᾠμάτων, ὡς δὴ λον ἐξ Ἀθην. XIII, 604. XIV, 618. 620. Πausan. IX, 41, 2. X, 26, 9. καὶ Στράβ. VIII, 347.

καὶ ἄλλων συχνὰ πρὸς γνωστὰς τοῦ λαοῦ μελωδίας συν-
τεθέντα Σκόλια ἤδοντο δὲ μὲν μονοφώνως, δὲ δ' ἐν
χορῷ ἐν σ υ ν ο υ σ ί α ι ς (συναναστροφαῖς) ἀλλήλων, συν-
οδεύμενα διὰ τῆς ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μεταφερομένης
κιθάρας. Ἡ βραδύτερον γενομένη εἰσαγωγή τῆς Σ α μ β ὕ-
κ η ς,⁴ ὅπως συνοδεύονται τοιαῦτα ἐν ἀναστροφαῖς ἀλλή-
λων ἄσματα ἀποδίδονται εἰς τὸν ἔνεκα τοῦ τραγικοῦ αἰτοῦ
θανάτου γνωστὸν λυρικὸν Ἰ β ι κ ο ν τὸν Ῥηγῖνον (550
π. Χ.),⁵ ὃν εἰς Σάμον εἴλκυσεν ἡ φήμη τοῦ φιλοτέχνου καὶ
λίαν δυστυχοῦς τυράννου Πολυκράτους.

⁴ Σ. Μ. Σ κ ό λ ι α ἡ σ κ ο λ ι ᾶ ἦσαν παροιῖνι α μέλη ἢ
ἄσμαα (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκες 1231. Πολύτ. VI, 108. Ἀθην. X,
427), ἅτινα, διακρινόμενα τῶν κοινῶν παρὰ πότον ἄσμάτων, λαβὼν
τὸ ὄνομα τοῦτο εἴτε ἐκ τοῦ μέτρου, εἴτε ἐκ τῆς μελωδίας, εἴτε ἐκ τῆς
διεξαγωγῆς καὶ ἐκτελέσεως αὐτῶν, καθ' ἣν κατὰ Ἀθηναίων (XV, 694)
κατὰ τρεῖς τρόπους ἤδοντο ἢ νόμοις. Καὶ κατὰ μὲν τὸν α' τὰ ἄσματα
ταῦτα ἤδοντο ὑπὸ πάντων τῶν συμποσιαστῶν· κατὰ δὲ τὸν β' ὑπὸ
πάντων μὲν, ἀλλ' ὑφ' ἑνὸς ἐκάστου τούτων χωρὶς καὶ κατὰ σειρὰν·
κατὰ δὲ τὸν γ' ὑπὸ μόνων τῶν ἀριστα ἐπισταμένων ἔδειν ὅποι-
ποτε καὶ ἂν ἐκάθηντο. Τὸ τρίτον εἶδος τῶν ἄσμάτων τούτων, ἐπειδὴ
ἀκανονίστως («ὡς ἀταξίαν τινὰ μόνον παρὰ τὰλλα ἔχον») ἤδετο,
οὔτε δηλ. ὑπὸ πάντων οὔτε κατὰ σειρὰν, ἀλλ' ὅπου ἕκαστος ἦν τῶν
«συνετῶν δοκούντων εἶναι μόνων» ἐν τῷ ἔδειν, ἐκλήθη σ κ ό λ ι ο ν.
Τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐκλήθησαν ὕστερον καὶ πάντα τὰ παρὰ πότον
ἠδόμενα ἄσματα. Καὶ εὐρετῆς μὲν τῶν σκολίων κατὰ Πίνδαρον
(παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. XXVIII) λέγεται ὁ Τέρπανδρος, ποιηταὶ δὲ
τούτων ὁ Πιπτακός, ὁ Ἀλκαῖος, Ἀνακρέων, Πράξιλλα ἢ Σικωνία,
ὁ Σιμωνίδης καὶ ἄλλοι καὶ Πίνδαρος (Ἀθην. XV, 693 καὶ 694). Τῶν
σκολίων τούτων, λίαν ἀγαπητῶν ἐν Ἀθήναις ὄντων, προσφιλέστα-
τον ἦν τὸ εἰς Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα (Ἀθην. XV, 695).

⁵ Σ. Μ. Σ α μ β ὕ κ η ἡ σ α μ β ὕ ξ τρίγωνον ἦν ἔγχορδον ὄργανον
(Ἀριστοτελ. Πολιτ. Ε. 6.1341.β. πρὸς Ἀθην. IV, 175. XIV, 633) διακρι-
νόμενον τῆς Ἰ α μ β ὕ κ η ς, ἥ ἔχρῳντο οἱ παλαιοὶ πρὸς συνοδίαν
ἰάμβων ἀπαγγελλομένων (Ἀθην. XIV, 636. Ἠσύχ. Φώτιος. Σουῖδ).
Πρὸς. Σημ. 3. σελ. 30.

⁶ Σ. Μ. Γνωστὸν εἰς τοὺς γερμανομαθεῖς εἶνε, ὅτι ὁ Schiller ἐν
τῷ ποιήματι: die Kraniche des Ibykus εὐφυνῶς καὶ ἐπιχαρίτως ἐπρα-
γματεύσατο τὸν ὑπὸ ληστῶν φόνον τοῦ Ἰδίου παρὰ τὴν Κόρινθον
καὶ τὴν τοῦτου ἐκδίκησιν ὑπὸ γεράνων. Τῶν ἄσμάτων τοῦ Ἰδίου

Σύγχρονος τῷ Ἰδύκῳ ἦν ὁ ἀείποτε φαιδρὸς καὶ γέρων
 ἐτι τὰς τοῦ βίου τέρψεις ἐπάδων **Ἀνακρέων** ὁ Τήιος
 (530 π. Χ.). Οἱ ἱαμβοὶ καὶ αἱ πανταχοῦ τότε ἀδόμεναι πα-
 ροίνιοι ᾠδαὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ τὰ ὀνό-
 ματα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκωμιασθέντων ἐρωμένων διεφυλά-
 χθησαν ἐν μέρει ἐν τῇ μέχρις ἡμῶν περισωθείσῃ συλλογῇ
 ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἀ ν α κ ρ ε ὄ ν τ ε ι α**. Ἔζη δ' ὁ ποιητὴς ἐν
 τοῖς βασιλείοις τοῦ Πολυκράτους, οὗ καὶ φίλος ἦν ἀγαπη-
 τότατος καὶ εὖνους ὑμνητής· ὕστερον δ' ἀπεδήμησε, πέμ-
 ψαντος πεντηκόντορον Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστρατίδου,¹
 εἰς τὰς ἰοστεφάνους καὶ λαμπρὰς Ἀθήνας, ἐν αἷς ὡσαύ-
 τως φιλόφρονος ὑποδοχῆς ἔτυχεν, ἰδρυθείσης αὐτῷ ἐπὶ
 τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰκόνος χαλκῆς.² Ὁ Ἀνακρέων τῶν
 τελευταίων ἐνδόξων λυρικῶν ποιητῶν γενόμενος ἦν ἅμα
 καὶ ὁ ἔσχατος σπουδαῖος ἀοιδὸς τῆς ἰωνικῆς σχολῆς, ἀφ'
 ἧς ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως ἤρξατο.³

κου ὀνομαστότατα ἦσαν τὰ φλογερὰ εἰς καλοὺς παῖδας ἐρωτικά, ἃ
 ἤδε χορὸς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ ἐπαινουμένου εἶτε ἐπὶ τοῖς γενε-
 ολίοις εἶτε ἐπὶ νίκῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ.

¹ Σ. Μ. Πλατ. Ἱππάρχ. 228 G. Αἰλιαν. π. ἱστορ. VIII, 2.

² Σ. Μ. Πausan. I, 25, 1.

³ Σ. Μ. ὁ Πολυκράτης κατ' Αἰλιανὸν (ποικίλ. ἱστορ. IX, 4.) «ἐτίμα
 καὶ διὰ σπουδῆς ἦγε (Ἀνακρέοντα) καὶ ἔχαιρεν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκεί-
 νου μέλεσι» διὸ καὶ κατὰ Στράβωνα (XIV, 638.) «πᾶσα ἡ ποιη-
 τὴς πλήρης ἐστὶ τῆς περὶ αὐτοῦ (Πολυκράτους) μνήμης». Ἀπέθανε
 δέ, ὡς λέγεται, καταπιὼν ἀσταφίδαν (Plin. H. n. VII, 7, 5), ὃ καὶ
 περὶ Σοφοκλέους λέγεται περὶ ῥαγὸς σταφυλῆς. Ὁ Ἀνακρέων ἐποίη-
 σεν ᾠδὰς πρὸς τὸ βάρβιτον ἢ τὴν πηκτίδα ἀδομένας καὶ εἰς τε
 τὰ θεραπεύοντα τὸν Πολυκράτη εὐγενῆ καὶ καλὰ μεϊράκια ἀνα-
 φορὰν ἐχούσας, μεθ' ὧν σ υ ν η ὀ ᾶ ν καὶ σ υ μ π α ἰ ῥ ε ι ν ἐπεθύ-
 μει (Ἀποσπ. 14, 24, 46), καὶ εἰς τὰς παρθένους, ὧν μίαν ὀνομάζει
 ἑμμανῶς ἐρῶν, τὴν ξ α ν θ ᾶ ν Ε ὑ ρ υ π ὑ λ η ν. Ἐτι δὲ καὶ εἰς τὸν
 θεὸν τῆς ἀμπελουργίας, τὸ χ ᾶ ρ μ α τῶν β ρ ο τ ῶ ν (καθ' Ὁμηρον)
 Διόνυσον. Ὅμως δέ, ἐπειδὴ πρὸς τοὺτους ἐγράφησαν αἱ ᾠδαί, δὲν
 πρέπει νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ὁ Ἀνακρέων διήγε βίον ἀκόλαστον καὶ
 ἀνειμένον· τοῦναντίον μετὰ μέτρου καὶ σ ω φ ρ ο σ ὺ ν ης ἔχρῃτο τῇ
 διαίτῃ (Μάξ. Τύρ. XXIV, 297)· διότι δὲν ἐξέφραζεν ἐν αὐτοῖς ἰδίαις
 αὐτοῦ ἐπιθυμίας, ἀλλὰ διετύπου ἐπιχαρίτως, φιλόγελως ὧν φύσει,

Ἐν τοῖς ἐπικοῖς τῶν Ἑλλήνων ἄσμασι τὸ μέλος, ἡ μουσικὴ τῆς ποιήσεως, ῥυθμικὴ μᾶλλον ἢ μελωδικὴ οὔσα, ὑφισταμένη ἦν ὅλως καὶ ὑποκειμένη τῇ ποιήσει. Τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ἡ μελωδία οὐ μόνον ἐκτίσαστο ὑπεροχὴν ἐν τοῖς λυρικοῖς ἄσμασιν, ἀτινα τὰς ἐσωτάτας ἔθιγον τῆς καρδίας χορδὰς, ἀλλὰ καὶ ἐπίδοσιν τοιαύτην ἔλαβεν, ὥστε ἱκανὴ ἐγένετο νὰ χωρισθῇ τῆς ποιήσεως, ὅπως, ἐκδηλοῦσα τὰς ποικίλας τῆς ψυχῆς διαθέσεις, κατακτήσῃ τοὺς ἀκροωμένους. Οἱ μελοποιοὶ τούντεῦθεν πειρώμενοι ὁμοίας πλήρεις ἐκφράσεως μελωδίας νὰ ἐκδηλώσωσι διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν, κατῴρθωσαν νὰ χωρίσωσι τὴν ποίησιν ἀπὸ τῆς μουσικῆς, εἰ καὶ μέχρι τοῦδε στενῶς συνδεδεμέναι ἦσαν καὶ ἀδελφαὶ ὑπελαμβάνοντο, ὅπως αὐθυπαρξίαν ἡ μουσικὴ λάβῃ καὶ ἐπιδόσεως τύχῃ **μεῖζονος**. **Σακάδας** ὁ Ἀργεῖος διάσημος αὐλωδός, πρῶτος¹ ἀγωνισθεὶς τῷ 586 π. Χ. ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνα αὐλοῦ ἀνευ ἄσματος² ἐνίκησε τυχὼν βραβεῖου.³ Δεύτερος μετὰ τοῦτον ἐνίκησεν ἀγωνισθεὶς τῷ 576, 572 καὶ 568 **Πυθόκριτος** ὁ Σικυώνιος⁴ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀγῶσιν ὥστε ἀπὸ τοῦδε

τὰ παρὰ Πολυκράτει ἢ ἀλλαχοῦ που συμβαίνοντα μεγαλοποιῶν καὶ αὐξάνων μετὰ τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος. Εἰ καὶ ἀσχάλλει ἐν ταῖς χαριεστάταις φθαῖς, ὅτι ὁ ἔρως αὐτοῦ ἀποκρούεται, ὅμως οὐδαμῶς φαίνεται τὴν ψυχὴν θλιδόμενος. Ἀπομνημόεις τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνακρέοντος, ὃς διὰ τε τὴν χάριν καὶ εὐτραπελίαν δημοτικώτατος καὶ ἀγαπητότατος ἐγένετο, ἀπαντῶσι μέχρι τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος. Εὐφυῶς αὐτὸν ἐμνημόθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ Χριστόπουλος νέος ἐπικληθεὶς Ἀνακρέων. Σημειωτέον, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν φερωνύμων αὐτῷ ποιημάτων εἶνε νόθα.

¹ Σ. Μ. Πausan. II, 22, 8.

² Σ. Μ. Πολυδ. IV, 7, 9.

³ Σ. Μ. Πausan X, 74. VI, 14. 10.

⁴ Σ. Μ. Ὁ Πausan. ἐν VI, 14, 10. λέγει, ὅτι ἐξάκις ἐνίκησε «Παρά δὲ τὸν Πύρρον ἀνὴρ μικρὸς αὐλοῦς ἔχων ἐστὶν ἐκτετυπωμένος ἐπὶ στήλῃ. Τούτῳ πυθικαὶ νῖκαι γεγόνασι τῷ ἀνδρὶ δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον. Σακάδας μὲν γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτιόνων οὐκ ὄντα πω στεφανίτην καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε, Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἐφε-

οἱ μὲν ἀγῶνες τοῦ συνοδεύοντος τὸ ποῖνμα αὐλοῦ ἐξηφανίσθησαν ὅλως, ἡ δ' αὐθυπαρξία τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς ἐξενίκησεν ἥδη ἐπικρατήσασα, οἱ δ' ἄριστοι ἀγωνισταὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Τῷ 556 π. Χ. **Ἀγέλαος** ὁ Τεγεάτης ἐπειράθη ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς κιθάραν ἄνευ ἄσματος¹. Ὡς δὲ οἱ προηγηθέντες αὐτῷ ἐν τῷ ἀγῶνι τολμηροὶ ὄντες ἐνίκησαν, οὕτω καὶ οὗτος νικήσας ἐστεφανώθη ἐπευφημοῦντος τοῦ παρεστῶτος πλήθους. Τῷ 396 π. Χ. ἔτυχον βραβεῖου ἀγωνισθέντες ἀγῶνα σάλπιγγος καὶ κέρατος ὁ **Τίμαιος** καὶ **Κράτης** ἐν Ὀλυμπίοις. Ὁ μνημονευθεὶς ἄριστος ἀγωνιστῆς Σακάδας λέγεται, ὅτι ἐγένετο εὐρετῆς τοῦ τριμεροῦς νόμου,² δι' οὗ ἡ μὲν α' στροφὴ ἤδετο δωριστί, ἡ δὲ β' φρυγιστί, ἡ δὲ γ' λυδιστί, συνδέσας διὰ τούτων πρὸς ἄλλα τρία κατὰ τὸν χαρακτῆρα ὅλως διάφορα μουσικῆς μέρη εἰς ἓν ὅλον, ὅπερ ὅμως ἦν συναφὲς πρὸς τὴν τῶν λόγων ἔννοιαν. Ἀνοικοδομουμένης τῆς πόλεως Μεσσήνης ὑπὸ Ἐπαμινώνδου πᾶσαι αἱ ἐργασίαι ἐξετελέσθησαν³ ἡχοῦντων τῶν αὐλῶν καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Σακάδα μελῶν, ὅς τοιαύτην ἐκτίσαστο φήμην, ὥστε ἰδρῦθῃ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος ἀνδριᾶς ἐν τῇ χειρὶ ἔχων αὐλόν.⁴

Ἡς τούτων πυθίδας ἔξ. μόνος δὴ οὗτος αὐλητῆς. Δῆλα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ ὀλυμπίῳ ἐπικύλησεν [ἐξάκις] τῷ πεντάθλῳ. Πυθοκρατῶ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη»

¹ Σ. Μ. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο ἐν τῇ ψιλοκιθαριστικῇ (κατὰ Πausan. X, 1, 7: «ἐπὶ τῶν κρουμάτων τῶν ἀφώνων»), ἦν πρῶτος εἰσήγαγε κατ' Ἀθηναίων (XIV, 637) Ἀριστόνικος ὁ Ἀργεῖος, ἐτροποποίησε δὲ Λύσανδρο ὁ Σικυώνιος κατὰ Φιλόχωρον (παρ' Ἀθην. αὐτόθι).

² Σ. Μ. Πλουτ. περὶ μουσ. VIII.

³ Σ. Μ. Πausan. IV. 27, 7.

⁴ Σ. Μ. Κατὰ Πausan. (IX, 30, 2) ὁ πλάσας τὸν ἀνδριάντα ἐξίδωσε τοὺς αὐλοὺς πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος τοῦ Σακάδα «ὁ πλάσας . . . οὐ θυνεῖς Πινδάρου τὸ εἰς αὐτὸν (Σακάδα) προσίμιον, ἐποίησεν οὐδὲν εἰς τὸ μῆκος τοῦ σώματος εἶναι τῶν αὐλῶν μείζονα τὸν αὐλητὴν».

IV

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

585 — 440 π. Χ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ

Ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἤδη χρόνων πολλαχῶς καὶ θαυμα-
στῶς διεπίστωσεν ἐν Ἑλλάδι ἡ μουσικὴ τὴν ἑαυτῆς δύ-
ναμιν, ἕως οὗ ἐπὶ τέλους προαχθεῖσα εἰς αὐθύπαρκτον
καὶ ἀνεξάρτητον τέχνην ἔτυχεν ἔνεκα τούτου τοιαύτης
σπουδαιότητος, ὥστε ὁ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον περικλεῆς
γενόμενος Πυθαγόρας (585—505 π. Χ.) ὤρμηθη εἰς ἑαυτοῦ
ρίζικὴν αὐτῆς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξέτασιν. Οἱ μέχρι τοῦδε
ἀκμύσαντες μελοποιοί, ἀσκοῦντες τὴν καλὴν ταύτην τέ-
χνην, ὠδηγοῦντο ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀορίστως βοηθοῦσης
αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς· ὁ Πυθαγόρας ὅμως κατῴρθωσε νὰ
δεσμεύσῃ τοὺς πτερόεντας τόνους καὶ ἀναγάγῃ τὰς πρὸς
ἀλλήλους ἀναλογίας αὐτῶν ἐπὶ ὀρισμένην μαθηματικὴν
βάσιν. Ἄσας ὁ βίος τοῦ βαθεῖαν κεκτημένου σύνεσιν φι-
λοσόφου τούτου περιβάλλεται ὑπὸ αἰνιγματώδους λυκό-
φωτος. Καὶ δὲν συνέγραψε μὲν πιθανώτατα συγγράμματα,
χρήσιμον ὅμως ἑαυτὸν παρέσχεν εἰς πνευματικὴν τῶν
Ἑλλήνων παιδευσιν. Πάντα δ' ὅσα περὶ αὐτοῦ γινώσκο-
μεν προέρχονται ἐκ παραδόσεων μόνων καὶ ὑποδηλώσεων
μεταγενεστέρων συγγραφέων, οἵτινες πολλάκις διαφωνοῦσι
πρὸς ἀλλήλους. Γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ περὶ τὸ 585 π. Χ.
ὤρμηθη προτραπείς ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος τυράννου
Πολυκράτους νὰ ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐν ἧ ἐξόχως
μάλιστα προήχθησαν αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι. Μυθεῖς
ἐνταῦθα ὁ Πυθαγόρας τῶν ἱερέων τὰ μυστήρια ἵδρυσεν
ἐπανίων εἰς τὴν πατρίδα σχολήν, ἐν ἧ μετεδίδου τοῖς

ἐαυτοῦ μαθηταῖς τοῦ πλουσίου θησαυροῦ τῆς ἐαυτοῦ ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀθροισθείσης ἐμπειρίας. Ὑστερον μεταδὰς εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ἐν τῷ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων τὸν ὄγδοον π. Χ. αἰῶνα κτισθέντι Κρότωνι ὁ ἰδρυτὴς τῆς ὀνομαστῆς μυστικῆς ἐταιρίας,¹ ἥτις σκοπὸν προϋτίθετο τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους τῶν συνόντων σχέσεων.² Τῇ μουσικῇ ἐχρήσατο πολλαχῶς πρὸς ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν καὶ βελτίωσιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Ὑπελάμβανε δέ, ὅτι διὰ τῆς μουσικῆς, ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας ὡς βάσεων ἀσφαλῶν ἐδύνατό τις νὰ τύχῃ βαθυτέρας μαθήσεως, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ νόμοι τῆς ἀρμονίας συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰ μεγέθη τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων πλανητῶν, οἵτινες ἔνεκα τούτου πάντως, καθ' ἃ ἐδόξαζε, περιφερόμενοι ἐν τῷ αἰθέρι ἀποτελοῦσι σφαιρῶν ἀρμονίας. Οἱ ἀριθμοὶ ἐλογίζοντο παρ' αὐτῷ ὡς θεμέλιον πάσης γνώσεως καὶ αἰτία τῶν ὄντων. Συνεδύαζε λοιπὸν καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλας τῶν τόνων ἀναλογίας πρὸς τοὺς ἀριθμούς, οὓς ὥριζεν ἀντὶ τῶν τονιαίων ἐκείνων διαστημάτων, ἅπερ τούντεῦθεν ὡς ἀρμονία (ὁμοφωνία τόνων) ὑπελάμβαντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἡ ἀκριβοῦς ἀναλογία τῆς διὰ πασῶν (χορδῶν) (Octave) ὥριζετο ὡς 2 : 1, ἡ τῆς διὰ τεσσάρων (quarte³) ὡς 4 : 3 καὶ ἡ τῆς διὰ 5 (quinte) ὡς 3 : 2.⁴ Ἐὰν λοιπὸν ἐξετάσωμεν τοὺς τό-

¹ Σ. Μ. «τεροῦ συλλόγου» καλουμένου κατὰ Ἱεροκλέους «χρυσᾷ ἔπῃ». Τοῦ συλλόγου τούτου μετεῖχον καὶ γυναῖκες, αἵτινες ὀνομασται ἐγένοντο.

² Σ. Μ. Παρὰ Πλάτωνι (Πολιτ. 600 Β.) «πυθαγόρειον τρόπον τοῦ βίου».

³ Σ. Μ. Ἡ καὶ συλλαβὴ παρ' ἀρχαίοις καλουμένη, ὡς συνένωδις πρῶτη συμφωνούντων τόνων.

⁴ Ἄν δὴλ. χορδὴ ἐντεταμένη διαιρεθῇ εἰς δύο ἴσα μέρη, τὸ ἐν τούτων ἐμφαίνει τὴν διὰ πασῶν (Octave) αὐτῆς· ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη, τὰ τρία τούτων (3 τεταρτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμφαίνουσι τὴν διὰ τεσσάρων (quarte). ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τρία ἴσα μέρη, δύο τούτων (2 τριτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμφαίνουσι τὴν ἀκριβοῦς διὰ πέντε (quinte) τῆς ὅλης χορδῆς.

νους τῆς διατονικῆς μουσικῆς κλίμακος ὑπ' ὅψει ἔχοντες μόνον τὴν χρῆσιν τῶν ἐνταῦθα ἐπισημανθέντων ἀναλογιῶν καὶ συζεύξωμεν πρὸς ἀλλήλους, θέλομεν εὑρεῖν, ὅτι τὰ μὲν δίτονα (die grossen Terzen) (81 : 64) ἠχοῦσιν ἐν αὐτῇ παρὰ πολὺ· τὰ δὲ τριημιτόνια (32 : 27) πολὺ ὀλίγον.¹ Τοῦτο δ' ὑπολαμβάνεται ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων ὡς

¹ "Ἄν τις δὴλ. διαιρέσῃ τὸ μήκος χορδῆς, ἥτις δίδωσι τὸν τόνον (si) ὡς ὁ Πυθогоράς, εἰς 8192 μέρη, εὐρίσκει τὴν ἀκριβῆ διὰ τεσσάρων (quarte) αὐτῆς, ἠχοῦντων 3 τεταρτημορίων τῶν μερῶν τούτων, δὴλ. 6144. "Ἄν δέ τις λάβῃ ἐκ τοῦ μήκους τῆς χορδῆς τοῦ νέου τούτου τόνου (mi) τρία τεταρτημόρια, δὴλ. 4608 μέρη, ἔχει τὴν ἀκριβῆ (quarte) διὰ τεσσάρων (la) τοῦ τελευταίου τόνου. "Ἄν τις ἐξακολουθήσῃ τοῦτο ποιῶν, ἔχει κατὰ μικρὸν τὴν ἐξῆς σειρὰν τόνων si mi la re sol do fa. "Ἄν τις ὁρίσῃ τοὺς τόνους Si-Mi-La εἰς σταθερὰς χορδὰς καὶ θέσῃ τοὺς λοιποὺς τόνους μεταξὺ αὐτῶν, μετατιθεῖς αὐτοὺς διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μήκους τῶν χορδῶν αὐτῶν εἰς βαρεῖαν διὰ παρῶν (Octave), ἀποτελεῖται ἡ μουσικὴ κλίμαξ Si do re Mi fa sol La. "Ἄν δέ τις προσθέσῃ ἥδη διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μήκους τῆς χορδῆς τοῦ τόνου La ὅν ἐστι ἐκτὸς τοῦ τετραχόρδου ὃν βαρὺ La (δὴλ. διὰ $2 \times 4608 = 9216$ μέρη), ἔχει μουσικὴν κλίμακα, ἥς οἱ τόνοι εὐρέθησαν διὰ τῶν ἐπομένων μερῶν χορδῆς τινος:

La.	4608
Sol.	5184
Fa.	5884
Mi.	6144
Re.	6912
Do.	7776
Si.	8192
La.	9216

Τὸ δίτονον (grosse Terz) do-mi ἔχει ἀναλογίαν 7776 : 6144 ἢ, ἂν τις τοὺς ἀριθμοὺς τούτους διὰ 96 σμικρύνῃ, 68 : 64· ὥσαύτως δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τοῦ ἀκριβοῦς μεγάλου διτόνου ἔχοντος ἀναλογίαν 80 : 64 ἢ 5 : 4. Τὸ μικρὸν δίτονον La-do ἔχει ἀναλογίαν 9216 : 7776 ἢ, ἂν τις σμικρύνῃ διὰ 288 ἀμφοτέρους τοὺς ἀριθμοὺς, 32 : 27, ὡς πάντα τὰ ἄλλα μικρὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τῶν μικρῶν διτόνων ἀναλογίαν ἔχόντων 30 : 25 ἢ 6 : 5.

αἰτία, ὅτι τὰ τονιαῖα ταῦτα διαστήματα δὲν κατελέγοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀρμονίας, εἰ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς νῦν οὐχὶ ἀμιγῆς ἀλλὰ μικτὴ χορδοτονία (ἀρμονία, accord) οὐδαμῶς ἡμᾶς κωλύει, ὅπως λάβωμεν αὐτὰ ὡς τοιαῦτα. Ὅπως δὲ λογίσονται ὁ Πυθαγόρας τὰς μνημονευθείσας τονιαίας ἀναλογίας, ἐξεῦρε τὸ μ ο ν ὁ χ ο ρ δ ο ν ὄργανον μετὰ κινουμένης μαγάνος ¹ καὶ ἐχρήσατο πρῶτος τοῖς ἑλληνικοῖς γράμμασιν ὡς μ ο υ σ ι κ ο ῖ ς σ η μ ε ῖ ο ι ς. Ἐτι δὲ προσέθηκεν εἰς τοὺς ἑπτὰ τόνους τοῦ προτέρου τῶν Ἑλλήνων μουσικοῦ συστήματος καὶ ὄγδοον· ἀλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς οἱ περὶ χορδοτονίας (accord) τοῦ «πυθαγορείου ὀκταχόρδου» λόγον ποιούμενοι διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ὀκτάχορδον τοῦτο ἢ ἀπετέλει τὴν ἐξῆς κλίμακα La, Si do re Mi fa sol La, ἢ γένος αὐτῆς διὰ πασῶν, οἷα ἐπὶ παραδείγματι ἢ ἐπομένη μουσικὴ κλίμαξ, ἧς μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαιότατοι περὶ μουσικῆς συγγράψαντες Ἀριστοτέλης τε καὶ Ἀριστοξένος, Mi fa sol La Si do re Mi.

Τελευτήσαντος τοῦ Πυθαγόρου (505 π. Χ.), ἀνεφάνη πρῶτος παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς συγγραφεὺς ² **Λᾶσος** ὁ Ἑρμιονεύς, ὅστις, δοὺς κανόνας πρὸς σύνθεσιν ᾠμάτων καὶ εἰσαγαγὼν τὴν χρῆσιν τοῦ χρόνου ἄρσεως καὶ θέσεως, διέταξε διθυραμβικοὺς χορούς. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως συγγραθέντα καὶ ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μνημονούμενα θεωρητικὰ περὶ μουσικῆς ἔργα δὲν διεσώθησαν. ³ Ὁ Λᾶσος ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ πολλαχῶς ὑμνη-

¹ Σ. Μ. Μαγὰς ἡ καθ' ἡμᾶς ξυλάριον ἦν, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο αἱ χορδαὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων, ὅπερ γαλλιστὶ chealet καλεῖται.

² Σ. Μ. ὁ Σουίδας λέγει «πρῶτος περὶ μουσικῆς λόγον ἔγραψε».

³ Σ. Μ. Ὁ Λᾶσος διατρίβων ἐν Ἀθήναις ἐν μεγάλῃ ἦν τιμῇ παρ' Ἱππάρχῳ τῷ Πειδιστρατίδῃ· μελ ο π ο ι ὁ ς δ' ὤν (Σχολ. Ἀριστοφ. φῶκ. 1410) «κατηκολούθει τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ» (Πλουτ. περὶ μουσ. XXIX) καὶ ἐχρῆτο διθυράμβοις μάλιστα. Πρῶτος εἰσαγαγὼν καὶ ἀγῶνας διθυραμβικοὺς, οἱοὶ οἱ τῶν τραγικῶν χορῶν («διθυράμβον» — κατὰ Σουίδαν — «εἰς ἀγῶνα εἰσῆγαγε»), περιῆλθεν εἰς ἔριν πρὸς Σιμωνίδην τὸν νεώτερον. Ἐν τοῖς ἀ σ ῖ γ μ ο ι ς ᾠμασι τοῖς καὶ Κ ε ν τ α ὕ ρ ο ι ς ἐπιγραφομένοις καὶ τῷ πρὸς Δῆμητραν ὕμνῳ,

θέντος **Πινδάρου** τοῦ Θηβαίου ¹ (520—456 π. Χ.), δι' οὗ ἡ τῶν Ἑλλήνων λυρική ποίησις εἰς τὸ ὑψιστον αὐτῆς θρίγκωμα ἐξίκετο διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν αὐτοῦ ὕμνων καὶ ῥόδων, διθυράμβων καὶ σκολίων. Ὁ Πίνδαρος ἐγκωμιάζων τοὺς νικητὰς τῶν ἐν ταῖς τέσσαρσιν ἱεραῖς πανηγύρεσι τελουμένων ἀγώνων συνενεκωμιάζε μετ' αὐτῶν ἅμα καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ῥόδων, ὧν ἐν δωρίῳ γραφέντων διαλέκτῳ θαυμαστὴ εἶνε ἡ ἀπαυγάζουσα μεγαλόνοια καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ τοῦ λόγου ὑψή. Συνώδευε δ' ὁ ποιητὴς τὰς ῥοδάς διὰ τῆς λύρας, ἣν δεξιῶς πάνυ ἐχειρίζετο ἄριστος ὧν λυρωδός. Μόνῃ ἢ διὰ τὸ κάλλος ἐξοχος καὶ τὰς κεχαριτωμένας ῥοδάς διδασκίμος ὡς ὁ Πίνδαρος **Κόριννα** ² ἐδυνήθη νὰ ὑφαρπάσῃ αὐτῷ ἐνίστε τὸν

ὅς, εἰς ἓνα μόνον σφζόμενος στίχον καὶ ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ γραφείς, ἐμελοποιήθη κατ' αἰολικὴν ἁρμονίαν, ἀπέρριπτεν ὡς κακόφωνον τὸ σίγμα. (Ἀθην. Χ, 455. XIX, 626 πρὸς. Χ, 448).

¹ Σ. Μ. Κυρίως ἐγεννήθη, ὡς φαίνεται ἐξ Εὐστάθιου (ἐν Προλόγῳ τῶν Πινδάρ. παρεκβολῶν σελ. 25) καὶ Στεφάνου Βυζαντίου, ἐν τῇ παρὰ τὰς Θήβας κώμῃ Κυ ν ὁ ς κ ε φ α λ α ῖ ς· ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλεῖστον τοῦ βίου διέτριψεν ἐν Θήβαις, δύναται νὰ κληθῇ Θηβαῖος, ἅτε καὶ οἶκον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κεκτημένος (Παυσαν. IX, 25, 3). Τὸ δὲ λεγόμενον περὶ συμβάντος τῷ Πινδάρῳ, νεανίσκῳ ἔτι ὄντι, ὅτι «ἀρχὴ Πινδάρῳ ποιεῖν ᾠσματα ἐγένετο τοιαύτη», ὅτι «μέλισσαι αὐτῷ καθεύδοντι ἐκ καμάτου προσεπέτοντό τε καὶ ἐπλασσαν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ κήρου», εὐρίσκει τις παρὰ Παυσαν. IX, 23, 2. Αἰλ. π. ἱστορ. XII, 45 Φιλόστρ. πρεσβύτερ. Εἰκόνες II, 42 καὶ Εὐστάθ. σελ. 19.

² Σ. Μ. Καὶ ἡ Μύρτις ἡγωνίσθη ἐν δημοσίοις ἀγῶσι πρὸς τὸν Πίνδαρον (Berg Lyr. Gr. p 815, 21). Ἐν Τανάγρα δὲ τῆς Βοιωτίας (κατὰ Παυσαν. IX, 22, 3) πατρὶδι οὔσῃ τῆς Κορίννης ὑπῆρχε «γραφή (εἰκὼν) ταινία τὴν κεφαλὴν ἡ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νίκης ἕνεκα, ἣν Πίνδαρον ᾠματι ἐνίκησεν ἐν Θήβαις». Νικήσασα δ' αὐτὸν πεντάκις (Αἰλ. π. ἱστορ. XIII, 24. Σουίδ. ἐν λ. Πίνδαρος) «ἐνουθέτησεν ὡς ἄμουσον ὄντα καὶ μὴ ποιοῦντα μύθους». "Οτε δὲ κατάχρησιν τῆς νουθεσίας ἐποιήδατο, «γελάσασα ἡ Κόριννα τῇ χειρὶ δεῖν ἔφη σπείρειν ἀλλὰ μὴ ὄλφ τῷ θυλακίῳ. Τῷ γὰρ ὄντι συγκεράσας καὶ συμφορήσας πανσπερμίαν τινὰ μύθων ὁ Πίνδαρος εἰς τὸ μέλος ἐξέχεεν». (Πλουτ. Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ π. ἢ κ. δ. ἐνδοξότεροι IV). Μαθητεύσας ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῷ Λάσῳ καὶ ἄλλοις (Εὐστάθ. ἐν Προλόγῳ

τῆς νίκης στέφανον. Καὶ ἐτι μὲν αὐτοῦ ζῶντος ἴδρυσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδριάντα, οἱ δὲ Σπαρτιάται καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐφείσθησαν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἐγενήθη, ὅτε νικηταὶ εἰσελαύνοντες εἰς τὴν πατριον πόλιν διήρπαζον καὶ ἐλεηλάτουν αὐτήν, ἐρήμωσιν καὶ φθορὰν εἰς πάντα ἐπιφέροντες. Τῶν ῥόδων τοῦ Πινδάρου διεσώθησαν 45 ἐπινίκιοι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης πυθικῆς ῥόδου κοσμουμένης δι' ἑλληνικῶν μουσικῶν σημείων, ἅτινα εὐκόλως σαφηνίζονται· ἠθέλομεν δ' ἔχει δι' αὐτῶν λίαν ἀξιόλογον δοκιμασίας ἔλεγχον τῶν σφόδρα ὑπερβαλλόντων τὴν καθ' ἡμᾶς νῦν μουσικὴν ὡς πρὸς τε τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα μελετῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἂν μὴ σπουδαῖαι ἀμφιβολίαι ὑπῆρχον περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Β. Μαρκέλλου¹ περισωθὲν ἀπόσπασμα δημοικοῦ ὕμνου μεθ' ἑλληνικῶν μουσικῶν τόνων, παραδίδεται καὶ τοῦτο ἀνευ δηλώσεως

τῶν Πινδ. παρεκδοχῶν σελ. 19. 20) περιόχετο πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις, ὅπως ἡ μόνος τὰς μουσικὰς τῶν ῥαμάτων εἰσαγὰγρ συνθέσεις, ἢ φίλους ἐπισκέψητε προσφιλεῖς, οἱοὶ ἦσαν ὁ τῶν Ἀκραγαντίνων μὲν ἀρχὴς Θήρων, ὁ τῶν Συρακουσῶν τύραννος Ἰέρων ὁ πρεσβύτερος, μεταπεμψάμενος αὐτὸν Ἀμιατῶ Σιμωνίδι καὶ Βακχυλίδι, καὶ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ βασιλεῖς, ταγροῖ (Ἡροδ. VII, 6) Ἀλευάδαι, ἢ ὅπως ἐκ τοῦ δύνεγγυς γνωρίσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἑλλήν. ἔθνους, ὅλον περιλαβὼν ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἐν αἷς ἐγκατέμιξε πάσας τὰς διαλέκτους. Ἀξίον δὲ σημειώσεως, ὅτι τὸν Πίνδαρον ὑπὲρ ἐνὸς μόνου ῥήματος, ὅτι τὴν πόλιν (Ἀθήνας) ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος ὠνόμασεν, οἱ μὲν μηδίσαντες Θηβαῖοι διὰ χιλίων δραχμῶν ἐξημύωσαν, οἱ δὲ μηδοφόνοι Ἀθηναῖοι «οὕτως ἐτίμησαν, ὥστε καὶ πρόξενον ποιήσασθαι καὶ δωρεὰν μυρίας αὐτῷ δοῦναι δραχμὰς» Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδ. 166. Εὐσταθ. ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 21. πρὸλ. Πausan. I, 8, 4). Ἐτελεύτησε δ' ὀγδοικοντούτης ἐν τῷ ἐν Ἀργεὶ θεάτρῳ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ πολυφιλήτου Θεοξένου ἡσύχως καὶ ἀπόνως, ὡς τοῦ θανάτου ἀριστον τοῖς ἀνθρώποις παρὰ θεῶν ὑποληφθέντος δώρου. (Πλουτ. Παραμυθ. εἰς Ἀπολλῶν. XIV. Εὐσταθ. σελ. 16. Ἡσύχ. Σουίδ. ἐν λέξει Πίνδαρος).

¹ Σ. Μ. ἐπισκόπου Ἀγκύρας (336 μ. Χ.) γράψαντος «περὶ τῶν παρ' Ἑλλήσιν παροιμιῶν».

περὶ τῆς πηγῆς. Ἐτι δὲ αἱ τρεῖς τῆς Ἀνθολογίας μελωδίαί ὕμνων εἰς τὴν Καλλιόπην, τὸν Φοῖβον καὶ τὴν Νέμεσιν ἔργα εἰσὶ πιθανῶς κατὰ νεωτέρας ἐρεῦνας τοῦ δ' μ. Χ. αἰῶνος· διὸ οὐδαμῶς συντελοῦσιν, ὅπως παράσχωσιν ἡμῖν ἔννοιάν τινα περὶ τῆς τότε μουσικῆς, ἥτις, εἰ καὶ ἄνευ τοῦ κόσμου τῆς νῦν παρ' ἡμῖν ἀρμονίας, διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅμως, τὴν μεταρσιοῦσαν τὰ πνεύματα σεμνότητα, τὴν πλήρη ἐκφράσεως μελωδίαν καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐτονον ῥυθμὸν ἱκανῇ ἦν μαγευτικῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὰς καρδίας τῶν ἀκροωμένων.

Ἐνισχυθεῖσα ἡ Σπάρτη διὰ τῆς ἀρπῆς τοῦ Λυκούργου νομοθεσίας ἡ μεγίστη ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι πόλις. Ἐξ ὅτου ὅμως αἱ Ἀθηναῖαι διὰ τοῦ σοφοῦ Σόλωνος ἐκτίσαντο νόμους (594 π. Χ.), δι' ὧν οὐδαμῶς ἐσκοπεῖτο, ὥς διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἡ ἐξίσωσις τῶν πολιτῶν ἐν τε τῇ παιδείῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ, ἀλλ' ἡ ἁπλυστος καὶ σύντομος δραστηριότης, ὅπως ἀριστεύσωσιν οὗτοι καὶ εὐδαιμονήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι· ἐτι δέ, ἐπειδὴ οὐδὲ ἡ καταπίεσις πάσης ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς ἐσκοπεῖτο διὰ τῶν τοῦ Σόλωνος νόμων, ὥς διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἀλλὰ τούναντίον ἡ εὐνοία καὶ πρὸς τὴν πρόοδον βοήθεια καὶ συνεργία, ὅπως ἐπιδώσωσι καὶ προαχθῶσι πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, — ἀναμφισβητήτως ἔδει αἱ μὲν Ἀθηναῖαι ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις νὰ προαχθῶσιν, οἱ δὲ νόμοι αὐτῶν οὐ μόνον ὁ ὑπογραμμὸς τούτων νὰ γένωνται, ἀλλὰ καὶ ἡ κρηπίς, ἐφ' ἣν στριχθέντες προήχθησαν εἰς τὴν τοῦ δικαίου ἐπιστήμην οἱ τε ὕστερον ἀκμάσαντες Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἐτι βραδύτερον ἡμερωθέντες ἐν Εὐρώπῃ λαοί. Ὁ Πεισίστρατος (560—527 π. Χ.), τηρήσας τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη,¹ συνέλεγε συγγράμματα² καὶ διὰ πάντων τῶν τότε σοφῶν

¹ Σ. Μ. Τίς πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐλέχθη ἐν σελ. 12. Σημ. 1.

² Σ. Μ. Πρῶτοι ἐν Ἑλλανοὶ δημιουργοὶ βιβλιοθήκης λέγονται ὑπὸ Γελλίου (Ἀττικ. νύκτ. VI, 17), Ἀθηναίου (I, 3) καὶ Ἰσίου.

πρὸνθυμείτο καθόλου, ὥπως παιδεύσῃ καὶ εὐδαίμονας ἀποδείξῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, αὐτοῦ τυραννοῦντος, μακρὰς ἀπῆλανον καὶ ἀγαθουργοῦ εἰρήνης. Αἱ Ἀθῆναι, αἱ τοσοῦτον εὐνοηθεῖσαι, παραλαβοῦσαι πᾶν, ὅ,τι μέγα καὶ καλὸν παρ' Ἑλλήσιν ὑπῆρχεν, ἐξηνυγένισαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον προήγαγον, ὥστε ταχέως ἐγένοντο τὸ κέντρον τοῦ ἐν Ἑλλάδι πνευματικοῦ βίου, Ἑλλάς Ἑλλάδος κληθεῖσαι. Ἡ μὲν σχολὴ τῶν ἡρέμως ἐχόντων Ἰώνων, ἐξευροῦσα τὸ ἔπος, τὸν ἱαμβὸν καὶ τὴν ἑλεγείαν, ἐστήριξε τὸν μουσικὸν ῥυθμὸν καὶ ἐνίσχυσεν· οἱ δὲ σεμνοὶ τὰ ἦθρ καὶ ἐμβριθεῖς Δωριεῖς ζητήσαντες νὰ διαφυλάξωσιν ἀπὸ ἐκθελύνσεως τὴν μουσικὴν δι' αὐστηρῶν νόμων, διέπλασαν αὐτοὶ μάλιστα τὰ περιώνυμα χορικά ᾄσματα· οἱ δὲ περικαῶς ἔχοντες Αἰολεῖς δι' εὐαισθήτου καὶ αἰσθηματικῆς ποιήσεως πολλοῦ ἄξιον ἀπέδειξαν καὶ ἐν ἰσχύϊ κατέστησαν τὸ μέλος· ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν ὁμῶς σχολῇ προήχθη ἀναπτυχθὲν διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ συναρμογῆς τοῦ πατρίου ἔπους πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λυρικὴν τὸ δρᾶμα, δι' οὗ πᾶσα μὲν ὑπεροχὴ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐκείναις σχολαῖς πρὸς αὐτὸ συνεζεύχθη καὶ συνηρμόσθη, ποίησις δ' ἄμα καὶ μουσικὴ τῆς μεγίστης ἔτυχον καὶ λαμπροτάτης ἀκμῆς.

Τὸ Ἑλληνικὸν δρᾶμα, οὔτινος ἔχνη εὔρομεν² ἤδη ἐν τοῖς μετὰ σφοδροῦ πάθους καὶ ζωηρότητος ἀπαγγελλομένοις διθυραμβικοῖς ᾄσμασι κατὰ τὰς τοῦ Βάκχου ἐορτάς, συνίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκ λυρικῶν χορικῶν ᾄσμάτων, ἃ διεκόπτοντο δι' ἐπεισοδίων ὑφ' ἐνὸς ῥαψωδοῦ ἀπαγ-

δώρου Σεβίλλης (originum s. Etymologiarum VI, 3, 3.) οἱ τύραννοι Πεισίστρατός τε καὶ Πολυκράτης. Περὶ τῆς βιβλιοθήκης μάλιστα τοῦ Πεισίστρατου λέγεται ὑπὸ τε Γελλίου καὶ Ἰσίδωρου, ὅτι ἐκόμισε μὲν αὐτὴν εἰς Ἀσίαν ὁ Ξέρξης ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπανίων, ἐπεμψεν ὁμῶς ὀπίσω Σέλευκος ὁ νικᾶτωρ, ὅπερ ὅλως ἀπίθανον φαίνεται. Ἴδε Rischl die alexandr. Bibliotheken (Breslau 1838) p. 53 ff.

¹ Σ. Μ. Ἴδε Ἀθῆν. XIV, 624. 625.

² Σ. Μ. Ἴδε σελ. 28. Σημ. 3.

γελλομένων. Πρῶτος, ὅστις οὕτω πως συνδεδεμένα λυρική καὶ ἐπικά τραγωδίας στοιχεῖα ἀπαγγέλλων ἐνώπιον τοῦ πλήθους εὐδοκίμει, ἐγένετο ὁ **Θέσπις** ¹ (535 π. Χ.), περιερχόμενος τὴν Ἀττικὴν ἐξ Ἀμάξης μετὰ τοῦ περὶ ἑαυτὸν θιάσου.² Ὁ μαθητὴς ὅμως αὐτοῦ **Φρόνιχος** πρῶτος ἔδωκεν, ὡς φαίνεται, εἰς τοιαῦτα αὐτοσχέδια δράματα, ὠρισμένον τι θέμα, ὑπόθεσιν. Ἀναβιβάσας διὰ τῆς Ἀλκί-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος τραγωδοποιὸς κατὰ ἀσαφεῖς καὶ ἀμφιδόλους μαρτορίας (Θεμιστίος XIX p. 486) Ἐπιγένης λέγεται ὁ Σικυώνιος τρέψας τὴν τραγωδίαν ἀπὸ τοῦ Διονύσου καὶ ἐπ' ἄλλους ἥρωας. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ὑπό τε τοῦ Σουίδα καὶ Ἀποστολίου (ἐν συναγωγῇ παροιμιῶν) ἀναφερομένη παροιμία «οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον». Ἦν δὲ ἡ παλαιότατη τραγωδία εἶδος σατυρικοῦ δράματος ὡς ὁ Ἀριστοτέλης (ποιητ. IV, 15) καὶ οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ λέγουσι (Πρόβλ. Ἀθην. XIV. 630) καὶ τὸ περὶ Ἀρίονος λεγόμενον ἐπιμαρτυρεῖ, ὅτι δηλ. οὗτος ὁ εὐρύτερος ἐγένετο τοῦ τραγικοῦ τρόπου, καθ' ὃν χορὸς σατύρων, ὁμοίων πολὺ πρὸς τράγους ὄντων, ἦδε διὰ διθυράμβων τὰ πάθη καὶ τοὺς κινδύνους, τὴν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν τοῦ Διονύσου. Ἐκ τούτου λέγεται, ὅτι προῆλθε καὶ ἡ ὀνομασία τραγωδία (τράγου ᾠδή)· ἡ γνῶμη ὅμως αὕτη ἀπορρίπτεται ὑπὸ πλείστων ἀποδεχομένων, ὅτι ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ θυσίας τράγου, ᾠδομένων μετὰ μιμικῶν κινήσεων τῶν διθυράμβων τούτων. Ταῦτα ἐγίνοντο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ ἐν τῇ τοῦ Διονύσου ἑορτῇ, τοῖς Ἀθηναίοις ἐν Ἀθήναις ὅμως ἡ τραγωδία διεπλάσθη σὺν τῷ χρόνῳ οὕτως. Ἀγομένης τῆς τῶν Ἀθηναίων ἑορτῆς, εἰς τῶν τοῦ χοροῦ, περὶ τὸν Διονύσου βωμὸν ἱσταμένου, προβαίνων τῶν ἄλλων ἀνέβαινεν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν βωμὸν τραπέζης, ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ θυσία (ἐλεός), καὶ διελέγετο πρὸς τὸν χορόν. Ὁ προαγαγὼν ὅμως τὴν τοιοῦτω τρόπῳ γινομένην τραγωδίαν εἰς ἀπλοῦν καὶ ἀτελὲς δρᾶμα ἦν ὁ Θέσπις, ὃς εἰσηγητὴς ἐγένετο τοῦ πρώτου ὑποκριτοῦ (ἀπὸ τοῦ ὑποκρίνεσθαι = ἀποκρίνεσθαι εἰς τὸν χορόν), ὑποκρινομένου διαδοχικῶς πολλὰ πρόσωπα τοῦ αὐτοῦ δράματος καὶ φέροντος προσωπεῖα ἐξ ὀθόνης κατεσκευασμένα. Ἐντεῦθεν προῆλθε καὶ ὁ μεταξὺ χοροῦ καὶ ὑποκριτοῦ διάλογος.

² Σ. Μ. Μνδεῖς ὑπολάβη, ὅτι ἡ τραγωδία προῆλθεν ἐκ τῆς περιαγωγῆς τοῦ Θεσπιδος ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ τῶν ἐξ Ἀμάξης λεγόμενων σκωμμάτων· αὕτη ἔλαβεν ὑπαρξιν καθ' ἃ ἐν τῇ προηγουμένη σημειῶσει ἐξέθεμεν.

στεως καὶ γυναικῶν πρόσωπα ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τοσούτων ἔτυχεν ἀκροατῶν καὶ τοσοῦτον συνεκίνει αὐτούς, ὥστε κατεδικάσθη ποτὲ εἰς πρόστιμον, διότι διὰ τινος θέματος ληψθέντος ἐκ συμβάντος τῶν χρόνων ἐκείνων, τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσεως τῆς Μιλήτου, μέχρι δακρύων συνεκίνησε τὸ πλῆθος.¹ Ἄλλ' ὅπως τοιαύταις τραγικαῖς παραστάσεσιν ἐπακολουθήσῃ ἀρμόζον πρὸς τὴν τοῦ Βάκχου ἐορτὴν φαιδρὸν δρᾶμα, ἐξέυρε **Πρατίνας** ὁ Φιλίσσιος περὶ τὸ 500 π. Χ. τὸ μυθικὸν σατυρικὸν δρᾶμα, ἐν ᾧ ὁ χορὸς τῶν σατύρων καὶ συληνῶν μιμούμενος χλευαστικῶς δι' ἀσμάτων καὶ ὀρχήσεων τὴν σοβαρότητα τῆς τραγωδίας μετέβαλλε πάλιν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ἡθροισμένου πλήθους ἐπὶ τὸ φαιδρότερον. Ἐπεξεργασίας ἐπὶ τὸ βέλτιον τοιαύτης φύσεως δραμάτων, ἐφ' οἷς ὕστερον εὐδοκίμησεν ὁ Αἰσχύλος ὡς ἀριστοτέχνης, ἐποίησαν **Ἀριστίας** ὁ υἱὸς καὶ μαθητῆς τοῦ Πρατίνου καὶ **Χοιρίλος**² ὁ Ἀθηναῖος (590), ὅστις οὐ μόνον ἔγραψεν ἥδη, ὡς λέγεται, πλήρη δράματα, ἰδρύσας πρὸς τοῦτο καὶ θέατρον, ἀλλὰ

¹ Σ. Μ. Καθ' Ἡρόδοτον IV, 21. Οἱ Ἀθηναῖοι «ἐζημιώσαν μιν (Φρυνίχον) ὡς ἀναμνήσαντα οἰκία κακὰ χιλίησι δραχμῇσι καὶ ἐπέταξαν μῆκετι μηδὲνα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι». Ὡς παρὰ τῷ Θεοπίδῃ οὕτω καὶ παρὰ τῷ Φρυνίχῳ ἐπεκράτει ὡς σπουδαιότατον τῆς τραγωδίας μέρος ὁ χορὸς, ὃν καινοτομήσας οὗτος διήρεσεν εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἕργον διάφορον. Ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῷ δράματι τοῦ Φρυνίχου **Φοινίσσαις** τὸ μὲν ἐν μέρος τοῦ χοροῦ ἀπετέλουν οἱ τῶν Περσῶν μεγιστάνες, οἵτινες μαθόντες τὴν ἐν Ἑλλάδι ἦταν τοῦ Ξέρξου συσκέπτονται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους· τὸ δ' ἕτερον παρθέναι, Φοινίσσαι, αἵτινες ἐν τοῖς περδικαῖς ἀνακτόροις διατρίβουσαι, ἐθρῆνουν τὴν ἀπώλειαν τῶν οἰκείων ἐν Σαλαμῖνι (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκες 220)· ὥστε, ἐπειδὴ καὶ παρὰ Φρυνίχῳ τὸ σπουδαιότατον μέρος ἦν ὁ χορὸς, πολὺ μέρος εἶχε καὶ ἡ ὀρχησις καὶ μουσική, ἥς τὰς μελωδίας διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τερπνὸν καὶ θρηνῶδες πολὺ ἠγάπησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μέχρις ἔτι τῶν χρόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

² Σ. Μ. Περὶ μὲν Πρατίνου καὶ Ἀριστίου ἴδε Πausan. II, 13, 6. Ἀθην. XI, 461. XIV, 417. XV, 686. Περὶ δὲ Χοιρίλου Σουίδαν, ὃς παραδίδωδιν, ὅτι οὗτος ἐποίησεν 150 δράματα.

καὶ πολὺ καθόλου ἐπεμελήθη, ὥπως τελειοτέραν ἀποδείξῃ τὴν σκηνικὴν τῶν δραμάτων οἰκονομίαν.

Ἦσαν ἤδη αἱ ἑλληνίδες ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀποικίαι ὑποτεταγμέναι ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τοὺς Πέρσας, ὅτε ἡ ἀπόπειρα, ὥπως τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἀθηναίων ἀποσεισθῇ ὁ ξένος ζυγός, ὀλεθρίαν ἔσχεν ἑκβασιν· οἱ στρατοὶ ὅμως, οὓς ἡ Περσία ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥπως ἐκδικήσῃ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν, ἠττήθησαν ἐντελῶς ἐν ταῖς ἀξιομνημονεύτοις ἐκείναις μάχαις ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς. Αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες κατὰ τοὺς δεινοὺς ἐκείνους δι' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα χρόνους αἰέποτε προεμάχοντο, καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐνεπρήσθησαν· ἀνεκαινίσθησαν ὅμως αὖθις ὑπὸ τοῦ νικήσαντος ἐν Σαλαμῖνι τοῦ Πέρσας Θεμιστοκλέους, ὅστις καθεῖλκυσεν αὐτὰς πρὸς τὴν θάλασσαν κατασκευάσας τὰ πρὸς τὸν Πειραιᾶ τείχη.¹ Κίμων ὁ περσοκτόνος ἐλευθερώσας ἔπειτα καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας τοῦ πιέζοντος ξένου ζυγοῦ, κατέθραυσε τὴν κατὰ θάλασσαν τῶν Περσῶν δύναμιν τελέως καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην² (449 π. Χ.), ἥτις προσεπόρισε τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Τοῦντεῦθεν δὲ ἥ τε δύναμις καὶ ὁ πλοῦτος τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως ἐπνυξάνετο ἐπὶ μᾶλλον. Ἐπὶ Περικλέους, μάλιστα δ' ἀπὸ τοῦ 470 — 430, ἐκτῆσαντο αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν μεγίστην καὶ λαμπροτάτην ἀκμὴν. Διὰ τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους ὠραίσθη-

¹ Σ. Μ. Ἴδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1888 ἐκδοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 73 καὶ ἐξῆς.

² Σ. Μ. Ἡ εἰρήνη αὕτη, κ ι μ ω ν ε ι ο ς συνήθως καλουμένη οὐδέποτε ἐγένετο, ἐπλάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηνῆνσι ῥητόρων, ὥπως ψέγωσι τοὺς Σπαρτιάτας ἐπὶ τῇ ἐπ' Ἀνταλκίδου τῷ 387—6 εἰρήνῃ. ἦν ὕ β ρ ι ν τ ῆ ς Ἑ λ λ ᾶ δ ο ς λόγῳ τῷ δικαιοτάτῳ καλεῖ ὁ Πλούταρχος. Ἡ ψευδὴς αὕτη εἰρήνη ὑπελαμβάνετο γενομένη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπ' Εὐρυμέδοντι ποταμῷ τῆς Παμφυλίας διττὴν τοῦ Κίμωνος νίκην, ἥτις ὅμως δὲν ἐγένετο ὡς ἐσφαλμένως νομίζει ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς τῷ 449, ἀλλὰ τῷ 465, Θουκ. I, 100. Διόδωρ. XI, 60. 61. Πλουτ. Κίμ. 12. Πρόβλ. Kurtius Gr. Gesch. II⁶, 140. Dunker. Gesch. des Altertums VIII. 168 Anm. und. 208 ff

σαν αἱ Ἀθῆναι δι' ἐξόχων ἀνδριάντων καὶ μεγαλοπρεπῶν κατασκευῶν, ὧν προεῖχον ὁ ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸ Ὠδεῖον, ὅπερ ὠκοδομήθη ἐξ ἐπίτηδες, ὅπως ἐν αὐτῷ καὶ μουσικαὶ διδασκαλαὶ γίνωνται καὶ ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνες τελῶνται.

Ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν Ἑλλήνων φιλολογία τὸ πολυτιμότεον αὐτῆς στολίσιμα ἔσχεν ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ **Αἰσχύλου**, τοῦ **Σοφοκλέους** καὶ **Εὐριπίδου**, αἵτινες ἀναζωπυρρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν μεγαλουργῶν ἐκείνων χρόνων καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνακτηθείσης ἀνεξαρτησίας πολὺ ὑπερέβαλον πάντα τὰ προγενέστερα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως κατὰ τὴν μεγαλομέρειαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν θεμάτων, κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ὑποθέσεων καὶ κατὰ τὴν τελειότητα τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Αἰσχύλος, ὅστις συνεπολέμησε τὰς πρὸς τοὺς Πέρσας μάχας, ἦν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅτε μετὰ τὴν ἐνδοξον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι νίκην τῷ 480 π. Χ. ὁ Σοφοκλῆς πεντεκαίδεκάτης ὧν ἐξελέγη διὰ τε τὴν μουσικὴν ἐμπειρίαν καὶ τοῦ σώματος τὸ κάλλος, ὅπως ὡς ἡγεμῶν τοῦ ἐκ νεανιῶν χοροῦ προηγήθη κρούων τὰς τῆς λύρας χορδὰς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς νικητηρίου ὀρχήσεως. Ὁ δ' Εὐριπίδης ἐγεννήθη τὸ αὐτὸ ἔτος¹ ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Αἰσχύλος εἰσαγαγὼν εἰς τὸ λυρικὸν δράμα τὸν διάλογον ἀντὶ τῶν μέχρι ποῦδε συνήθων δι' ἐνὸς μόνου ὑποκριτοῦ ἐπεισοδίων ἐδίδαξε μόνος τὸν χορὸν ἀποτελοῦντα ἔτι καὶ νῦν τὴν βάσιν τῆς τραγωδίας ἐν τε τῷ ἄσματι καὶ τῇ ὀρχήσει. Διαρρυθμίσας δὲ τὴν τε σκηνὴν καὶ τὴν τῶν ὑποκριτῶν στολὴν ἐπὶ τὸ συμμετρικώτερον, διεσκεύασε πρῶτος τὴν τραγωδίαν καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου καὶ κατὰ τὴν μουσικὴν καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς ὡς ἐνέπρεπε τῷ ὄντι εἰς καλλιτέχνημα ἀπαράμιλλον. Ὁ μαραθωνομάχος Αἰσχύλος γεννηθεὶς τῷ 525 π. Χ. ἐν Ἐλευσίνι, ἀπεδήμησε περὶ δυσμὰς βίου δραστηριωτάτου εἰς Σικελίαν, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ Σοφο-

¹ Σ. Μ. Ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, τυγχάνει πεπλανημένη οὔσα.

κλῆς, ὅστις ἐγεννήθη ἐν τῷ ἐγγύς τῶν Ἀθηνῶν δήμῳ τῆς Ἀττικῆς Κολωνῷ, ἔλαβε νικήσας αὐτὸν τὸν δάφνης στέφανον. Προσεπαυξήσας¹ ὁ περίτεχνος οὗτος τραγωδοποιὸς τοὺς ὑποκριτάς, κατέστησε σπουδαιότερα τὰ τε ἐπαισόδια καθόλου καὶ τὸν χορὸν καὶ ἤγαγε τὰς ἑαυτοῦ τραγωδίας ὡς πρὸς τε τὴν διαρρύθμισιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ὑποθέσεων εἰς μεγίστην τελειότητα. Ὁ Σοφοκλῆς ἐπέζησε τοῦ Εὐριπίδου, ὃς μᾶλλον ἐπὶ ἐπιδείξει καὶ ἐνεργητικότητι ἢ ἐπὶ βαθυγνωμοσύνῃ διεκρίνετο.² Προσθέσας εἰς τὴν τραγωδίαν τὸν **π ρ ὀ λ ο γ ο ν**³ πολὺν ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰς ψυχικὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις δι' ἰσχυροτέρων ἐπικουρημάτων, εἰσαγαγὼν τούτου ἕνεκα εἰς τὸ δράμα καὶ πάσας τὰς καινοτομίας τῆς μουσικῆς, αἵτινες πρόσφοροι ἦσαν εἰς τοὺς ἰδίους σκοπούς.

Ἡ **τ ρ α γ ω δ ί α**, ἐξαρθεῖσα ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων ἀριστοτεχνῶν εἰς τέλειον καλλιτεχνικὸν ἔργον, τὸ μουσικὸν ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων δράμα, ἐν ᾧ ἀρμονικῶς συννηώθησαν ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσική, ἡ μιμικὴ καὶ ὄρχησις καὶ ἡ σκηνικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότης. Ἐτι μέχρι τῶν ἐνδόξων χρόνων, καθ' οὓς τοῦ λαοῦ τούτου προέστη ὁ μεγαλοφύεστατος τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν **Περικλῆς**, ἐδιδάσκοντο ἐν Ἀθήναις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρία δράματα (**τ ρ ι λ ο γ ί α**), ὧν αἱ ὑποθέσεις ἐλαμβάνοντο ἢ ἐκ τῶν μύθων ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ κύκλου, καὶ ἐν **σ α τ υ ρ ι κ ὲ ν (τ ε τ ρ α λ ο γ ί α)**. Διδασκομένων τῶν δραμάτων, προσήρχοντο εἰς τὸ εὐρύχωρον θέατρον⁴ ἐν ὑπαίθρῳ 20-30 χιλ. θεατῶν⁵ ἡ δὲ διδασκαλία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρωΐας

¹ Σ. Μ. Ὁ Αἰσχύλος προσέθηκε τὸν δεύτερον ὑποκριτὴν, ὅπως ἀνταγωνισμὸς τις ἐπὶ τῆς σκηνῆς γίνηται· ὁ δὲ Σοφοκλῆς τὸν τρίτον. Κωφὰ πρόσωπα πολλὰ ἠδύναντο νὰ συμπαρίστανται.

² Σ. Μ. Κατὰ Ἀριστοτέλ. ποιητ. 25 ὁ Σοφοκλῆς ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς μὲν «ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους οἷους δεῖ, Εὐριπίδης δὲ οἷοί εἶσιν».

³ Σ. Μ. καὶ τὸν «ἐκ μηχανῆς θεόν».

⁴ Σ. Μ. Περί τοῦ Ἀθήνησι θεάτρου τοῦ Διονύσου ἴδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 47 καὶ 137 καὶ ἐξῆς.

⁵ Σ. Μ. Ἐν τῷ Ἀθήνησι θεάτρῳ τοῦ Διονύσου πλὴν τῶν 16 χι-

έτελεύτα περὶ ἐσπέραν' ἐν δὲ ταῖς ἐορταῖς, αἵτινες διήρουν πολλὰς ἡμέρας, οἷα τὰ μεγάλα Διονύσια, ἐδιδάσκοντο δώδεκα μέχοι πεντεκαίδεκα κατὰ διαδοχὴν τραγωδίαι. Τῶν δραμάτων ὁ διάλογος, ὅστις πάντοτε μέλος¹ καλεῖται, ἡχοδέστερος ἦν καὶ ῥυθμικῶς συμμετρικώτερος ἢ ὁ κοινὸς λόγος καὶ πιθανῶς ὅμοιος πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν καλούμενον recitative.² Ἐν τούτῳ ἠδύναντο οἱ ὑποκριταὶ τὸν μὲν χρόνον νὰ μεταβάλλωσι, μετριάζοντες ἢ ἐπιταχύνοντες αὐτόν, τὰς δὲ φωνὰς αὐτῶν νὰ ὑποβοηθῶσι διὰ τῶν τόνων τῆς λύρας. Ἐν τῷ μονολόγῳ ὅμως, ἐν ᾧ ὁ ὑποκριτὴς μετὰ παρρησίας ἔδει νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ διακατέχοντα αὐτὸν σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα, ὑψοῦτο ἅμα πρὸς τῇ ὑπερπληρώσει τῶν αἰσθημάτων καὶ ἡ φωνὴ ἀποτελοῦσα ῥῆσμα (μ ο ν ω ρ ὀ ῖ α ν).³

λιάδων ἐλευθέρων ἀνδρῶν συνήρχοντο καὶ αἱ πολίτιδες γυναῖκες καὶ πλῆθος πολὺ ξένων.

¹ Σ. Μ. Μέλη ἐκαλοῦντο πάντα τὰ ῥήματα καὶ τὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ τὰ τοῦ χοροῦ.

² Σ. Μ. Ὁ διάλογος μέσον τι ἦν ἀπαγγελίας καὶ φῶνς· ἴσως ἡ παρ' Ἀριστοτέλει παρὰ κατὰ λόγῳ. Προβλ. 9, 6 καὶ Πλουτ. Ἠθικ. p. 1140, F. ἢ καὶ τὸ παρ' Ἀριστοξ. Ἄρμον. I. σελ. 18. Meibom. λογῶδες μέλος λεγόμενον «λέγεται γὰρ δὴ καὶ λογῶδες τι μέλος τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν προσφθειῶν, τὸ ἐν τοῖς ὀνόμασι. Φυσικὸν γὰρ τὸ ἐπιτείνειν καὶ ἀνίεναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι». Ἀπορριπτέα δὲ φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπὸ Μάλτου (σελ. 58) μετάφρασις τῆς λέξεως recitative διὰ τῆς φράσεως λογαοιδικοῦ μέλου· διότι ἡ λέξις λογαοιδικός οὐχὶ περὶ μέλους κυρίως λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ μέτρων. Λογαοιδικοὶ ἐπὶ παραδείγματι καλοῦνται οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ ἰσχυρότερος δακτυλικὸς ῥυθμὸς μεταβαίνει εἰς τὸν ἀσθενέστερον τὸν τροχαϊκὸν οὕτως ὥστε φαίνονται ὄντες μέσον μεταξὺ ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ ῥυθμοῦ. Ἴδε Διογένη. Λαέρτ. 4, 65. Ἀριστείδ. Κοῖντλ. Gaisf. Hefaeist p. 275.

³ Σ. Μ. Μονωδίαις μακραῖς μάλιστα ἐχρήσατο ὁ Εὐριπίδης σκηνικός φιλόσοφος ἐπικληθεὶς δι' αὐτῶν δέ, σπουδαιότατα τοῦ δράματος μέρη ἀποτελουσῶν, ἐξεδήλου ὁ πρωταγωνιστὴς σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα. Σκώπτων τὸν Εὐριπίδην ὁ πολεμιώτατος αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις λέγει, ὅτι ἀνέτρεφε μονωδίαίς τὸ δράμα· προβλ. στίχ. 1330.

Ἵψος καὶ βάθος, μῆκος καὶ βραχύτης τῶν τόνων ἦσαν σύμφωνα καθ' ὠρισμένους κανόνας οὕτως, ὥστε καὶ δυνατὸν ἦν αὐλὸς συνοδεύων νὰ παρακολουθῇ τόνον πρὸς τόνον τῇ οὕτω πως κανονισθεῖσῃ μελωδίᾳ. Ἄν ὅμως τοιαῦτα κατὰ ῥυθμικοὺς κανόνας (νόμους) συντεθειμένα ἄσματα καὶ χρονικὴν συμμετρίαν εἶχον, ἄδῃλον, εἰ καὶ οἱ τὸ ζήτημα τοῦτο πολλὰκις ἐρευνήσαντες καὶ λεπτομερῶς ἐξετάσαντες οὐδέποτε εἰς πιθανόν τι ἐξαγόμενον ἐξίκοντο. Ὁ τραγῳδός, ὅστις συνήθως καὶ αὐτὸς ἐλάμβανε μέρος ἐν τῇ ἐκτελέσει, συνετίθει ἅμα καὶ τὰς μελωδίας καὶ ἐδίδασκεν αὐτὸς τοὺς τε ὑποκριτὰς τοὺς θεατρικοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων καὶ τὸν χορὸν δι' ἐπαναλαμβανομένης ὑποβολῆς καὶ ὑπαγορεύσεως ἐπεξηγῶν καὶ προάδων μόνος. Ὁ χορὸς ἐπὶ μὲν Αἰσχύλου συνίστατο ἐκ πεντήκοντα¹ προσώπων, ὕστερον ὅμως ἡλαττώθη εἰς πεντεκαίδεκα. Τὰ ἀδόμενα ὑπὸ τοῦ χοροῦ² ἦσαν τῷ ὄντι ἄσματα· αἱ δ' ἁρμο-

¹ Ὁ κύκλιος διθυραμβικός ἐπὶ Ἀρίονος χορὸς συνίστατο κατ' ἀρχὰς ἐκ 50 προσώπων, ἅπανα ὕστερον ἐγένοντο ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα διαιρεθέντα εἰς 4 δωδεκάδας, ὧν πάλιν ἐκάστην δωδεκάδα εἶχον τὰ 4 δράματα τῆς Αἰσχύλου τετραλογίας (3 τραγῳδίαί καὶ 1 σατυρικός). Ὑστερον ὅμως ὁ Σοφοκλῆς νύξησε τοὺς χορευτὰς ἀπὸ 12 εἰς 15 παραμείναντας καὶ ἐπὶ τῶν Εὐριπίδου δραμάτων. Ὁ χορὸς ἴστατο ἐν τῷ κέντρῳ τῷ καὶ χθαμαλωτάτῳ τοῦ θεάτρου μέρει καλουμένῳ ὀρχήστρα, ἥτις κατὰ τὸν κ. Doerpfeld ἰσόπεδος ἦν πρὸς τὴν σκηνὴν, ὑπολαμβανομένην συνήθως πολλῷ ὑψηλοτέρῃ κατὰ τὰ περισθάνοντα τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου λείψανῳ. Ἡ τοιαύτη ὅμως τῆς σκηνῆς μετασκευὴ ἐφ' ὑψηλοτέρου ἐδάφους ἐγένετο ἐν ὑστέροις χρόνοις, καθ' ἃ ἀπέδειξεν ὁ περιφανὴς ἀρχαιοδίφης οὗτος ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Μεγαλοπόλει θεάτρου. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀρχήστρας ἦν ἡ θυμέλη, περὶ ἣν ἀντικαταστήσαν τὸν τοῦ Διονύσου βωμόν, περὶ ὃν ὠρχεῖτό ποτε ὁ ἐπ' Ἀρίονος χορὸς, καθίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς οὗτος ἐν τάξει, κύκλιος· ὅτε ὅμως δραματικὸν προσέλαβε χαρακτῆρα, ἐγένετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς τετραγώνος, τρέψας τὸ μέτωπον πρὸς τὴν σκηνὴν μετὰ αὐτῆς καὶ τῆς θυμέλης, ὅπως μετὰ τῶν δρώντων τῆς τραγῳδίας προσώπων εὐκόλως διαλέγεται.

² Σ. Μ. Ἐναλασσομένων τῶν ῥυθμῶν συμμετεβάλλετο καὶ ἡ ἁρμο-

νίαι, αἱ διὰ τὰ ἄσματα ταῦτα συντεθειμέναι, τοσοῦτον ἦσαν ἀπλαῖ, ὥστε ἐνίοτε οἱ θεαταὶ συνήδων τοιαύτας γνωστάς αὐτοῖς μελωδίας. Ὁ χορὸς συνιστάμενος πάντοτε ἐξ ἀνδρῶν, καὶ ἂν γυναῖκες ἔδει νὰ ἀποτελῶσιν αὐτόν, ὠδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ κορυφαίου καὶ ἐξῆρχε τῶν ὑπὸ ὀργάνων συνοδευομένων ἁσμάτων διὰ μεγαλοπρεποῦς βαδίσματος καὶ μιμικῶν ὀρχήσεων ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κινήσεις τῶν ὑποκριτῶν ἦσαν ἀείποτε μεγαλοπρεπεῖς μετὰ χάριτος γινόμεναι καὶ ῥυθμοῦ, ὥστε πᾶσα τῆς τραγωδίας σκηνὴ νὰ ἐνδεικνύη ἅμα πλαστικὴν εἰκόνα εὐστόχως διατεταγμένην. Ἐνίοτε τοῦ ἁσματος ἐξῆρχον εἰς ἡ δύο αὐλοί· ἄλλως ὅμως συνώδευον τὰ μουσικὰ ὄργανα τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συλλαβικὸν ἄσμα ἢ ἐν ὁμοφωνίᾳ ἢ ἐν διὰ πασῶν συμφωνίᾳ (ἐν Octave) ἢ συνεπήχουν, ὅπως τηρήσωσι τὸν ῥαψδοῦντα ὑποκριτὴν εἰς βαρὺν ἢ ὑψηλὸν τόνον, ὅστις ἐπρεπε ν' ἀναλογῇ πρὸς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐνίοτε δ' ὑπεδήλουν τὰ ὄργανα καὶ μόνον τὸν ῥυθμὸν, ὅστις ἀπετέλει παρ' Ἑλλήσι χάριν ἀπαράμυλλον τῆς ἐλλληνικῆς μουσικῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐνεδεικνυτο διὰ πλαταγήματος κογχυλίων ἢ διὰ τοῦ κρότου, ὃν ἐποίουν τὰ ὑποδήματα σιδηρᾷ ἔχοντα πέλαματα.

νία· διότι ὡς δι' ἐκείνων οὕτω καὶ διὰ τῆς μουσικῆς ἐξεδήλου ὁ χορὸς κατὰ τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δρώμενα τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ὅτε μὲν ἐκφράζων θαῖψιν ἐπὶ τοῖς γινόμενοις, ὅτε δὲ φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος, ὅτε δὲ χαρὰν καὶ εὐθυμίαν. Καὶ αὗται δὲ αἱ στροφαὶ καὶ ἀντιστροφαὶ ἐκ τῶν κόμμων (κοπετῶν, θρήνων) προελθοῦσαι διάφορον εἶχον μουσικὴν σύνθεσιν κατὰ τε τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν διάφορον ἐκδήλωσιν τῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων, ἐκδηλουμένων καὶ δι' ὀρχηστικῶν κινήσεων μᾶλλον ἢ ἥττον ζωηρῶν. Ἐν τῷ ποικιλωτάτῳ διαλόγῳ δὲν συνῆδεν ἐν πολυφωνίᾳ ὁ χορὸς ἅπας πάντοτε (Αἰσχύλ. Πέρσ. 153 καὶ 154), ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις ὅτε μὲν μέρος τοῦ χοροῦ, τὸ ἡμιχορίον, (Σχολ. εἰς Αἰσχύλ. Εὐμέν. 139. ἐπτὰ ἐπὶ Θόδ. 94. 1066. Σοφοκλ. Αἰ. 866. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 117. Εὐριπ. Ἴων 184), ὅτε δὲ εἰς μόνος χορευτῆς ὡς ἀντιπρόσωπος πάντων.

¹ Σ. Μ. Οἱ νόμοι ἢ ὡς ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγομεν οἱ σκοποί, ἢ ὡς ὁ Πλάτ. ἐν πολιτείᾳ δ' 424. C. λέγει : τρόπος ᾧ δῆς καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἡ χοί.

Ἐν ταῖς Ἀθήνησι σχολαῖς ἐδιδάσκετο ἥδη ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν ὑπὸ Σόλωνος¹ (594) πλὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ γραμματικῆς, τῆς ἱστορίας καὶ μαθηματικῆς καὶ ἡ μουσική. Ἐπὶ Περικλέους ὅμως τοσοῦτον διεδόθη ἡ ἐλευθέριος αὕτη τέχνη, ὥστε ἀπαραίτητος τοῦντεῦθεν ὑπελαμβάνετο πρὸς παιδευσιν. Περὶ τὴν μουσικὴν ἡσχολοῦντο καὶ ὁ Σωκράτης καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς, ὅστις διδάσκαλον ἔσχε τὸν κοινὸν ἀμφοτέροις τούτοις φίλον Δάμωνα.² Αἱ ὅλως ἴδιαι καὶ πρωτότυποι συνθέσεις τοῦ μελοποιοῦ τούτου, ὅστις καὶ ὡς σοφιστὴς γινώσκεται, φαίνεται, ὅτι οὐδέποτε ἀπέτυχον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένης ἐπιδράσεως. Ὅτε δέ ποτε ὁ ἥχος ἀγρίου φρυγικοῦ αὐλοῦ σφοδρῶς ἐξήγειρε καὶ κατετάραξε νεανίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συμποσιάζοντας καὶ οἶνω βεβαρυμένους, κατεπράυνεν ὁ Δάμων διὰ τίνος σεμνῆς κατὰ δώριον τρόπον ἐκτελεσθείσης μελωδίας. Ὡς δὲ μέχρι τοῦδε ἀγαπητότατον ὄργανον ἦν ἡ λύρα, οὕτω τοῦντεῦθεν ἡγαπήθη ὁ αὐλὸς μάλιστα. Ἐν θρησκευτικαῖς θυσίαις καὶ τοῖς ἐν θεάτροις χορικοῖς ᾠμασι χοῦσις ἐγένετο αὐλῶν· ἐνίοτε δὲ καὶ ποιηταὶ καὶ ὑποκριταὶ καὶ ῥήτορες ἔτι ὁμιλοῦντες συνοδεύοντο δι' αὐλοῦ, οὗ ὁ ἥχος σύμμετρος ἦν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀπαγγελλομένων. Ἐν χρήσει δ' ἦσαν ὁ ἀπλοῦς αὐλὸς καὶ ὁ διάυλος ἴσου ἢ ἀνίσου μεγέθους κεκοσμημένος δι' ἐπιγλωττίδος, ἐπιτιθεμένης ἐπὶ καλαμίνων

¹ Σ. Μ. Πλὴν τῶν γυμνασίων (γυμναστηρίων), δημοσίων ὄντων, δὲν εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι ὁ Σόλων ἴδρυσε σχολὰς καὶ δὴ δημοσίας. Τοῦναντίον γνωστὸν τυγχάνει μάλιστα, ὅτι ἡ τῶν παιδων ἀγωγή καὶ παιδεύσις καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν ἔτι ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων ἀνατεθειμένη ἦν εἰς τε τὸν οἶκον (μέχρι τοῦ 6 τῆς ἡλικίας ἔτους) καὶ εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες πρὸς τῇ κατ' οἶκον ἐπιμελείᾳ ὠδήγουν τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ 6 ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὰ σχολεῖα, ἰδιωτικὰ ὄντα, ὅπως ἐκμάθωσι τὸν Ὅμηρον, μουσικὴν καὶ ἄλλα μαθήματα καὶ εἰς τὰς παλαίστρας καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀσκήσιν.

² Σ. Μ. Περὶ Δάμωνος ἴδε Πλάτ. Λάχ. 180, Δ. 197, Δ. Πολιτ. γ' 400, Β. Ἀθῆν. XIV, 628.

αὐλῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐπιφανεῖς ἰδίως καὶ πολυθρύλητοι ἦσαν καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διεσπαρμένοι οἱ Θηβαῖοι αὐληταί, ὧν μάλιστα προεῖχεν ὁ **Ἀντιγενίδας**,¹ μαθητὴς γενόμενος τοῦ **Φιλόξενου**² ὀνομαστοῦ καὶ ὡς ποιητοῦ.

¹ Σ. Μ. Ἀντιγενίδαι αὐληταί δύο ἐγένοντο Θηβαῖοι ἀμφότεροι· διὸ καὶ συγχέονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὸν τῆς γεννήσεως τόπον καὶ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα. Τούτων ὁ μὲν ἦκμασεν ἐπὶ Περικλέους, ὅστις Ἀλκιδιάδῃ τῷ ἀνεψιῷ ἐπέδωκεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς μουσικῆς (Γέλλ. XV, 17. Σουίδ.)· ὁ δέ, ὁ καὶ μεταβολὰς ἐπενεγκὼν ἐν τῇ τοῦ αὐλοῦ κατασκευῇ, ἐπὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἐπώνυμοι ταῦτα ἐγένοντο οἱ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα διδάσκοντες καὶ ᾄσματα συντιθέντες Ἀντιγενίδειοι (Πλουτ. περὶ μουσ. ΧΑΙ. Περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης II, 2. Θεοφρ. Περὶ φυτῶν ἱστορ. IV, 11, 4. Quintil. I, 11, 7).

² Σ. Μ. Φιλόξενος ὁ Κυθήριος (Σουίδ. Ἡσυχ. Διοδ. XIV, 46. Ἀθην. I, 6 καὶ 7. XV, 692) αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ Κύθηρα ἀλόντων καὶ ἀγορασθεὶς εἶτα ὑπὸ Ἀγισύλου τινός, παρ' ᾧ μύργμνη ἐκλήθη, ἐπωλήθη μετὰ τὴν τούτου τελευταίαν ὑπὸ Μελανιππίδου τοῦ διθυραμβοποιοῦ, ὃς ἐδίδασκεν αὐτὸν τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ὁ Φιλόξενος γνωριμώτερος ὢν ὥς διθυραμβογράφος μᾶλλον, διατρίβων ἐν Συρακούσαις παρὰ Διονυσίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐρρίφθη ὑπὸ τούτου εἰς τὰ λατομεῖα· διότι ἠρνεῖτο νὰ ἐπαινέσῃ τὰ ποιήματα τοῦ τυράννου μισχθηρὰ ὄντα (Παυσ. II, 3. Διοδώρ. XV, 6). Διαλλαγῆς ὅμως ὁ Διονύσιος τῇ τῶν φίλων παρακλήσει πρὸς τὸν Φιλόξενον παρέλαβε πάλιν ἐπὶ τὸ συμπόσιον καὶ ἐπηρεώτησεν αὐτὸν «ποῖά τινα φαίνονται τὰ ποιήματα». Ὁ δὲ «ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε, τοὺς δ' ὑπηρετάς τοῦ Διονυσίου προσκαλεσάμενος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαγαγεῖν ἐς τὰς λατομίας. Διὰ τὴν εὐτραπείαν τῶν λόγων τούτων μειδιάσας ὁ Διονύσιος ἤνεγκε τὴν παρηγορίαν, τοῦ γέλωτος τὴν μέμνην ἀμβλύνοντος». Ἀπὸ Σικελίας ὁ Φιλόξενος ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Λαίδαν τὴν νεωτέραν ὑπὸ Διονυσίου δωρηθεῖσαν (Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 179. Πλουτ. Ἀλκιβ. 39.), ἐντεῦθεν δ' εἰς Ἀσίαν, ἐν ᾗ κατὰ Σουίδαν ἀπέθανεν ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἠκροᾶτο, τοῦ Ἀντιγενίδου ἀναγινώσκοντος, τῶν ποιημάτων αὐτοῦ (Πλουτ. Ἀλέξ. 8. Σουίδ. ἐν λέξει Ἀντιγενίδας), ἅτινα οἱ μὲν τῶν Ἀρκάδων παῖδες ἐδιδάσκοντο (Ἀθην. XIV, 226. Πολυβ. IV, 20, 9), ὁ δ' Ἀριστοφάνης (κατὰ Πλουτ. περὶ μουσ. XXX) σφοδρῶς προσέβαλε. Λέγει δ' ὁ Πλούταρχος τὰ ἐξ ἧς. «Καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς μνημονεύει Φιλόξενου καὶ φησὶν, ὅτι εἰς τοὺς

Ὁ Ἀντιγενίδας φαίνεται, ὅτι οὕτω διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὁπῶν ἐβεβλῆκε τὸν αὐλόν, ὥστε ἡδύνατο δι' αὐτοῦ ν' αὐλῇ καὶ τοὺς πέντε ἑλληνικοὺς νόμους (τρόπους ῥῥῃς), ἀναγκαίου ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις ὄντος πρὸς πάντα τρόπον ῥῥῃς ἰδίου, κεχωρισμένου αὐλοῦ. Πολλάκις ὁ Ἀντιγενίδας συνώδευε τὰ ἄσματα τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦ αὐλοῦ· παρ' ὀλίγον ὅμως ἐποιεῖτο τὸν παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινον. Πρὸς τινα δὲ τῶν μαθητῶν, ὅστις νύλησε μὲν θαυμασίως, ὀλίγον δ' εὐδοκίμησεν εἶπέ ποτε τοῦ λοιποῦ αὐλησον ταῖς μούσαις καὶ μοί.

Ὡς μέγα δυνάμενοι ἀνακαινιστὰι καὶ προσδιδαστὰι τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀπαντῶσι περὶ τὸ τέλος τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου **Φρύνις** ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ τούτου δεινὸς ἀντίπαλος **Τιμόθεος** ὁ Μιλήσιος, οἵτινες ἔτυχον μὲν μεγίστων τιμῶν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, θαυμαζόντων αὐτούς, ὑπέστησαν ὅμως καὶ μομφὰς δριμείας ἐπὶ ταῖς καινοτομίαις ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μάλιστα ὑπελαμβάνοντο ἀμφοτέροι ὥς οἱ αἰτιοὶ τῆς ταχείας μετ' αὐτοὺς παρακμῆς τῆς μουσικῆς. Ὁ Φρύνις προσθέσας δύο ἔτι χορδὰς εἰς τὴν κιθάραν, ἥτις πολέμιον δεινὸν καὶ ἀντίζηλον ἐπικίνδυνον νὰ πολεμήσῃ εἶχε τὸν νῦν προέχοντα καὶ προτιμώμενον αὐλόν, ἐτροποποίησεν ἐπὶ τὸ ποικιλώτερον τὸ ἄσμα. Τούτου ἔνεκα ὅμως τὰ ἄσματα αὐτοῦ φορτικώτερα καὶ ποικιλώτερα ὑποληφθέντα κατεχλευάσθησαν καὶ κατεκρίθησαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν νεφέλαις (960—975).

Δίκαιος λόγος.

«Λέξω τοῖνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, ὥς δέκεται,
 »ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν καὶ σωφροσύνην νένομιστο.
 »Πρῶτον μὲν γὰρ ἔδει παιδὸς φωνὴν γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι·

κυκλίους χοροὺς μέλη εἰσπνέγκατο. Ἡ δὲ μουσικὴ (προσωποποιουμένη) λέγει ταῦτα·

Ἐξαρμόσιους ὑπερβολαίους τε ἀρσίοους
 καὶ νιγλάρους (αὐλοῦς, οὓς οἱ παλαιοὶ ἐπὶ τῇ κωπηλασίᾳ ἔχρωντο) ὥσπερ τετὰς
 [ράφάνους ὄλην
 κάμπτων με κατεμέστωσεν].

»εἴτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς κιθαριστοῦ
 »τοὺς κωμήτας γυμνοὺς ἀθρόους, καὶ κρινωδῆ καταλίφαι.
 »Εἴτ' αὖ προμαθεῖν, ἅσμι' ἐδίδασκεν, τὸ μηρὸ μὴ ξυνέχτοτος,
 »ἢ Παλλὰδα περσέπολιν θεωῖν, ἢ Τηλέπορον τι βῶμα,
 »ἐντεταμένους τὴν ἁρμονίαν, ἣν οἱ πατέρες παρέδωκαν.
 »Εἰ δέ τις αὐτῶν βομολοχεύσαιτ', ἢ κάμψαιεν τινα καμπήν,
 »οἷας οἱ γὰρ κατὰ Φρύνιν ταύτας τὰς δυσκολοκάμπτους,
 »ἔπειτρίβετο τυπτόμενος πολλὰς εἰς τὰς Μούσας ἀφαιλῶν».

Ὁ Φρύνις, τελουμένων τῶν Παναθηναίων τῷ 457, ὁ
 πρῶτος ἐγένετο, ὅστις ἀγωνισθεὶς πρὸς κιθάραν ἐστεφα-
 νώθη· ἐν τοῖς ἐν Σπάρτῃ ὅμως τελουμένοις Καρνείοις θέ-
 λων νὰ μετὰσχη τῶν μουσικῶν ἀγώνων διὰ τῆς ἐννεα-
 χόρδου κιθάρας παρηνέθη ὑπὸ τῶν Ἐφέρων πρὸ τῆς προσ-
 ελεύσεως νὰ ἀποκόψῃ εἴτε τὰς βαρυτέρας εἴτε τὰς ὀξυ-
 τέρας χορδὰς κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογήν.¹ Ὁ Τιμοθέος
 νικήσας τὸν κρουματοποιὸν τοῦτον ἐν ᾧδῃ ὑπέστη καὶ
 αὐτὸς ὀλίγον μετὰ τὸ συμβὰν τοῦτο χρόνον ἀτυχίαν ἐτι
 σκληροτέραν ἐξωσθεὶς τῆς Σπάρτης· διότι προσέθηκεν εἰς
 τὴν κιθάραν τέσσαρας ἐτι νέας χορδὰς. Οἱ Σπαρτιάται ἐπι-
 δαλόντες τῷ Τιμοθέῳ τὴν ζημίαν ταύτην, διασωθεῖσαν
 ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Βοηθίου,² ἀφορμὴν ἔσχον, ὅτι τὴν τε ἀκου-
 στικὴν τῶν νέων αἰσθῆσιν διέφθειρε διὰ τοῦ πολλαπλα-
 σιασμοῦ τῶν χορδῶν καὶ τὰ πρότερον ἀπλᾶ καὶ συμμε-
 τρικά ἄσματα διελυμαίνετο διὰ τῶν νέων μελωδιῶν, ἐκ-
 τεθηλυμένον καὶ ποικίλον καὶ περίτεχνον χαρακτηῖρα ἔχου-
 σῶν. Παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ κιθαρωδικοὶ αὐτοῦ νόμοι, τὰ

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἀθηναίῳ (XIV, 636) ταῦτα λέγονται περὶ Τιμοθέου
 ὀλίγον παρηλλαγμένα. Ἐπιθι Ἡσύχ. Πλουτ. Περὶ μουσ. VI. Ἀθῆν.
 XIV, 638. Παρὰ δέ τοις Λακωνικ. ἀποφθ. τοῦ Πλουτ. ἀναγινώσκουμεν
 ἐν κεφ. VIII «Ἐμμεπής, ἔφορος Φρύνιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάρνῳ
 τὰς δύο τῶν ἐννεὰ ἐξέτεμεν, εἰπὼν, μὴ κακούργει τὴν μουσικὴν».

² Σ. Μ. Βοηθ. Περὶ μουσ. 4. Πλουτ. Περὶ μουσ. XII. XXX. Οἱ νό-
 μοι τοῦ Τιμοθέου, ὥσπερ καὶ οἱ τοῦ Φιλοξένου ἀγαπητοὶ ἦσαν
 παρὰ τοῖς Ἀρκάδι. Παρῆν δὲ καὶ ἐν τοῖς γάμοις Ἀλεξάνδρου τοῦ
 μεγάλου μετ' ἄλλων μουσουργῶν. Ἀλλ' ἔζησε μέχρι τῶν χρόνων
 τούτων; (Ἀθῆν. XII, 538. XIII, 565. XIV, 626. 636. 657. Πausan.
 III, 12. 10. Quintil. II, 3. Σουίδ. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδεύμ. XVII.

λυρικά καὶ διθυραμβικά ἄσματα τοιαύτης ἔτυχον εὐκλεοῦς φήμης, ὥστε οἱ Ἐφέσιοι χιλίους ἔδωσαν αὐτῷ δαρεικούς, ὅπως πανηγυρικὸν συνθέσῃ ὕμνον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν ἐγκαινίων τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ναοῦ.

Ἡ καινοφανὴς καὶ καινότροπος μουσικὴ ἐπαγωγότερα καὶ ἐμφαντικώτερα οὔσα ἐκτάτο ἐπὶ μᾶλλον πλείονας ὁπαδούς, εἰ καὶ οἱ προασπισταὶ τῆς παλαιᾶς, ἀπλουστέρας οὔσης, νὰ ἀναστείλωσι προθυμοῦντο τὴν πρόοδον καὶ ἐπίδοσιν αὐτῆς. Πλὴν ἄλλων καὶ Φερεκράτης ὁ Ἀθήνηθεν ποιητῆς δεινῶς μαστιγοῖ καὶ ἐπισκώπτει ἐν τῇ τραγωδίᾳ Χείρωνι τοὺς ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν τόνων ποιουμένους διὰ τῶν ἐπομένων, ἅτινα ἡ μουσικὴ προσωποποιουμένην ἀπαγγέλλει ὥς σκληρῶς κακουμένη καὶ ὑβριζομένη.

Μουσική.
 Λέξω μὲν οὐκ ἄκουσα· σοὶ τε γὰρ κλέειν
 ἐμοὶ τε λέξαι θυμὸς ἡδομένην ἔχει.
 Ἐμοὶ γὰρ ἦρξεν τῶν κακῶν Μεγανιπτιδῆς
 ἐν τοῖσι πρώτοις, ὃς λαβὼν ἀνῆκε με,
 χαλαρωτέρην τ' ἐποίησε χορδαῖς δώδεκα.
 Ἀλλ' οὐδ' ὅμως οὗτος μὲν ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ
 ἔμοιγε πρὸς τὰ νῦν κακὰ —
 Κινισίας δέ, ὁ κατάρτος Ἀττικός,
 ἐξαρμοίους καμπὰς ποιεῖν ἐν ταῖς στροφαῖς
 ἀπολώλεκε μ' οὕτως, ὥστε τῆς ποιήσεως
 τῶν διθυράμβων, καθάπερ ἐν ταῖς ἀσπίσιν,
 ἀριστερ' αὐτοῦ φαίνεται τὰ δεξιὰ.
 Ἀλλ' οὐκ ἂν εἶποις οὕτως, ἦν ὅμως ὅμως.¹
 Φρῦνις δ' ἴδιον στροβίλον ἐμβαλὼν τινα
 κάμπτων με καὶ στρέφων, ὅλην διέφθορεν,
 ἐν πέντε χορδαῖς δώδεκα ἁρμονίας ἔχων.
 Ἀλλ' οὐδ' ἔμοιγε χ' οὕτως ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ·
 εἰ γάρ τι κατήρματεν, αὖθις ἀνέλαβεν.
 Ὁ δὲ Τιμόθεος μ', ὦ φιλτάτη, κατορώρυχε
 καὶ διακέκραιχ' αἰσχίστα.

Δικαιοσύνη

Ποῖος οὐτοσί

Τιμόθεος ;

Μουσική

Μιλήσιός τις πυρρίας

κακὰ μοι παρέσχε·ν οὗτος ἀπαντας, ὅς γε λέγω,
 παρελήλυθεν ἄγων ἐκτραπέλους μυρμηκίας.
 Κᾶν ἐντύχη σὺ μοι βαδίζούσῃ μόνῃ
 ἀπέδυσε, κατέλυσε χορδαῖς δώδεκα.¹

¹ Σ. Μ. "Ἡ ἄλλως· «ἀλλ' οὐδ' ἀνεκτὸς ἦν οὗτος ὅμως ἐμοί»,

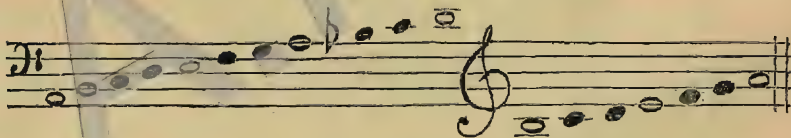
¹ Σ. Μ. Πλούτ. Περὶ μουσ., XXX.

Περὶ τῆς ἐπιτελεσθείσης ἀναπλάσεως τοῦ συστήματος τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα μνημονευθέντων ἀνακαινιστῶν διαφωνοῦσι μὲν οἱ συγγραφεῖς, πάντες ὅμως οἱ μετὰ τὸν προμνημονευθέντα Ἀριστόξενον θεωρίας μουσικῆς συγγράψαντες τὴν ἐξῆς προβάλλουσι κλίμακα, πεντεκαίδεκα περιλαμβάνουσιν τόνους εἰς δύο διὰ πασῶν.

La, Si do re mi fa sol la, si do re mi fa sol la

Ὁ ἐκτός τοῦ τετραχόρδου ὦν βαρύτατος τόνος ἑκαλεῖτο προσλαμβανόμενος. Ἀπὸ τοῦ Εὐκλείδου ὅμως εὗρηται ἐνίοτε τὸ τονιαῖον τοῦτο σύστημα ἔτι ἐπὶ νῦν ξημένον δι' ἐνὸς πρὸς τὸ δεύτερον «συνημμένον τετραχόρδου», δι' οὗ ἀμεταβλήτως καθωρίσθη τὸ ἐξ ὀκτωκαίδεκα τόνων, ἢ, ἐπειδὴ δύο τούτων διττῶς ὑπάρχουσι, κυρίως ἐκ δέκα καὶ ἐξ συνιστάμενον τόνων μέγιστον ἢ ἀμετάβλητον καλούμενον σύστημα τὸ ἐξῆς:

τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ.
ὑπατον. μέσον. συνημμένον. διεzeugμένον. υπερβολαῖον.

1	προσαυξανόμενος.	12	παρὰ μέσον.
2	ὑπέρτατον.	13	τρίτην διεzeugμένην.
3	παρυπέρτατον.	14	παρὰ νῆπιν διεzeugμένην.
4	λιγανὸς ὑπέρτατον.	15	νῆπιν διεzeugμένην.
5	ὑπέρτατον μέσον.	16	τρίτην υπερβολαίαν.
6	παρυπέρτατον μέσον.	17	παρὰ νῆπιν υπερβολαίαν.
7	λιγανὸς μέσον.	18	νῆπιν υπερβολαίαν.
8	μέσον.		
9	τρίτην συνημμένην.		
10	παρὰ νῆπιν συνημμένην.		
11	νῆπιν συνημμένην.		

¹ Σ. Μ. Ἐπὶ Εὐκλείδου ἐπωνύμου ἀρχοντος Ἀθήνῃσι τῷ 403 π.Χ.

Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους, ὅπερ ἐν τοῖς ἔμ-
προσθεν κατεχωρίσαμεν, προσβάλλεται ὡς πρὸς πάντας
τοὺς ἐν αὐτῷ μνημονευθέντας μετασχηματισμοὺς τῆς μου-
σικῆς, ἡ πρακτικὴ χρῆσις δὲ ὡς δέκα διαφόρων τό-
νων ἢ χορδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρ' Ἑλ-
λῆσι περὶ μουσικῆς συγγραψάντων Ἀριστόξενος σπουδά-
ζει καὶ θεωρητικῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ διὰ πασῶν (Octave)
διαιρεῖται εἰς δώδεκα ἴσα ἡμιτόνια, φαίνεται, ὅτι οἱ μου-
σουργοί, τελευτώσης τῆς ἐνδόξου ταύτης περιόδου τῆς
μουσικῆς, ἦσαν ἥδη χρωματικοί,¹ ὡς οἱ ἐν τῇ ἑσπερίᾳ
Εὐρώπῃ νοοῦσι. Τὰ ἔργα ὅμως αὐτῶν φαίνεται, ὅτι ὁμοίως
διεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς παλαιᾶς διατονικῆς
μουσικῆς, ὥσπερ ἐν δεκάτῳ ἔκτῳ αἰῶνι μ. Χ. τὰ ἔργα τῶν
χρωματικῶν, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν σύστασιν αὐτῶν εἰς
τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ ἐφαρμόσωσι τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἑλ-
λῆνων τονιαῖα γένη εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν.

V

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

440—μέχρι 506 π. Χ. καὶ πέρατε.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ

Οἱ ἐν τῇ προηγουμένη περιόδῳ ἀκμάσαντες λυρικοὶ ποι-
ηταὶ Πίνδαρος καὶ Κόριννα καὶ Σιμωνίδης, ἔτι δὲ οἱ τρα-
γικοὶ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης καὶ οἱ ἐξοχοὶ
μουσοπόλοι Ἀντιγενίδας, Φρύνιχος καὶ Τιμόθεος σύγχρο-

εῖσθ' ὁ ἰωνικὸς ἀλφάβητος ἐξ 24 γραμμάτων ἐν χρήσει. Τὸ
ἔτος δὲ τοῦτο, καθ' ὃ καὶ ἡ μετὰ τὴν πτώσιν τῶν 30 τυράννων ἀπο-
κατάστασις τῆς τοῦ Σόλωνος νομοθεσίας ἐγένετο, ἀποτελεῖ ἀρχὴν
χρονολογίας. (Διοδώρ. XIV, 12. Δημοσθ. XXIV § 42. 133 καὶ 134.
XLIII § 51. Λυσίου, λόγος XXI § 4. Πλουτ. Ἀριστείδ. 1, 25. Λουκ.
Ἑρμότιμ. 76).

¹ Σ. Μ. Οἱ δι' ἡμιτονίων συνθέσεις ποιοῦντες μουσουργοί.

νοι ἦσαν ἴσῃν ἔχοντες δημιουργικὴν δύναμιν, ἐξικομένης δι' αὐτῶν τῆς τε ποιήσεως καὶ μουσικῆς εἰς τὸ ἅπτον τῆς τελειότητος. Ἐπειδὴ δ' οἱ λυρικοὶ καὶ τραγικοὶ τὰς τῶν ποιημάτων ὑποθέσεις ἐκ τε τοῦ παρελθόντος ἔλαβον καὶ τοῦ παρόντος περιτέχνως ἐρμηνεύσαντες πάσας τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ περιπαθήσεις καὶ τὰς παραφόρους τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμίας, οὐδὲν τοῖς μουσουργοῖς ὑπελείπετο ἔτι, ὢν τὸ βασίλειον περιελάμβανε τὸ εὐρύτατον τῆς φαντασίας πεδίον, ἢ ν' ἀφαιρέσωσι τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἤρμποζον μέχρι τότε τοὺς τόνους πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ποίησιν, καὶ ἀποδώσωσιν οὕτω τῇ μουσικῇ ἴσῃν τῇ ποιήσει ἐξουσίαν καὶ τιμὴν. Συνέστη ἄρα τούτου ἕνεκα ἀ γ ῶ ν τ ῶ ν μ ο υ σ ι κ ῶ ν π ρ ὸ ς τ ο ῦ ς π ο ι η τ ᾶ ς, οὗ τὴν σφοδρότητα κατείδομεν ἐν τοῖς καταχωρισθεῖσι χωρίοις τοῦ τε Ἀριστοφάνους καὶ Φερεκράτους. Καὶ αὐτὸς δ' ἔτι ὁ Πλούταρχος περιθύμως ἔχει, ὅτι ὁ Λᾶσος καὶ Μελανιππίδης, ὁ Φιλόξενος καὶ Τιμόθεος διὰ τῶν ἰδίων καινοτομιῶν τελέως διέφθειραν τὴν σεμνὴν τῶν παλαιῶν μουσικὴν, καὶ ὅτι ἡ μουσική, ἥτις πρότερον ὑπηρετικὴ ἦν τῇ ποιήσει, ἐκ τότε ἤρξατο ἀμφισβητοῦσα αὐτῇ καὶ ἀντιποιομένη τοῦ πρωταγωνιστεῖν.¹ Καὶ οἱ μὲν δοκιμώτατοι τῶν μουσοποιῶν ἐπεθύμουν ἀπὸ τοῦδε νὰ μὴ ὑπόκεινται πλέον ὑπὸ τὰς μουσικὰς διατάξεις τῶν ποιητῶν, ἀλλ' αὐτοὶ νὰ ἐξευρίσκωσι τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα ἐκείνων· οἱ δὲ ποιηταὶ αὐθάδεια καὶ δὴ καὶ ὕβριν ὑπελάμβανον νὰ περιβάλωσι τὰ ποιήματα αὐτῶν δι' ἄλλης ἢ τῆς ὑπ' αὐτῶν σκοπομένης καὶ προωρισμένης μελωδίας. Διὸ διαχωρισθείσης τῆς μουσικῆς ὅλως ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἕνεκα τῶν ζηλοτύπων τούτων ἐρίδων, διήχουν τὸν τεῦθεν τὰ ὄργανα καθ' ἑαυτὰ μόνον ἄνευ ᾄσματος ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς θεάτροις, ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ τοῖς ἰδίοις οἴκοις

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ μουσ. XXIX καὶ ἐξῆς. Σημειωτέον καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ συγγραφεὺς περὶ χωρισμοῦ ποιήσεως καὶ μουσικῆς λόγον ἐποιήσατο καὶ ἐν σελ. 37, ὅτι δηλ. καὶ ἀρχαιότερον ὁ χωρισμὸς αὐτῶν ἤρξατο.

καὶ νύξάνοντο ὁσημέραι καὶ διεδίδοντο αὐτὰ πολλαπλασιαζόμενα. Ὁ **Ἐπίγονος** ἐπὶ παραδείγματι («φύσει μὲν Ἀμβρακιώτης δημοποίντος δὲ Σικυνώνιος») ἐξευρών τὸ ὁμῶνυμον τεσσαράκοντα χορδὰς ἔχον ἐπιγόνειον, ὃ δίχα πλήκτρον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐκρούετο,¹ συνέζευξε πρῶτος, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς μελωδίας τοῦ αὐλοῦ τὰς τῆς κιθάρας. Ὅμοια νέα καὶ πολύχορδα ὄργανα ἦσαν ἢ τε μάγαδις,² ἢς αἱ εἴκοσι χορδαὶ κατὰ ζεύγη διὰ πασῶν (ἐν octaven) ἡρμοσμέναι ἦσαν, καὶ τὸ σιμίκιον³ πέντε καὶ τριάκοντα χορδὰς ἔχον. Τὰς χορδὰς ὅμως τῆς ἀρχαιοτάτης κιθάρας ὥρισαν μὲν νῦν εἰς πέντε, διήρεσαν ὅμως ἐκάστην τούτων εἰς βαθμίδας, ὅπως γίνηται χρῆσις αὐτῶν πρὸς πολλοὺς τόνους. Παλλαπλασιαζόμενου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θαυμαστῶν καὶ μαθητῶν τῶν ἐξόχων μουσουργῶν, συννυξάνοντο ἅμα καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Οὕτως **Ἀμοιβεύς** ὁ Ἀθήνηθεν περικλυτὸς κιθαριστὴς ἐλάμβανεν ἐπὶ πάσῃ ἐν τῷ θεάτρῳ κιθαρίσει ἐν ἀττικὸν τάλαντον.⁴ Σφόδρα ὅμως ἐπετιμᾶτο καὶ ἐψέγετο ὁ

¹ Σ. Μ. Ἀθην. IV, 183. XIV, 637. Πολυδ. Ὀνομαστ. IV, 59.

² Ἡ λυδικὴν τὴν καταγωγὴν ἔχουσα μάγαδις, ἢς καὶ ἀνωτέρω (σελ. 30. Σημ. 3.) ἐμνημονεύσαμεν, ὅχεδὸν ὁμοιον τριγωνικὸν ἔγχορδον ὄργανον οὖσα ὡς ἡ πηκτις καὶ ἡ σαμβύκη, τὸ ψαλτήριον καὶ βάρβιτον καὶ αὐτὴ ἡ κοινῶς ἀρπα προσαγορευομένη, εἶχε μὲν εἴκοσι χορδὰς, ἐπεὶ δὲ ὅμως αὐταὶ ἡρμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν ἀνὰ δύο, κυρίως εἶχε δέκα χορδὰς (Ἀθην. XIV, 634 καὶ ἐξῆς. Ἀλκμᾶνος ἀποσπ. 81 παρὰ Bergk). Ταύτη καὶ Ἀνακρέων ἔχρῃτο καὶ Σοφοκλῆς (Ἀθην. XIV, 637. Πολυδ. Ὀνομ. IV, 61). Ὅμοιως τῇ κρούσῃ τῆς μαγάδιδος ἦδον καὶ χοροὶ ἀντιφώνως, εἰς βαθεῖς μὲν τόνους ἄνδρες, εἰς ὑψηλοὺς δὲ παῖδες (Ἀθην. XIV, 635). Διὸ ἡ μάγαδις καὶ ἀντίφθογγος καὶ ἀντίζυγος καλεῖται. Μαγάδιζειν δὲ σημαίνει συμφωνίαν δύο διὰ πασῶν τόνων ὀξέως καὶ βαρέως (Ἀθην. αὐτόθι).

³ Σ. Μ. Πολυδ. IV, 59.

⁴ Σ. Μ. Παρ' Ἀθην. IV, 623. Ζήνων ὁ φιλόσοφος ἡδέως μετὰ τῶν μαθητῶν ἐν θεάτροις ἦκουεν αὐτοῦ κιθαρωδοῦντος (Πλατ. Περὶ ἠθικ. ἀρετ. 4. Αἰθίαν. Περὶ ζῳῶν VI. 1). Καὶ ἐν Κορίνθῳ δ' ἐν θεάτρῳ ἐκιθαρώδει (Πλουτ. Ἄρατος 17. Πολυαιν. Στρατηγημ. IV, 6, 1).

κόμπος καὶ ὁ τῦφος τῶν αὐλητῶν, οἵτινες ἐπὶ τὴν σκηνὴν παρήρχοντο πολυτιμοτάτας ἀλουργίδας ἡμφιεσμένοι. Τούτων δὲ καὶ τῶν ἀναριθμῆτων ἐν Ἀθήναις ἐρασιτεχνῶν τῆς μουσικῆς ἢ τε δόξα καὶ τιμὴ τότε μόνον ἐμειώθη καὶ κατέρρευσεν, ὅτε κωμικοὶ καὶ σατυρικοὶ ἀφειδῶς κατέσκωψαντὴν οἴησιν καὶ κενοδοξίαν. Ὁ δ' ἀνεψιὸς¹ τοῦ Περικλέους Ἀλκιβιάδης (440 π. Χ.), ὅστις οὐ μόνον ἐπὶ γένει καὶ φύσει δεξιᾷ καὶ διανοίᾳ θαυμαστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κάλλει ἐξόχῳ διεκρίνετο, εἰ καὶ διδάσκαλον ἐν τῇ αὐλητικῇ ἔσχε τὸν μνημονευθέντα ἔνδοξον Ἀντιγενίδα, «ἐφευγεν ὅμως τὸ αὐλεῖν ὡς ἀγενὲς καὶ ἀνελεύθερον» καὶ ἐβδελύττετο τοὺς αὐλοὺς ἀσχημίζοντας τὸ πρόσωπον τοῦ φουσῶντος ἀνθρώπου. Ἐτι δὲ τὴν μὲν λύραν τῷ χρωμένῳ συμψέγγεσθαι καὶ συνάδειν, τὸν δ' αὐλὸν ἐπιστομίζειν καὶ ἀποφράττειν ἕκαστον τὴν τε φωνὴν καὶ τὸν λόγον ἀφαιρούμενον. «Αὐλείτωσαν οὖν», ἔφη, «Θηβαίων παῖδες· οὐ γὰρ ἴσασι διαλέγεσθαι· ἡμῖν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς οἱ πατέρες λέγουσιν, ἀρχηγέτις Ἀθηνᾶ καὶ πατρῷος Ἀπόλλων ἐστίν, ὧν ἡ μὲν ἔρριψε τὸν αὐλόν, ὁ δὲ καὶ τὸν αὐλητὴν ἐξέδειρε».² Διὰ δὲ τῶν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν φιλοσόφων ἀπεβλήθη ἔπειτα ἡ αὐλητικὴ καὶ ἐκ τῶν σχολῶν καὶ προὔπηλακίσθη ὡς ἀνάρμοστος πρὸς ἐλευθέρων διατριβᾶς.

Διὰ τῆς συνετῆς τοῦ Περικλέους διοικήσεως κατέστη μὲν ἐπὶ τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνων τὸ ἀττικὸν κράτος εὐδαιμονέστατον καὶ δυνατώτατον, ἐπολλαπλασιάσθη ὅμως εὐ-

¹ Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς ἐξ ἀπροσεξίας μᾶλλον ἢ κατὰ συνειδησιν ἔγραψεν: ἔγγονος· διότι καὶ τοῖς παισὶ γνωστόν ἐστιν, ὅτι ἡ συγγένεια Ἀλκιβιάδου πρὸς Περικλέα ἀνεψιοῦ ἦν πρὸς θεῖον, καὶ δὴ ὡς ἐξῆς. Κλεισθένης ὁ νομοθέτης πάππος ἦν Δεινομάχης τῆς Ἀλκιβιάδου μητρός· Ἰπποκράτης δ' ὁ Κλεισθένους ἀδελφὸς πάππος ἦν τοῦ Περικλέους. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἄρα ἀνεψιὸς ἦν τοῦ Περικλέους ἐκ πρώτης ἐξαδελφῆς ὡς ἡμεῖς σήμερον λέγομεν. (Πλάτ. Ἀλκιβ. I, 104, Β. Πλουτ. Ἀλκιβ. I. Πρὸς Herzberg Alkibiades S. 53).

² Σ. Μ. Πλουτ. Ἀλκιβ. II.

μαρείας εἰσαχθείσης καὶ ὁ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν ἔρως. Ἀφθόνως κατεδαπανῶντο χρήματα ἐπὶ ταῖς δημοσίᾳ μετὰ μεγίστης μεγαλοπρεπείας διεξαγομέναις τραγωδίαις, σὺν αὐταῖς δὲ καὶ τῷ σατυρικῷ δράματι διεπλάσθη (450—404) διὰ τοῦ **Ἐπιχάρμου,**¹ **Κρατίνου,**² **Κράτητος,**³ **Φερεκράτους**⁴ καὶ μάλιστα τοῦ

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἐπίχαρμος ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν κωμῶδιαν καὶ δὴ τὴν τῶν Δωριέων, ἥτις ἐπιδόσιν καὶ τελειῶσιν ἔλαβεν ἐν Σικελίᾳ. Γεννηθεὶς ἐν Κῷ (478) διήλθε τὸ πλεῖστον τοῦ ἐνενηκονταετοῦς βίου ἐν Σικελίᾳ, ἐν ᾗ ἐπαίδεύθη πρὸς τῇ πατρόθεν ἱατρικῇ καὶ τὴν Πυθαγόρου φιλοσοφίαν. Αἱ κωμῶδαι αὐτοῦ, αἵτινες ἐδιδάσκοντο ἐν Συρακούσαις, δὲν ἔφερον χαρακτῆρα πολιτικόν, ὡς αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλ' ἰδιωτικόν. Ἐρανιζόμενος δ' ἄμα τὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκ τῆς μυθολογίας, ἔσκωπτε τὰς μωρίας τῶν κοινωνιῶν, μὴδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν φειδόμενος καὶ ἥρώων, καὶ διέπρεπεν ἐν τῇ περιγραφῇ χυδαίων καθόλου χαρακτήρων. Οἱ συμπολιταὶ εὐγνωμονοῦντες ἀνήγειραν αὐτῷ ἀνδριάντα (Διογ. Λαέρτ. VIII. § 78. Πρβλ. Σουίδαν. Διογ. Λαέρτ. III. § 17. Ἀριστοτ. ποιητ. V, 5. Ἀθῆν. ἐν πλείστοις χωρίοις καὶ O. Müller : Dörer. II p. 351...)

² Σ. Μ. Περὶ Κρατίνου, Ἀθηναίου, (520—423) λέγεται, ὅτι ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπὶ ἄγροικον καὶ ἀπειροκαλὸν κωμῶδιαν εὐτακτότερον, συμμετρικώτερον καὶ ἐντεχνώτερον τύπον. Οἶον δὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα ἐν ταῖς τραγωδίαις ἦν, τοιοῦτον ἦν τὸ τοῦ Κρατίνου ἐν ταῖς κωμωδίαις. Οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τὸ ἀδρὸν τῆς ἐπινοίας σκωμμάτων, ἀστειοσύνης καὶ εὐτραπείας καὶ τὸ κομψόν, ἀλληγορικόν καὶ εἰκονικόν γλῶσσης γλαφυρὰς καὶ εὐτόνου. Εἰς τὸ καταχλευάζειν καὶ κατασκώπτειν τοδοῦτον ἦν ἀδυσώπητος, ὥστε ὁ Ἀριστοφάνης πρὸς αὐτὸν λεπτότερος ἦν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου περιπεδῶν εἰς οἰνοποσίαν κατεχλευάζετο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ὡς καταπνίξας ἐν τῷ οἴνῳ τὴν κωμικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν διδὼν συνελθὼν ἐποίησε κωμῶδιαν, τὴν Πυτινήν (φιάλην), δι' ἧς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστοφάνην ἐνίκησε. Νίκαι δ' αὐτοῦ μνημονεύονται αἱ πᾶσαι ἐννέα. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke : Fragm. com. Graec. Vol. I.

³ Σ. Μ. Ὁ Κράτης. Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, ὑποκριτὴς ὢν τὸ κατ'ἀρχὰς τοῦ Κρατίνου, ἐγένετο ποιητὴς κωμωδιῶν δόκιμος. Δεινὸς δὲ μάλιστα ἦν περὶ τὴν ἐντεχνον πλοκὴν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἐλαμβάνοντο οὐχὶ ἐκ τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἀλλ', ὡς αἱ τοῦ Ἐπιχάρμου, ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ (Ἀριστοτ. ποιητ. V), ὑποτυποῦσαι καὶ εἰκονίζουσαι ἤθη καὶ χαρακτῆρας, οἷος ὁ τοῦ μεθύσου. Πρβλ. Σουίδαν, ὅς ἐσφαλ-

Ἀριστοφάνους, ὑπερέχοντος ἐπὶ ἀγχινοῖα θαυμαστῇ καὶ ἀστειολογίᾳ σπινθηρίζουσα, ἡ κωμωδία ὡς ἰδία ὄλως καλλιτεχνικὴ ἐκφάνσις, ἐν ᾗ μετὰ τολμηρᾶς εὐτραπείας καὶ ὑπερβαλούσης παιδιᾶς πικρότατα ἐπεσκώπτοντο καὶ ἐχλευάζοντο τὰ γέλωτος ἄξια καὶ αἱ τῶν πονηρῶν κακίαι. Τῶν τοῦ δράματος χορῶν, πρὸς παραινέσεις σπουδαίας χρυσίμων, καταργηθέντων, οἱ μουσουργοὶ ἀντὶ τούτων ἐπλήρωσαν τὰ μεταξὺ χάσματα διὰ μουσικῆς τὰς αἰσθήσεις διαθρυπτούσης. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὰ ἐν ἡμέρᾳ διδασκόμενα δράματα, ἐώρταζον καὶ ἐν νυκτὶ τὰ **Διονύσια**, ἃ οὐδὲν ἕτερον ἦσαν ἢ ἄγρια καὶ ἀχαλίνωτα ὄργια, ἐν οἷς οἱ τελοῦντες τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Βάκχου πομπὴν ὀρχούμενοι, ὠρούμενοι, ἐκμαινόμενοι, θορύβου ἐπλήρουν καὶ πατάγου τὴν πόλιν ὅθεν ἂν διήρχοντο. Τὰ παντοῖα ἀνομήματα, ἅτινα ὀλέθριον διέσπειραν δηλητήριον, ἐξεθήλυναν καὶ ἐδηλητηρίασαν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ τὴν πλείστου ποτὲ ἀξίαν μουσικὴν, χλιδανὴν γενομένην καὶ ἀβράν. Ἐσχατος πάντων, ὃς παρέλυσε καὶ ἐξηδυνάτισε τὴν μουσικὴν, **Σίμων** ἦν ὁ Μάγνης, Αἰολεὺς, ὅστις εἰσαγαγὼν τὸν φαιδρὸν τοῦ ἄδειν τρόπον, **σιμωδίαν**¹ καλούμενον κατέσβεσε σχεδὸν τὴν ἱε-

μένως δύο ἀνθ' ἑνὸς ὁμωνύμων ποιητῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμωδίας μνημονεύει. Ἀριστοφ. Ἰππ. 535. — ¹ Σ. Μ. Καὶ ὁ Φερεκράτης εἰς τῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμωδίας ἐστίν. Ὑποκριτῆς τὸ πρῶτον τοῦ Κράτητος, ἐγένετο βραδύτερον τῶν ὀνομαστοτάτων κωμωδῶν διακρινόμενος ἐπὶ ἀδρότητι ἐπινοίας καὶ οἰκονομίᾳ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κωμωδιῶν. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἦν γλαφυρά, κεχαριτωμένη καὶ θαυμαστῶς σαφής· διὸ ὁ Ἀθήναιος (VI, 258) καὶ Φρύνιχος (παρὰ Σέφαν. Βυζ. p. 43) καλοῦσιν αὐτὸν ἀττικώτατον. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke (ἐνθα ἀνωτέρω) καὶ Bergk de Reliq. Com. Att. Antiq. p. 284—306.

¹ Σ. Μ. Σιμωδία = ἰλαρῶδία καὶ μαγῶδία (Στράβ. ἰδ' 41. σελ. 648. Ἀθην. XIV, σελ. 620). Διαφέρει δὲ ἰλαρῶδία σιμῶδίας. «Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὴν μὲν ἰλαρῶδιαν, σεμνὴν οὔσαν, παρὰ τὴν τραγῶδιαν εἶναι, τὴν δὲ μαγῶδιαν παρὰ τὴν κωμῶδιαν. Πολλὰς δὲ οἱ μαγῶδοι καὶ κωμικὰς ὑποθέσεις λαβόντες ὑπεκρίθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν καὶ διάθεσιν. Ἔσχε δὲ τοῦνομα ἡ μαγῶδία

ρὰν τῆς μουσικῆς δᾶδα. Ἐξετάζοντες οἱ παλαιοὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς καταφανοῦς παρακμῆς τῆς μουσικῆς, εὗρισκον, ὡς καὶ πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι διαφθορεῖς αὐτῆς ἐγένοντο οἱ προγενέστεροι ἀνακαινισταί, οἵτινες ἀντικατέστησαν τοὺς παλαιοὺς τῆς μουσικῆς σεμνοὺς τρόπους δι' ἐπιχαρίτων καὶ ἡδέων μελωδιῶν. Ὁ Πλούταρχος ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς ἐντελοῦς τῆς μουσικῆς παρακμῆς ὑπολαμβάνει τὴν ἐπίδοσιν καὶ ἐπαύξηνσιν τῆς θεατρικῆς μουσικῆς, ἥτις τοῦ χρόνου προϊόντος διαχωρισθεῖσα ὅλως τῆς ποιήσεως καὶ ὑπερόπτις ἐπὶ τοῦτο ἤδη ἐτράπη, ἀποβαλοῦσα τὴν προτέραν ἀπλότητα, ἰδίαν παντάπασιν ὁδόν. Καὶ διεδόθη μὲν παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ κοινὸν ἅμα ἐγένετο κτῆμα ἡ μουσική, ἐπειδὴ ὅμως λίαν ἄδρᾶ καὶ ἐκτεθνηλυμένη ἦν, ὑπελαμβάνετο σφόδρα ἐπιζήμιος καὶ φθοροποιὸς τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ, ἅτινα ὁσημέραι χαλαρώτερα ἐγίνοντο. Διὸ πολιτικοὶ τε καὶ φιλόσοφοι ἐρρωμένως ἤρξαντο προσβάλλοντες τὴν νέαν ἀνειμένην μουσικὴν, ἥς ἕνεκα τῷ 440 π. Χ. ἐκλείσθησαν τὰ Ἀθῆνῃσι θέατρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐγέργεια καὶ σπουδή, ὅπως ἀνασταλῇ ἡ ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥοπὴ αὐτῆς, ματαία ἀπέβη ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἐπετράπη νὰ ἀναπετάσῃσι πάλιν αὐτὰ τὰς πύλας.

Ἡ τε αἴγλη τῶν Ἀθηνῶν, ἡ πᾶσαν καταυγάζουσα τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ αὐξανομένη αὐτῶν δύναμις καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐλληνίδας πόλεις ἐπιβαλλομένη ἐξηρέθισαν ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου τὸν φθόνον τῆς Σπάρτης. Ἐκ τούτου ἐξεκαύθη, ζῶντος ἔτι τοῦ Περικλέους, ὁ ὀλέθριος πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404), ὅστις τὸ πέρας ἔλαβε διὰ τῆς τῶν Ἀθηνῶν παραδόσεως καὶ τῆς αὐθις ὑπὸ τῆς Σπάρτης ἀνακτηθείσης ἡγεμονίας. Ἐπειδὴ δὲ ἅπανστοι ἦσαν οἱ πόλεμοι τῶν ἐλληνίδων πόλεων πρὸς ἀλλήλας, τελέως καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν μετεβλήθησαν, καὶ τὰ ἦθῃ τοῦ λαοῦ διὰ τὰς ταραχὰς ἐπὶ μᾶλλον ἐξηχρειώθησαν καὶ εὐ-

ἀπὸ τοῦ εἰσνεῖ μαγικά προφέρεσθαι καὶ φαρμάκων ἐμφανίζειν δυνάμεις». Πρβλ. Ἀθῆν. XIV, σελ 621. — Ὁ Στράβων καὶ Ἀθήναιοι καλοῦσι τὸν Σίμωνα Σίμων.

κόλον κατέστησαν Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐποφθαλμιῶντι εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν στερουμένην ἰσχυρᾶς ἀμυντικῆς δυνάμεως. Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338 π. Χ.) ἡ μὲν τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐκρίθη, εὐκαιρον δὲ τῷ Φιλίππῳ ἦν, ὅπως ἐπιβάλῃ νόμους εἰς τοὺς ἡττηθέντας. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας διαδεξάμενος τὸν πατέρα ἐν τῇ βασιλείᾳ συνεπλήρωσε τὴν ὑποταγὴν τῶν ἅπαξ ἔτι τολμησάντων ν' ἀποστήσωνται Ἑλλήνων ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος τὰς Θύβας, ἃς ἄρδην ἐκ θεμελίων κατασκάψας οὐδενὸς ἑτέρου ἐφείσατο ἢ τῶν ἱερῶν καὶ τῆς οἰκίας μόνον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἐπινικίων ᾠδῶν Πινδάρου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ἀπολεσθεΐσης ὅμως τῆς ἐλευθερίας, ἐξέλιπε καὶ ὡς λαμπρὰς ἐσβέσθη καὶ ἡ δημιουργικὴ τῶν Ἑλλήνων δύναμις· διότι τούντεῦθεν ἀναφαίνονται ἀκμάζοντες ἀντὶ μὲν ποιητῶν καὶ δοιδῶν ἱστοριογράφοι καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες, ἀντὶ δὲ μουσουργῶν ἐνθουσιῶντων καὶ εὐρετῶν ἀρμονιῶν καὶ τρόπων μουσικῶν, ἐρευνηταὶ καὶ ἀνατομικοὶ θεωρητικοί, γινώσται δὴλον ὅτι τῆς μουσικῆς θεωρητικῆς.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ διασημοῦ Ἀριστοτέλους (350 π. Χ.) διδασκάλου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου διεσώθησαν Πρὸ β λ ἡ μ α τ α εἰς ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τμήματα, ἅτινα ὅμως ἐξελέγχονται νεωτέρα τις οὔσα συμπίλησις ἢ ἀπάνθισμα ἐξ ἐκείνων. Τὸ δέκατον ἑνατον τμήμα, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐν πεντήκοντα ἐρωτήσεσι περὶ πραγμάτων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἀκουστικὴν μάλιστα, διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιομνημόνευτον, διότι ἐκ τούτου δὴλον γίνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἕως τότε μόνον τὴν συνήχησιν καὶ τὴν διὰ πασῶν ἐγίνωσκον ὡς συμφωνίαν. Ὁ συγγραφεὺς δηλ. ἐξηγεῖ τὴν μὲν ὁμοφωνίαν ὡς τὴν ᾠδὴν ὁμοίων φωνῶν ἐν συνηχήσει, τὴν δὲ ἀντιφωνίαν ὡς τὴν συμφωνίαν τῆς διὰ πασῶν (octave), ἥτις συνίσταται ἐκ τῆς συμμίξεως τῶν φωνῶν ἀνδρῶν καὶ παίδων. Ἐρωτᾷ δ' ἔπειτα, διὰ τί τέταρται (διὰ τεσσάρων) καὶ πέμπται (διὰ πέντε) δὲν δύνανται οὕτω καλῶς νὰ συμφωνῶσιν ὡς ἡ διὰ

πασῶν συμφωνία ;¹ Μαθητῆς τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ Ξενοφίλου τοῦ Πυθαγορείου ἐγένετο ὁ ἀρχαιότατος τῶν θεωρητικῶν **Ἀριστόξενος** (320 π. Χ.), οὗτινος ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἔργων, ἐξ ὧν οἱ ὕστεροι συγγραφεῖς πολλαχῶς ὠφελήθησαν, τρία βιβλία «ἀρμονικῶν στοιχείων» περιεσώθησαν. Καὶ ὁ μὲν Πυθαγόρας ὑπελάμβανε τὸν νοῦν ὁ δ' Ἀριστόξενος τὴν ἀκοὴν ὡς τὸν μόνον κύριος ἔχοντα κριτὴν περὶ τῆς σχέσεως τῶν μουσικῶν διαστημάτων. Ἰδρύσας σύστημα ἰσότητος, διήρесе τὴν διὰ πασῶν (octave) εἰς ἕξ πλήρεις τόνους ἢ εἰς δώδεκα ἴσα ἀλλήλοις ἡμιτόνια, γενόμενος οὕτως ὁ πρῶτος, ὅστις ἐζήτησε νὰ θέσῃ τὰς βάσεις ὁμοίως κυμαινομένου χρόνου τῆς μουσικῆς (ἡρμοσμένον σύστημα). Ἡ περὶ τούτου ἀρξαμένη τότε συζήτησις καὶ ἔρις μεταξὺ τῶν Ἀριστοξένου ὁπαδῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες κύριος ἐχούσας ἐνόμιζον μόνον τὰς μνημονευθείσας καθαρῶς φυσικὰς σχέσεις τῶν διαστημάτων, ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένη μεταξὺ μουσικῶν καὶ ἀκουστικῶν ἄνευ προσπελάσεως εἰς τέρμα τι κρίσιμον καὶ ἀναμφισβήτητον. Ἦδη ὁ Ἀριστόξενος ποιεῖται μνείαν τῆς διαφορᾶς τῶν γνωμῶν περὶ τῶν τόνων τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς διὸ οὐδαμῶς θαυμαστόν, εἰ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Τῆς ἀοριστίας ταύτης τὴν βάσιν, ἥς καὶ πρότερον ἠψάμεθα, θέλομεν πειραθῆ, ὅπως καταστήσωμεν ἔτι σαφεστέραν διὰ τῶν ἐξῆς. Ἐκ δύο ὁμοειδῶν τετραχόρδων κοινῇ συνεζευγμένων ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων συνέστησαν οἱ ἐξῆς τ ρ ό π ο ι ἢ ἀ ρ μ ο ν ί α ν

1. δώριος $\overbrace{\text{Mi fa sol La}} \quad \overbrace{\text{Si do re Mi}}$
2. φρύγιος $\overbrace{\text{Re mi fa Sol}} \quad \overbrace{\text{La si do Re}}$
3. λυδῖος $\overbrace{\text{Do re mi Fa}} \quad \overbrace{\text{Sol la si Do}}$

¹ Σ. Μ. Ἀριστοτέλ. Προβλ. ιθ' 17, 18, 31, 41. Ἐκδ. Didot. Paris. 1857.

Ὡς ἐν τῷ 1. συνεζεύχθησαν δύο δώρια τετράχορδα ἄνευ α σ υ ν α φ ῆ ς», οὕτω καὶ δι' ἐνὸς κοινοῦ τόνου συνεζεύχθησαν δύο τούτων καὶ τὴν ὑπαρξιν ἔλαβον, προστεθέντος αὐτοῖς ἄνω ἢ κάτω ἐνὸς ἔτι τόνου, (τοῦ προσλαμβανομένου) δύο νέοι τρόποι, οἱ ἐξῆς:

4. ὑποδωριος (βραδύτερον αἰολικὸς) La Si do re Mi fa sol La

5. ὑπερδωριος (βραδύτερον μιξολύδιος) Si do re Mi fa sol La Si

Ὡσαύτως ἐκ δύο συνεζευγμένων φρυγίων ἢ λυδίων τετραχόρδων ἀποτελέσθησαν νέαι ἀρμονίαι διὰ τῆς εἰς αὐτὰ προσθήκης ἐνὸς ἔτι βαρυτέρου τόνου αἱ ἐπόμεναι:

6. ὑποφρύγιος (βραδύτερον ἰωνικὸς) Sol La si do re mi fa Sol

7. ὑπολύδιος ἢ συντονολύδιος Fa Sol La si Do re mi Fa

Οἱ ἐπτά διάφοροι οὗτοι τρόποι ἦσαν ἅμα καὶ τὰ μόνα ἐπτά γνωρίσματα διατονικῆς ὀγδόης (διὰ πασῶν) κλίμακος. ἅτινα διεκρίνοντο ἀλλήλων διὰ τῆς θέσεως τοῦ ἡμιτονίου εἰς τὰ οὕτω πως συνεζευγμένα ἀρχαῖοτατα τετράχορδα. Οἱ ἐλλληνικοὶ τόνοι τοῦναντίον ἦσαν πάντες βαρύτεραι ἢ ὀξύτεραι μεταβάσεις (μεταβαί) εἰς ἄλλον τόνον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀρισμένου τρόπου (modns). ἢ τῆς παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει νῦν κλίμακος τοῦ moll.

La Si do re Mi fa sol La

Ἐκαστος τρόπος περιελάμβανε δύο διὰ πασῶν, ὁ δ' Ἀριστόξενος ἀριθμεῖ τρισκαίδεκα τρόπους ἔχοντας ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς διὰ πασῶν τὸν πρῶτον αὐτῶν τόνον. Διεῖχον ἄρα ἀλλήλων οἱ τόνοι κατὰ ἐν ἡμιτόνιον. Μετὰ τὸν Ἀριστόξενον προσετίθεντο εἰς τοὺς τρισκαίδεκα ἐκείνους τρόπους δύο ἔτι οὕτως, ὥστε αἱ πεντεκαίδεκα αὗται μεταβάσεις ἀπὸ τῶν βαρυτέρων ἀρχόμεναι ἠκολούθουν ἀλλή-

λαις ὡς ὑφιστάμεναι (ἡ βαρυτάτη τῶν κλιμάκων τούτων ληπτέα ὡς ἡ παρ' ἡμῶν La— $\overline{\text{la}}$) ὡς ἐξῆς·

1) ὑποδωριος: la minore 2) υποῖάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος ὑποφρύγιος): \flat si minore. 3) ὑποφρύγιος: si minore 4) υποαιόλιος (ἀρχαιότερον βαθύτερος ὑπολύδιος): do minore 5) ὑπολύδιος: \sharp do minore 6) δωριος: re minore 7) ἰάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος φρύγιος): \flat mi minore 8) φρύγιος: mi minore 9) αἰόλιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος λύδιος): fa minore 10) λύδιος: \sharp fa minore 11) ὑπερδωριος ἡ μιξολύδιος: sol minore 12) ὑπεριάστιος (ἀρχαιότερον ὀξύτερος μιξολύδιος): \flat la minore 13) ὑπερφρύγιος ἡ λόκριος ἡ ὑπερμιξολύδιος: la minore 14) ὑπεραιόλιος: \flat si minore 15) ὑπερλύδιος: si minore.

Καὶ ἐνταῦθα τὰ μὲν ὀνόματα τῶν δωρίων, φρυγίων καὶ λυδίων τρόπων, τὰ ἀρχαιότατά εἰσι, τὰ δὲ τῶν ἰαστίων καὶ αἰολίων τὰ μεταγενέστερα. Καὶ πάντες μὲν οὗτοι οἱ τόνοι (modi) διακρίνονται ἀλλήλων μόνον διὰ τοῦ ὑψους τῶν ἐαυτῶν τόνων, ἀλλ' οἱ τρόποι οἱ ἀλλήλων διακρινόμενοι διὰ τῆς θέσεως τῶν ἡμιτονίων αὐτῶν, πάντες ἐδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐντὸς μιᾶς μόνης ὁγδόης (διὰ πασῶν) π. χ. la $\overline{\text{la}}$):

δωριος τρόπος:

δωριος τόνος: re mi fa sol la \flat . si $\overline{\text{do}}$ re $\overline{\text{mi}}$ $\overline{\text{fa}}$ $\overline{\text{sol}}$ $\overline{\text{la}}$ \flat . si $\overline{\text{do}}$ re

φρύγιος τρόπος:

φρύγιος τόνος: mi \sharp fa sol la si $\overline{\text{do}}$ re $\overline{\text{mi}}$ \sharp fa $\overline{\text{sol}}$ $\overline{\text{la}}$ si $\overline{\text{do}}$ re $\overline{\text{mi}}$

λύδιος τρόπος:

λύδιος τόνος: \sharp fa \sharp sol la si \sharp $\overline{\text{do}}$ re $\overline{\text{mi}}$ \sharp fa \sharp $\overline{\text{sol}}$ $\overline{\text{la}}$ si \sharp $\overline{\text{do}}$ re $\overline{\text{mi}}$ \sharp fa

Οἱ συγγραφεῖς χρῶνται ὅτε μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις, ὅτε δὲ τοῖς νεωτέροις ὀνόμασι τῶν τρόπων καὶ τόνων

ἀριθμοῦντες τὴν θέσιν τῶν ἡμιτονίων, ὅτε μὲν κάτωθεν, ὅτε δὲ ἄνωθεν π. χ.

mi	fa	sol	la	si	do	re	mi	} ὀνομάζεται ὅτε μὲν δώριος, ὅτε δὲ λύδιος.
do	^{1/2} si	la	sol	fa	^{1/2} mi	re	do	
sol	la	si	do	re	mi	fa	sol	} ὅτε μὲν ὑποφρύγιος, ὅτε δὲ ὑπο- δώριος.
la	sol	fa	^{1/2} mi	re	do	^{1/2} si	la	
fa	sol	la	si	do	re	mi	fa	} ὅτε μὲν ὑπολύδιος, ὅτε δὲ μιζολύδιος
si	la	sol	fa	^{1/2} mi	re	do	si	
re	mi	fa	sol	la	si	do	re	} καλοῦνται πάντοτε φρύγον· διότι ἡ θέσις τῶν ἡμιτονίων καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ἡ αὐτὴ ἐστίν.
re	do	^{1/2} si	la	sol	fa	^{1/2} mi	re	

Συχνάκις ἐναλλάσσονται αἱ ἔννοιαι: τ ρ ό π ο ι καὶ τ ό ν ο ι πρὸς ἀλλήλας, ὅπερ σαφῶς διαπιστοὶ καὶ ἐξηγεῖ τὸ ἀδέβαιον καὶ ἀμφίβολον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

Εἰς ἕκαστον τῶν μνημονευθέντων τ ρ ό π ω ν (ἡ *modi*), συχνάκις καὶ τ ό ν ω ν καλουμένων καὶ ν ό μ ω ν ἢ ἄ ρ μ ο ν ι ῶ ν, ἀπεδίδετο ἴδιον γνῶρισμα, δι' οὗ ὅμως ἐδηλοῦτο ὁ χαρακτήρ μάλιστα οὐ μόνον τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων με λ ω δ ι ῶ ν, κυμαινομένων ἐν ταῖς μνημονευθείσαις σειραῖς τόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥυθμῶν αὐτῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ μὲν δώριος ἁρμονία σεμνὴ ἦν καὶ μεγαλοπρεπής, ἡ δὲ λύδιος λεία καὶ τερπνὴ, ἡ δὲ φρύγιος βακχικὴ καὶ διεγερτικὴ, ἡ δὲ αἰολίς ἀπλὴ καὶ χαρίεσσα καὶ γλυκεῖα, ἡ δὲ παλαιὰ ἴαστὶ ἁρμονία σκληρὰ καὶ αὐστηρά. Ἄλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι καὶ ἐν τούτῳ ἔνεκα τῶν μνημονευθέντων λόγων. Ἦδη Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους γενόμενος μεμψιμοιροῖ, ὅτι ἐν τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνοις ἡ τῶν ἡθῶν διαφθορά, ἥ τις πάντα ἀνέτρεψε, συναπώλεσε καὶ συνδιέφθειρε καὶ τὰ γνήσια καὶ ἀρχαιότατα τῶν ἁρμονιῶν χαρακτηριστικά. Οἱ Ἑλληνες ἐγίνωσκον ἅμα τὴν μετάθεσιν (με τ α θ ο λ ή ν) ἕκ τινος ἁρμονίας εἰς ἑτέραν καὶ ἕκ τινος μουσικοῦ γένους ἢ

δυθμοῦ εἰς ἕτερον. Ὁ Πλούταρχος λόγον ποιεῖται περὶ ἁσματος, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ ὑποδωρίου ἀρμονίας μετεβάλλετο εἰς ὑποφρύγιον καὶ φρύγιον καὶ ἐτελεύτα εἰς μιζολύδιον καὶ δώριον.¹

Τὰ λοιπὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, καθόσον διασαφηνίζονται ὑπὸ τε τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τῶν ὑστέρων συγγραφέων, συγκεφαλαιοῦνται ὡς ἑξῆς. Ἡ μεταξὺ μὲν δύο τόνων διαφορὰ κατὰ ὀξύτητα ἢ βαρύτητα ἐκαλεῖτο **δ α σ τ η μ α**.² τὰ δὲ διαστήματα πάλιν διηροῦντο εἰς ἐλάσσονα καὶ μείζονα.

Ἐλάσσονα διαστήματα.

- 1 ΔΙΕΣΙΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΣ.
- 2 ΔΙΕΣΙΣ ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ.
- 3 ΗΜΙΤΟΝΙΟΝ.
- 4 ΤΟΝΟΣ,
- 5 ΤΡΙΗΜΙΤΟΝΙΟΝ (=μικρὰ τρίτη).
- 6 ΔΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλῃ τρίτη).

Μείζονα διαστήματα.

- 7 ΔΙΑ ΤΕΣΣΑΡΩΝ (=μικρὰ τετάρτη).
- 8 ΤΡΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλῃ τετάρτη ἢ μικρὰ πέμπτη).
- 9 ΔΙΑ ΠΕΝΤΕ (=μεγάλῃ πέμπτη).
- 10 ΤΕΤΡΑΤΟΝΟΣ (=ὑπέρμετρος πέμπτη ἢ μικρὰ ἑκτη).
- 11 ΕΞΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλῃ ἑκτη).
- 12 ΠΕΝΤΑΤΟΝΟΣ (=μικρὰ ἑβδόμη).
- 13 ΕΠΤΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλῃ ἑβδόμη).
- 14 ΔΙΑ ΠΑΣΩΝ (=ὀγδόη).

¹ Σ. Μ. Πλουτ. περὶ μουσ. XXXIII. Πρὸλ. Εὐκλδ. Εἰσαγ. ἀρμον. σελ. 20. ἔκδ. Meibom.

² Σ. Μ. Πρὸλ. Πορφύρ. pag. 298. «Ὅθεν καὶ Ἀριστοξένος ὠρίδατο τὸ μεταξὺ δύο φθόγγων ἀνομοίων τῇ τάσει λέγων εἶναι **δ α δ σ τ η μ α**». Πρὸλ I. Papastamatopoulos Studien z. alt. Gaich. Musik S. 9.

Οὐδεμίαν ἄρα οἱ Ἕλληνες ἐποιοῦντο διαφορὰν μεταξὺ ὑπερμέτρου δευτέρας καὶ μικρᾶς τρίτης, ἢ μεταξὺ ὑπερμέτρου πέμπτης καὶ μικρᾶς ἑκτης κ. κ. ἐξῆς· διότι διὰ πάντα τὰ ὁμοίως ἡχοῦντα τεχνικὰ ἢ φυσικὰ διαστήματα τοιούτου εἶδους **ἔν** μόνον εἶχον πάντοτε ὄνομα.

Σύμφωνα διαστήματα.

Τὰ σύμφωνα διαστήματα ἦσαν τοιαῦτα ὥστε, εἰ ὁμοφῶως ἦχουν, πρὸς ἓνα καὶ μόνον ἅμα τόνον, φαίνεται, συν-εμίγνυντο· ἦσαν δὲ 1) ἡ τετάρτη (διὰ τεσσάρων), 2) ἡ πέμπτη (διὰ πέντε)· 3) ἡ ὀγδὴ (διὰ πασῶν)· 4) ἡ ἑνδεκάτη, ἡ ὀγδὴ μετὰ τῆς τετάρτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ τεσσάρων)· 5) ἡ δωδεκάτη, ἡ ὀγδὴ μετὰ τῆς πέμπτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ πέντε), 6) ἡ διπλῇ ὀγδὴ (δις διὰ πασῶν).

Διάφωνα διαστήματα.

Διάφωνα διαστήματα ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε, εἰ ὁμοφῶως ἦσαν, οὐδαμῶς συνεμίγνυντο, ἀλλ' ἐχωρίζοντο, φαίνεται· ἦσαν δὲ πάντα τὰ ἄλλα μὴ μνημονευθέντα ἐνταῦθα διαστήματα, αἱ τρίται ἄρα καὶ αἱ ἑκται. Τὸ ἐν συνηχήσει ἥσμα ἐκαλεῖτο ὁμοφωνία, τὸ δ' ἐν ὀγδόαις (διὰ πασῶν) ἀντιφωνία, τὸ δὲ συνηχεῖν διὰ τεσσάρων ἢ διὰ πέντε ἐκαλεῖτο συχνάκις παρὰ φωνία.

Διὰ μὲν τῆς μετρικῆς τοῦ ποιητοῦ ἐμετροῦντο αἱ συλλαβαὶ ἢ κατὰ βραχεά (—), ὅτε προὔκειτο περὶ ἀπλῆς χρόνου διαρκείας, ἢ κατὰ μακρὰ (—), ὅτε προὔκειτο περὶ διπλῆς χρόνου διαρκείας, διὰ δὲ τῆς ῥυθμικῆς τοῦ μουσικοῦ τούναντίον ἐρρυθμίζετο μὲν καὶ διετάττετο τὸ μέτρον τῶν ὑπὸ τῶν τόνων συνοδευομένων λέξεων πρὸς εὐγνώστως καὶ σαφῶς καθωρισμένας ἐλάσσονας ἢ μείζονας περιόδους, χρῆσις δ' ἰδίως τῆς ῥυθμικῆς ἐγίνετο ἅμα μὲν ἐν τοῖς τόνοις (δηλουμένοις ἐν τῷ χορῷ τῆς τραγῳδίας ὑπὸ τοῦ κορυφαίου), ἐν τῇ ἀρσει δηλ. καὶ θέσει τοῦ

τόνου, ἅμα δὲ ἐν ταῖς τοῦ μαῖς, αἵτινες γινόμεναι ἐν μέσῳ ἢ ἐν τέλει τῶν στίχων, διήρουν καὶ ἐχώριζον τὰς ρυθμικὰς περιόδους ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἐλαχίστη διάρκεια χρόνου ἐκαλεῖτο **μόρα**¹ ὁ δ' ὑπὸ τοῦ Fr. Bellermann ἐκδοθεὶς **Ἀνώνυμος**² τὰ ἐπόμενα δίδωσι γνωρίσματα ὡς πρὸς τὴν νῦν ὀνικὴν διάρκεια τῶν τόνων. Ἡ μονόχρονος δύναμις εἶνε ἄνευ σημείου³ (κατὰ τὸν Gaforio Pract. Mus. lib. 2. cap. 2 ἡ μονόχρονος δύναμις ἔχει τὸ σημεῖον —)· καὶ τὸ μὲν σημεῖον — δείκνυσιν δίχρονον δύναμιν⁴ (κατὰ Gaforio)· τὸ δὲ τρίχρονον (τρίσημος χρόνος) τὸ δὲ τετράχρονον· τὸ δὲ πεντάχρονον δύναμιν. Τὸ σημεῖον **Λ** τιθέμενον μὲν ὑπὸ τὰ προμνημονευθέντα σημεῖα σημαίνει παῦσιν (ἥχου) τοῦ ἀντιστοιχοῦντος χρόνου· μόνον δὲ ὃν ὑπελαμβάνετο ὡς μονόχρονον παύσεως σημεῖον. Ἡ ἄρσις ἐδηλοῦτο διὰ στιγμῆς προστιθεμένης εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα. Ἐκ δύο μὲν ἢ πλειόνων συλλαβῶν ἀπετελοῦντο πόδες, ἐκ δὲ τούτων στίχοι, ἐκ δὲ τῶν στίχων συμπλέγματα (στροφαί). Οἱ πόδες ἦσαν ἢ δισύλλαβοι ὡς ὁ ἱαμβος — —, ὁ τροχαῖος — — καὶ ὁ σπονδεῖος — — ἢ τρισύλλαβοι ὡς ὁ βακχεῖος — — —, ὁ κρητικὸς — — —, ὁ ἀνάπαιστος — — — καὶ ὁ δάκτυλος — — —, ἢ τετρασύλλαβοι ὡς ὁ χορίαμβος — — — —, ὁ ἀπὸ μείζονος — — — — καὶ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸς — — — — καὶ ἄλλοι. Οἱ πόδες οὗτοι διηροῦντο εἰς δακτυλικοὺς μὲν, εἰ ἄρσις καὶ θέσις ἰσόχρονοι ἦσαν, ὡς — — ἢ — — — — εἰς ἱαμβικοὺς δέ, εἰ ἄρσις καὶ θέσις ἐσχετίζοντο ὡς 2 πρὸς 1, ὡς — — — —, ἢ — — — — εἰς παιονικοὺς δέ, εἰ ἐσχετίζοντο ὡς 3 πρὸς 2, ὡς — — — —, ἢ — — — —. Ἀλλ' ὅμως ἢ τε ἄρσις καὶ θέσις ἐδύναντο οὐ

¹ Σ. Μ. Μόρα = μ ο ῖ ρ α (μ ε ῖ ρ ο μ α ι) Πρὸς H. Mendel u. A. Reissmann Musikal. konwers. Lexicon Bd. VII ἐν λέξει mora καὶ metrum καὶ τὸ ὅμοιον τοῦ E. Breslaur. Ὁ Ἀνώνυμος ὅμως καλεῖ τὴν ἐλαχίστην χρόνου διάρκεια «κενὸν β α χ ὺ ν» χρόνον.

² Berlin 1841 bei Förstner.

³ Σ. Μ. Κατὰ Ἀνώνυμ. «ἄσημος χρόνος».

⁴ Σ. Μ. «Δίσημος χρόνος» κατὰ Ἀνώνυμον.

μόνον ὑπὸ μιᾶς συλλαβῆς ἢ ἐνὸς τόνου νὰ συμπληρωθῇ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ δύο μέχρις ὀκτὼ συλλαβῶν ἢ τόνων, ἐχόντων σχετικῶς μικροτέραν χρόνου διάρκειαν. Περίοδοι καθ' ὠρισμένην τάξιν καὶ κανόνας ἐπαναλαμβανόμεναι καὶ μετρικῶς καὶ ῥυθμικῶς κατεσκευασμέναι, αἷς ξένη μὲν ἴσως ἦν ἡ ἀναλογία τοῦ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει χρόνου, δι' ἧς ὁμῶς διὰ τοῦτο μάλιστα μείζων ἐλευθερία πρὸς κατασκευὴν γοργοτέρων καὶ ποικιλωτέρων τύπων ὑπῆρχεν, οὐδαμῶς δ' ἐμειονέκτουν ἐν χάριτι καὶ εὐρυθμίᾳ, ἀπετέλουν οὐ μόνον ἁρμονίαν ἀπλῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ συμπλεγμάτων τούτων (στροφῶν). Οἱ ῥυθμικοὶ καὶ μετρικοὶ τύποι ἐκαλοῦντο ὅτε μὲν ἀπὸ τῶν εὐρετῶν, ὅτε δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐν οἷς τὴν ὑπαρξιν ἢ διάπλασιν αὐτῶν ἔλαβον. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ παράταξις τῶν ἐξῆς ποδῶν

— — — — — | — — — — —

ἐκαλεῖτο στίχος ἀλκαϊκός· τὸ δὲ ἐπόμενον σύμπλεγμα ποδῶν (στροφή)

— — — — — | — — — — —
 — — — — — | — — — — —
 — — — — — | — — — — —
 — — — — —

ἀπετέλει τὸν τύπον τῆς σαπφικῆς ᾠδῆς. Ὁ Ἀπουλῆιος χαρακτηρίζει τοὺς ὅλως ἀλλήλων διαφέροντας μετρικοὺς τύπους ὡς ἐξῆς· τὸ μὲν λύδιον μέτρον ἰδιάζει εἰς ἐλεγείας μάλιστα καὶ θρηνῶδη ᾄσματα, τὸ δὲ δώριον εἰς πολεμικά, τὸ δὲ φρύγιον εἰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις.

Ἄρμονίαν¹ οἱ Ἕλληνες λέγοντες ἐνόουν τὴν σύμμετρον σχέσιν τῶν διαφόρων μερῶν ᾄσματός τινος, τὴν ὀρθὴν καὶ εὐτακτον ἀκολουθίαν τῶν τόνων, τὴν διάταξιν αὐτῶν κατὰ μουσικὸν γένος καὶ νόμον καὶ ῥυθμόν, ἔτι δὲ πολλακίς καὶ ἅπαν τὸ τῆς μουσικῆς σύστημα. Ὁ Λουκιανὸς ἐπὶ παραδείγματι λέγει, ὅτι ἐκάστη ἁρμονία πρέπει νὰ

¹ Σ. Μ. Περί ἁρμονίας (πολυφωνίας) ἴδε τὴν 1 Σημ. ἐν σελ. 32.

διαφυλάττη τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, ἡ φρύγιος τὸ ἔνθεον, ἡ λυδία τὸ βακχικόν, ἡ δωρὶος τὸ σεμνόν, ἡ ἰωνικὴ τὸ γλαφυρόν.¹ Καὶ μελωδία μὲν ἦν τὸ ἄσμα τῶν λέξεων κατὰ τόνους ὠρισμένου ὕψους, μελοποιεῖται δὲ ἡ τέχνη τοῦ διαπλάττειν τοιαύτας πρὸς ᾧδὴν ἐπιτηδεΐας σειρὰς τόνων. Πᾶσα μελωδία ἔπρεπε νὰ συντίθεται ἐν ὠρισμένῳ τινὶ μουσικῷ γένει καὶ ὠρισμένην ἀρμονίαν κατὰ δὲ τὸν Ἀριστόξενον οὐχὶ πλέον τῶν δύο διέσεων ἢ δύο ἡμιτονίων πρέπει νὰ ἀκολουθῶσιν ἀμέσως ἀλλήλαις, τὸ πολὺ δὲ δύο ἢ τρεῖς πλήρεις τόνοι· διότι ἄλλως ἐκμελεῖς συνίστανται καὶ ἀσύμφωνοι ἀλληλουχίαι τόνων.² Παρὰ δὲ τῷ Εὐκλείδῃ εὑρηνται αἱ τονιαῖαι ἀλληλουχίαι διηρημέναι κατὰ βαθμίδας (βαθμῆδον) καὶ πηδήματα (σκιρτηδόν) καὶ ἐν τῇ συζεύξει ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν προσέτι δὲ κατὰ τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας τονιαίους πόδας (κλίμακας) καὶ ἐν τῇ ἐναλλαγῇ ἀμφοτέρων τούτων. Λόγον ἐν τέλει ποιεῖται καὶ περὶ διαρκείας (τόνων) καὶ πολλακίς ἐπαναλήψεως τόνου τινός. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαν τῆς μουσικῆς τὸ σύστημα ἐστήριζον οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τετραχόρδων, ἐν χρήσει πρὸς ἄσκησιν εἰς τὸ ἁδεῖν εἶχον καὶ τέσσαρας μόνον διαφόρους συλλαβάς. Αἱ συλλαβαὶ δ' αὐταὶ ἀντίστοιχοι ἦσαν πρὸς τὰς ἰταλικὰς *mi, fa, sol, la* τοῦ Guido ἐξ Arezzo, ὅστις ἐν τῷ ἰδίῳ συστήματι, ἐπὶ ἑξαχόρδου ἐδραζομένῳ, ἐξ τούτων ἐχρῆτο. Οἱ Ἕλληνες ἦδον ἕκαστον πρῶτον τόνον τετραχόρδου διὰ τῆς συλλαβῆς *τα*, ἣ εἶποντο αἱ συλλαβαὶ *τη, τω, καὶ τε*. Εἰ δὲ ὁ τέταρτος

¹ Σ. Μ. Λουκ. Ἀρμονίδης. 1.

² Περί μελοποιίας ἴδε Papastamatopulos Studien alt. gr. M. s. 46.

³ Σ. Μ. Πρόβλ. Ἀριστοξ. ἀρμον. στοιχ. III. σελ. 65 ἐκδ. Meibom. «Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ γένει τούτῳ δύο ἡμιτονιαῖα ἐξῆς οὐ τεθῆσεται..... ἐκ μελῆς ἔσται τοῦ ἡμιτονιαίου ἡ θέσις ὥστε ὁἷλον, ὅτι ἐν διατόνῳ δύο ἡμιτονιαῖα οὐ τεθῆσεται ἐξῆς. Ἐπιθι καὶ Ἀριστείδ. Κοῖντ. Περί μουσ. σελ. 19.— Τί δ' ἔστιν ἀμελωδὴν τὸν ὀρίζει ὁ Ἀριστόξενος ἐν I. σελ. 25. Πρόβλ. καὶ σελ. 28.— Περί δὲ ἀσύμφωνων ἴδε αὐτόθι σελ. 54.

⁴ Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἐκλέξει πρὸς τὸν ὑποδωδεκάηχο-

τόνος ἀπετέλει ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπομένου τινὸς τετρα-
χόρδου μετὰ τοῦ προηγουμένου συνδεδεμένου, ἐλάμβανεν
αὐτῆς οὗτος τὴν πρώτην συλλαβὴν τ α.

Μουσικὰ σημεῖα ἐν χρήσει ἀπὸ Πυθαγόρου καὶ
ἐντεῦθεν οἱ Ἕλληνες εἶχον τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου
τεθειμένα ὑπὲρ τὰς πρὸς τὸ ᾄδειν συλλαβάς. Ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα οὐδαμῶς ἐπῆρκουν μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν διαφώ-
ρων μουσικῶν γενῶν καὶ τρόπων, ἐτίθεντο εἰς τὰ πλάγια, ἢ
ἀντεστρέφοντο, ἢ ἐκόπτοντο· προσέτι δὲ διὰ τε τὴν φωνητι-
κὴν καὶ ὀργανικὴν μουσικὴν τοσαῦτα ἐξευρέθησαν ποικίλα
μουσικὰ σημεῖα, ὥστε ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐξέικτο μέχρι 1620.
Ὅμοια μουσικὰ σημεῖα εἶχον μόνον οἱ ἀκίνητοι¹ ἐκά-
στης ἀρμονίας τόνοι ἐν τοῖς τρισὶ τῆς μουσικῆς γένεσι
(τῷ ἑναρμονίῳ, χρωματικῷ καὶ διατόνῳ). Εὗρισκομεν δ' αὐτὰ
πάντα σεσημειωμένα καὶ ἠρμηνευμένα παρὰ τῷ Ἀλυσίῳ,
περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐξῆς γενήσεται λόγος. Τῆς δυσκολίας καὶ
ἀτελείας τῆς μουσικῆς ταύτης γραφῆς ἀποτρεπόμενοι οἱ
ποιηταί, οἵτινες, ὡς προείπομεν, αὐτοὶ διέτασσον καὶ ἐρ-
ρύθμιζον τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα, προὔτιμων ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺν νὰ διδάσκωσι τὰς μελωδίας πρακτικῶς προά-
δοντες, ἢ δι' ὀργάνου τινὸς ἀσκοῦντες, καὶ κοινότερα νὰ
κάθιστῶσι διὰ τῆς διαδόσεως αὐτῶν. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν
τοσοῦτον ἐπαινουμένων ἀρμονιῶν τῶν Ἑλλήνων οὐδεμία
ἔνεκα τῆς ἀτελείας τῶν μουσικῶν σημείων περιεσώθη μέ-
χρις ἡμῶν γνησίως καὶ ἀναμφισβητήτως παρασεσημα-
σμένη. Τὰ δὲ νῦν ἄσματα τῶν νεωτέρων
Ἑλλήνων, ὧν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταδιδομένων
καταχωρίζω τινά, (εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀρίστων παλαιότερων

πὸν πάντως τέσσαρας διαφώως ἡχοῦσας συλλαβάς ἢ φθόγ-
γους· διὸ καὶ προὔφερον πιθανῶς τὴν συλλαβὴν τ η ὡς τ ι ὁμοίως
πρὸς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας. — Σ. Μ. Ἡ σημείωσις αὕτη τοῦ συγ-
γραφέως ἔστω ὡς διαμαρτυρία πρὸς τὴν κατ' Ἐρασμον προφορὰν τῆς
ἐλληνικῆς γλώσσης.

¹ Σ. Μ. «Ἐστῶτες φθόγγοι» παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Πρὸβλ. G.
Papastamatop. Studien e. c. t. σελ. 39.

καὶ νεωτέρων πηγῶν), ἐν τῷ παραρτήματι τῆς διατριβῆς ταύτης, θέλουσιν ἡμῖν δώσει σαφῆ τινα ἔννοιαν αὐτὰ μᾶλλον περὶ τοῦ χαρακτηῆρος τῶν μελωδιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ τὰ ἥδη προμνημονευθέντα μελωδιῶν δείγματα, ἅτινα ἐγένοντο ἐν οἷς χρόνοις ἡ ἀκμὴ τῆς μουσικῆς καὶ ἄλλως ἀπὸ μακροῦ εἶχεν ἐκλείψει.

Ὁ ἀστὴρ τῆς Ἑλλάδος δύσας ἐπέτειλεν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἦδη ἐπὶ Ψαμπτίχου (660 π. Χ.), ἐνθέρμως οἱ Ἕλληνες δεκτοὶ γενόμενοι, αὐτοὶ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς παῖδας τῶν Αἰγυπτίων τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰς ἰδίας γνῶμας, ἐκεῖνοι δὲ ἐμύησαν αὐτοὺς τὰ ἴδια μυστήρια τῆς ἥδη παρακμαζούσης λατρείας αὐτῶν. Ἐν Αἰγύπτῳ λοιπόν, ἐν ᾗ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας τῷ 332 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἰδρύσας ὥρισεν εἰς πρωτεύουσαν τοῦ ἰδίου βασιλείου καὶ τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας, θαυμασίως εὐδοκίμησε ῥιψθεις ὁ σπόρος ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν σποδὸν αἰγυπτιακῆς σοφίας. Παρακμάσεως τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως, πατρίδα ἔσχον αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Οἱ δὲ Πτολεμαῖοι, οἵτινες τελευτήσαντος Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου τῷ 323 π. Χ. διάδοχοι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείᾳ ἐγένοντο, προήγαγον τοὺς σκοποὺς τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς πρωτευούσης ταύτης πόλεως, συλλέξαντες ἅπαντα τὸν θησαυρὸν τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ ἐβραϊκῆς καὶ Ἰνδικῆς καὶ τῆς ὑστερον ἐν ἀκμῇ γενομένης ῥωμαϊκῆς φιλολογίας ἐν πολυτιμωτάτῃ βιβλιοθήκῃ, περιεχοῦσῃ 100,000¹ τόμους. Ἐν δὲ τῷ μεγαλοπρεπεῖ Μουσείῳ συνοικοῦντες καὶ συσσιτούμενοι ἄνδρες σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι συνειργάζοντο ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ ῥητορικὴν, διαλεκτικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν καὶ τὴν μουσικὴν.² Ἐπὶ Πτολε-

¹ Σ. Μ. Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη εἶχε κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας 400—700 χιλ. τόμων. Πρὸς. Rietschl. Die alexandrin. Bibliotheken Breslau 1838. S. 3 u. s. W.—Parthey Das alexan. Museum, Berlin 1838 S. 77.

² Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς καλεῖ πάσας ἐσφαλμένως ἐλευθερίους τέχνας «die sieben freien Künste». Τούτῳ δ' ἀκολουθεῖ παραδόξως καὶ ὁ κ. Μάλτος.

μαίου τοῦ Σωτῆρος († 284 π. Χ.) ἀκμάσας **Εὐκλείδης** ὁ μαθηματικός, ἴδρυσεν σχολὴν τῆς μαθηματικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ πολλὰ συνέταξε συγγράμματα, ἐξ ὧν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρονται δύο μουσικὰ ἔργα «εἰσαγωγὴ ἀρμονικὴ» καὶ «κατατομὴ κανόνος» (μαθηματικὴ μουσική). Καὶ ὁ προμνημονευθεὶς δ' Ἀλύπιος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει τὰς διατριβὰς ποιούμενος συνέγραψεν «εἰσαγωγὴν (εἰς τὴν) μουσικὴν», ἥς ἀπόσπασμα σφύζεται ἔτι περιέχον πλῆθρες σύστημα τῶν μουσικῶν σημείων ἐν πᾶσι τοῖς ἑλληνικοῖς τρόποις καὶ γένεσι τῆς μουσικῆς. Ἐσχατος σπουδαῖος ἀρμονικὸς συγγραφεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαβιώσας, ὃς καὶ ὡς ἀστρονόμος μάλιστα καὶ γεωγράφος καὶ μαθηματικός ἐκλείσθη, εἶνε ὁ **Κλαύδιος Πτολεμαῖος** (τὸν β' μ. Χ. αἰῶνα), ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι «ἀρμονικὴ μουσικὴ» ἡ συνδέσῃ ἐσπούδασεν τὰς ἀντίτιθεμένους γνώμας τοῦ Πυθαγόρου καὶ Ἀριστοξένου, δεξάμενος ὡς κοινὰ κριτήρια τῆς μουσικῆς τὴν τε ἀκοὴν καὶ τὸν νοῦν. Ἀνάγων δὲ τὰ 15 γένη τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντας ἑπτὰ τρόπους (δωρίον, φρύγιον, λύδιον, ὑποδωρίον, ὑπερδωρίον, ὑποφρύγιον καὶ ὑπολύδιον), δηλοῖ, ὅτι ὁ **Αἰδύμος** πρῶτος ἐξεῦρε τὴν ὀρθὴν σχέσιν τοῦ διτόνου (μεγάλῃς τρίτης) 5 : 4 καὶ τοῦ τριμητόνου (μικρᾷς τρίτης) 6 : 5 Καὶ ὁμῶς ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἀρνοῦνται, ὅτι τὰ διαστήματα ταῦτα συμφωνοῦσιν.

Ἔργα τοῦ α' μετὰ Χ. αἰῶνος περιεσώθησαν ἱστορικὴ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συγγραφὴ τοῦ Πλουτάρχου «περὶ μουσικῆς» καὶ περιληπτικὸν τι σύγγραμμα θεωρητικὸν ἐν τρισὶ βιβλίοις **Ἀριστείδου Κοῦντελιανοῦ**, ὃπερ ἐν τῷ β' βιβλίῳ περιέχει ἀξιόλογον περὶ ῥυθμοῦ πραγματείαν. Δὴλον δ' ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο μάλιστα τῆς μουσικῆς παρ' Ἑλλήσιν ἐκαλλιεργήθη, καὶ ἐν τούτῳ ἰδίως τὴν κυρίαν δύναμιν καὶ μεγίστην τῆς μουσικῆς σπουδὴν ἐποίησαντο οἱ Ἕλληνες. Ἀξιομνημόνευτοί τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος συγγραφαὶ εἰσι πλὴν τῶν προμνημονευθεῖσων τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀλυπίου καὶ «ἐγχειρίδιον ἀρμονικῆς» **Νικομά-**

χοῦ τοῦ πυθαγορείου, «ἀρμονικὴ εἰσαγωγή» τοῦ **Γαυδεντίου** καὶ «εἰσαγωγή τέχνης μουσικῆς» **Βακχείου** τοῦ γέροντος, ὅστις ἦν μὲν ὁπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοξένου, ἀπεδέχετο ὅμως, ὡς ὁ Πτολεμαῖος, ἑπτὰ μόνον διαφόρους ὡς πρὸς τὰ ἡμιτόνια τρόπους ἀντὶ τῶν πρότερον 15 ὁμοιομόρφων. Ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐντεῦθεν ἀκμασάντων συγγραφέων εὑρηνται ἤδη ὑποδηλώσεις τινές, ἐξ ὧν ἀποδείκνυται, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν αἱ μὲν τέταρται, πέμπται καὶ διὰ πασῶν (octave) ἐν χρήσει ἦσαν καὶ ὡς συμφωνίαι, οἱ δὲ τόνοι αὐτῶν ὁμοχρόως ἥδοντο ἢ ὀργανικῶς ἐξετελοῦντο· ὁ Γαυδέντιος μάλιστα λόγον ποιεῖται περὶ τινος μεταξὺ συμφωνίας καὶ διαφωνίας ὑπαρχούσης παραφωνίας, ἐν ᾗ ὅμως οἱ συνηχοῦντες ἢ συμφθεγγόμενοι τόνοι φαίνονται συμφωνοῦντες, ὡς π. χ. τὸ τρίτονον (τὸ μεταξὺ τετάρτης καὶ πέμπτης διάστημα) fa — si καὶ τὸ δίτονον (ἡ μεγάλη τρίτη) sol — si. Ἀλλ' ὅμως ἐν οὐδενὶ τῶν προμνημονευθέντων ἔργων εὑρηται ὁδηγία κατὰ τίνας καθόλου περιπτώσεις συνηχήσεων χρῆσις δύναται νὰ γένηται· πολὺν δὲ μάλλον φαίνεται, ὅτι χρῆσις αὐτῶν ἐγένετο ὡς διπλασιασμῶν μελωδίας ἐν δεδομέναις συμφωνίαις, οὐχὶ ὅμως ὡς ὀργανικῶν μελῶν ἀρμονικῆς ἀκολουθίας, ὥσπερ ἡμεῖς νοοῦμεν. **Αἰλιανὸς** ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας τὸν γ'. μ.Χ. αἰῶνα, κυροῖ τὴν θεωρίαν ταύτην, λέγων, ὅτι συμφωνία εἶνε ἡ ἔνωσις δύο καὶ πλειόνων ὀξύτητι ἢ βαρύτητι διαφόρων (ἀνομοίων) φωνῶν καὶ ἡ ἐν ἴσῃ κινήσει προαγωγή τούτων.

Ἐν παρακμῇ γενομένης τῆς δυνάμεως τῆς ἐλευθερίου τέχνης τῆς μουσικῆς ἀντὶ μὲν ἐπινοίας καὶ εὐφυίας παρ-
εισῆλθεν ἡ κριτικὴ, ἀντὶ δὲ δημιουργῶν καὶ προβιβαστῶν
τῆς τέχνης ἀνέστησαν πεπαιδευμένοι θεωρητικοὶ καὶ συλ-
λογεῖς καὶ ἐρμηνευταί. Ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ., ὅτε τῆς τύχης
τῆς Μακεδονίας μετασχοῦσα καὶ ἡ Ἑλλὰς ῥωμαϊκῇ ἐγένετο
ἐπαρχία, οὐ μόνον πάντα τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα εἰς Ῥώ-
μην μετνήχθησαν, μητρόπολιν τότε οὔσαν σύμπαντος

τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι ἐκεῖσε μετενάστευσαν. Ἀλλ' ὅμως ἡ μουσικὴ οὐδ' ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς ῥωμαϊκῆς φιλολογίας (περὶ τοὺς χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως) νέαν ἐπίδοσιν ἐδύνατο νὰ λάβῃ· διότι ἡ τῶν Ῥωμαίων μουσικὴ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀρχέγονον πηγὴν εἰσῆχθη παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς τέχνη, ἥτις ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπώλεσε τὴν ζωογόνον αὐτῆς δύναμιν. Διὸ παρὰ λαφ' τοσοῦτον πολεμικῷ καὶ μαχίμῳ οὐδέποτε ἡ μουσικὴ ἐδύνατο νὰ ἐξίχθῃ εἰς ὕψος γονίμου εὐφυΐας. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας μεταθέσας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους τὴν ἔδραν εἰς Βυζάντιον καὶ βαπτισθεὶς τῷ 308 κατέστησε τὸν χριστιανισμὸν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς περιόδου ταύτης, ἐπιδιδούσης μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ αὐξανομένων τῶν πιστῶν Θεοδόσιος ὁ μέγας κατήργησε τῷ 392 πάσας τὰς ἐθνικὰς λατρείας, ὅπερ ἀφορμὴ ἐγένετο, ὅπως χριστιανοὶ βάρβαροὶ καταφθεῖρωσι μὲν καὶ κατεδαφίσωσι τοὺς λαμπροτάτους τῶν ναῶν, καταβλάψωσι δὲ καὶ ἀκρωτηριάσωσι πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἀριστοτεχνήματα. Καὶ ἡ προμνημονευθεῖσα δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη καὶ μετ' αὐτῆς ἅπας ὁ μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ δαπάνης ἀμυθῆτου συλλεγεὶς θησαυρὸς ποικίλων γνώσεων παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, θύματα δεισιδαιμονίας γεγόμενα.¹ Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς συγγραψάντων ἐκπορίσας Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων ἐπίσκοπος, πολλοῦ ἄξιος ἐν τοῖς ἐξηγούμενοις καὶ τεταραγμένοις τούτοις χρόνοις γεγόμενος, τέσσαρας τρόπους, ὑπέθετο τὰς διατονικὰς ταύτας κλίμακας ὡς βάσεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθέντων ἐκκλησιαστικῶν

¹ Σ. Μ. Ἀφορμὴ τῇ πυρπολήσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐγένετο ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν χρῆστας καὶ δεισιδαίμων ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ὁ καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου διώκτης ἀμείλικτος. Τὰ λείψανα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐκάνθαν ἐπὶ Ἀμρόου, στρατηγοῦ τοῦ καλίου. Ὁμάρ, τῷ 640. "Ἐπιθι τὰς ἐν σελ. 79 Σημ. 1 συγγραφὰς τοῦ Rietschl καὶ Parthey.

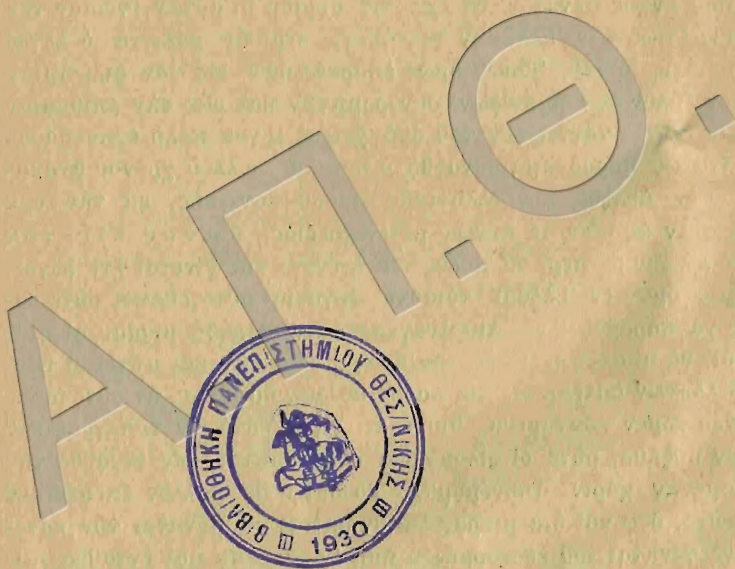
αισμάτων. Ὅτε δὲ καὶ οἱ ἔσχατοι ἀστέρες τῆς δοκίμου τῶν Ῥωμαίων φιλολογίας ἔδυσαν, **Βοήθειος**, ὁ καὶ ὡς φιλόλογος καὶ πολιτικὸς διακριθεὶς, ἔγραψε τὸν 5' μ. Χ. αἰῶνα ἐν λατινικῇ γλώσσῃ περὶ μουσικῆς ἔργον, ὃ διὰ τοῦτο σπουδαιότητος τυγχάνει ὄν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀφορμὴν ἔδωκεν, ὅπως τὰ μέχρι τότε ὑπάρχοντα μουσικὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, ἧς πολλαχῶς καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο, ἐπισταμένως ἐρευννηθέντα ὠφέλειάν τινα ἐκπορίσωσιν εἰς τοὺς διψῶντας τῆς θαυμαστῶς ποτε ἐπιδρώσης καὶ συγκινοῦσης μουσικῆς τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου λαοῦ.

Ἡ φήμῃ ὅμως περὶ τε τῆς δόξης καὶ λαμπρότητος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διεδίδετο ὁσμημέραι καὶ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ μᾶλλον ὡς δὲ μετὰ τὴν τῶν ἐθνῶν μετανάστασιν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ 15' αἰῶνος ἀρξαμένην τῶν τε τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀναγέννησιν, ἐξεζητήσαν δι' ἐνθέρμου σπουδῆς καὶ ἐρεύνης τῶν ὑπολειφθέντων ἀρχαίων συγγράμμάτων καὶ μνημείων νὰ ἐπαγάγῃσιν οἱ ἐπαίοντες τὴν ἔνδοξον ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος ἀκμὴν εἰς τὰ νεώτερα ἔθνη. Εἰ καὶ αἱ θεωρίαι τῶν Σχολαστικῶν τοῦ μέσου αἰῶνος περὶ μουσικῆς καὶ καθόλου πάσης παιδεύσεως ἐδράζονται πᾶσαι ἐπὶ συγγραφῶν Ἑλλήνων, ἡ σπουδὴ ὅμως, ὅπως ἐπανακτηθῇ τὸ ἀπολεσθὲν ἐκεῖνο ἰδεῶδες τῆς καλῆς ταύτης τέχνης, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἡμῶν μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Καὶ τὸν μὲν 1' αἰῶνα αἱ πρῶται ἐγένοντο ἀρμονικαὶ ἀπόπειραι ὑπὸ τοῦ HUCBALD περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παγίως ὠρισμένων συμφωνιῶν τῆς τετάρτης, πέμπτης καὶ ὀγδόης, τὸν δὲ 10' GUIDO ὁ ἐξ AREZZO ἰδίαν ἵδρυσεν κλίμακα (G a m m a), προσθεὶς εἰς τὸ μέγα τῶν Ἑλλήνων μουσικὸν σύστημα τὸν βαρὺν τόνον Γ'. Ἦν δὲ ὁ τόνος οὗτος γνωστὸς ἤδη Ἀριστείδῃ τῷ Κοϊντιλιανῷ· διότι οὗτος πλὴν τῶν προμνημονευθέντων πεντεκαίδεκα τόνων παραδίδωσι καὶ δέκατον ἕκτον, οὗ ὁ προσλαμβανόμενος ἓνα ὀλόκληρον τόνον ἦν ὑπὸ τὸν τῶν ὑποδωριῶν. Ἐν 15' αἰῶνι ἐξευρέθη ἐκ τοῦ σιμικίου τῶν Ἑλλήνων, οὗ αἱ χορ-

δαὶ ἀντὶ διὰ πλήκτρον ἐκρούοντο διὰ τοῦ κανόνας, κεκο-
 σμημένου διὰ τῶν ἄκρων τῶν πτερῶν κοράκων, ἐξευρέθη,
 λέγομεν, τὸ *Clavicymbalum ἢ Spinet*, ὅπερ εἶνε
 ἡ βᾶσις τοῦ νῦν ἐν πολλῇ τῇ χρήσει *Κλειδοκυμβά-
 λοῦ*. Διὰ δὲ τῆς προθυμίας καὶ ἐπιμελείας τῶν μελοποιῶν
 τοῦ 15' αἰῶνος, ὅπως μετενεχθῇ τῶν ἀρχαίων ποιημάτων ὁ
 ῥυθμὸς καὶ εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν, ἔλαβε μὲν τὴν σύστα-
 σιν *δ η μ ι ο υ ρ γ ι κ ῆ τ ι ς π ε ρ ί ο δ ο ς*, ἥς τὰ ἔργα μᾶλλον
 ἀπλᾶ καὶ συμμέτρως ἐκπεπονημένα ἦσαν, εἰς φῶς δὲ προ-
 ῆλθεν ἡ τῶν χρόνων ἐκείνων *χ ρ ω μ α τ ι κ ῆ*, ἥτις ἐπιτηδεῖα
 οὔσα πρὸς θερμότερας καὶ παθητικώτερας ἐκφράσεις καὶ
 διαπλασθεῖσα, ὡς ἐλέγετο, κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, πα-
 ρηγκώνισε καὶ ὑπεσκέλισε τὴν ἐπὶ τὸ φλεγματικώτερον καὶ
 ψυχρότερον διερρυθμισμένην σεμνοτέραν *δ ι α τ ο ν ι κ ῆ ν*
 τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἀλλὰ δὲ τῶν ἐρευνῶν
 τούτων καρπὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς
 ἦν, τελευτῶντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ἡ *τε μ ο ν ω δ ί α*, ἐκ-
 φραστικώτερα καὶ ἐπιτηδειότερα οὔσα πρὸς τὰς λέξεις τῆς
 ποιήσεως, καὶ τὸ *μ ε λ ὅ δ ρ α μ α*, ἐν ᾧ συνηνώθησαν αὐ-
 θις ποίησις, μουσικὴ καὶ ὄρχησις. Ἀναμνηνέσκομαι δ' ἔτι
 τὸν *Gluck*, ὅστις πολλῶν ἀγαθῶν αἷτιος γενόμενος ἐσπού-
 δασεν ἅμα, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων ἐνδο-
 ξον περιοπὴν καὶ ἀκρίθειαν καὶ ὁλοκλήρως ἀνακαινίσῃ
 τὸ *δ ρ ᾶ μ α*, ἐκπεσόν ἐκ ἀνούσιον μουσικοδιδασκάλων σο-
 φιστικῆν. Προσέτι δὲ καὶ ὁ ἐξοχος *MENDELSSOHN* προύθυ-
 μήθη, μελοποιήσας διὰ μεγαλοπρεποῦς μουσικῆς τὰ χο-
 ρικὰ τῶν ἑλληνικῶν τραγωδιῶν ᾄσματα, νὰ ἀνακαλέσῃ
 αὐτὰ πάλιν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις εἰς τὴν ζωὴν. Τε-
 λευτῶντες προστίθεμεν, ὅτι καὶ τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ
Ῥιχάρδου Βάγνερ, ὅστις καὶ ὡς ποιητῆς καὶ ὡς μου-
 σουργὸς ἐξοχα διεκρίθη, «ἡ μουσική», λέγω, «τοῦ μέλλον-
 τος», οὐδέν ἐστιν ἕτερον ἢ ἰδέα μόνον, ὅπως συμφώνως
 πρὸς τοὺς νῦν χρόνους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμετέρου
 ἔθνους ἀναζωογονηθῇ παρ' ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ μεγαλοπρεπὲς
 ἐθνικὸν τῶν Ἑλλήνων *δ ρ ᾶ μ α*, ὅπερ καὶ πάσας τὰς καλὰς

καὶ ἐλευθερίους τέχνας ἐν ἑαυτῷ συννεοῖ καὶ ἀφιερωμένον τυγχάνει ὄν εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος.'

Ἱ Σ. Μ. Ἐν τέλει τῆς διατριβῆς ταύτης ἐπιδυννημένον ἔχει ὁ συγγραφεὺς Παρ ἄ ρ τ η μα με λ ω δ ι ῶ ν τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ μὲν τῶν νεωτέρων μελωδίαὶ καὶ οἱ χοροὶ γνωστοὶ τυγχάνουσι πᾶσιν ὄντες, ἡ δὲ εἰς τοὺς παλαιούς μάλιστα ὕμνους πίστις ἀμφίβολος· διότι παντάπασι αὐθαίρετός ἐστιν ἡ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων μελοποιήσις αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς ἐν σελ 78 καὶ 79 λέγει, εὐλογον ἐκρίναμεν νὰ παραλείψωμεν ὅλως τὰ ἐν τῷ παραρτήματι ἱσμοτα. Διότι οὐδεμίαν ὄντως δυνατόν νὰ ἔχη τις ἀκριβοῦς δι' αὐτῶν ἔγνοιαν τῆς παλαιᾶς ιδίως τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, περὶ ἧς μάλιστα ὁ λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ὅπως ὅμως ἐπαρκέσωμεν εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν ἡμετέρων συνδρομητῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καθόλου τῶν ἀναγνώστων τοῦ ἀντ' χειρας ἔργου πολὺ ἐσπουδάσαμεν, ἵνα ὡς παράρτημα συναφθῇ ὁ πρὸ οὐ πολλοῦ χρόνου ἀνακαλυφθεὶς ἐν Δελφοῖς μεθ' ἑλληνικῆς παρασημαντικῆς, εἰς τὴν τῶν Εὐρωπαίων ὡς οἶόν τε πιστῶς μετενεχθείσης, ὕ μ ν ο ς εἰ ς τ ὸ ν Ἀ π ὅ λ λ ω ν α, περὶ οὐ πολὺς καὶ ἐγένετο καὶ γίνεται ἔτι λόγος. Ἀτυχῶς ὅμως ἐν Ἑλλάδι τοιαύτη ἐργασία οὔτε εὐωνος οὔτε εὐκόλος νὰ παραχθῇ εἶνε. Διὸ ἠναγκάσθημεν, ἐπειδὴ μυρία αἱ δυσχέρειαι, νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπείθοντο, καὶ παραιτηθῶμεν δαπάνης, ἣν οὔτε ἡμεῖς νὰ ὑποστῶμεν ἠδυνάμεθα, διότι τὸ ἔργον κατὰ ἐν τυπογραφικὸν ἥντλλον νῦν ἔστι, οὔτε οἱ φιλόμουσοι συνδρομηταί, οἷς ἐνταῦθα τὴν ὀφειλομένην χάριν ἀπονέμομεν. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἐπείσθημεν εἰς τοῦτο, ὅσῳ καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης πᾶς τις δύναται νῦν κάτοχος νὰ γένηται τοῦ ἐκδεδομένου ἤδη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνταῦθα πωλουμένου πολυτιμοτάτου τούτου κειμηλίου τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς.

AM 20311

B.81. Etc. 13884

A.Π.Ο.

0010109698

Α.Π.Θ.

ΚΕΝ
ΒΙΒΛ

Δ.Πο
Α.